

**Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Ústav historických věd**

Neolitický šperk

Tereza Bartošová

Bakalářská práce

2012

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Tereza Bartošová**
Osobní číslo: **H08053**
Studijní program: **B7105 Historické vědy**
Studijní obory: **Historie (dvouoborové)**
Ochrana hmotných památek (dvouoborové)
Název tématu: **Neolitický šperk**
Zadávací katedra: **Ústav historických věd**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Práce by měla charakterizovat dosavadní bádání v daném tématu. Stěžejním úkolem bude vytvoření databáze šperků z vybraných neolitických pohřebišť. Na základě této databáze budou potom postíženy možné vazby jednotlivých druhů artefaktů ve smyslu chronologickém, geografickém, genderovém při. další.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

SKLENÁŘ, Karel et al. Encyklopedie pravěku v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Praha, 2002. **PAVLŮ, Ivan - ZÁPOTOCKÁ, Marie.** Archeologie pravěkých Čech 3, Neolit. 2008. Archeologické rozhledy Památky archeologické

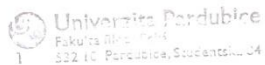
Vedoucí bakalářské práce: **doc. PhDr. Luboš Jiráň, CSc.**
Ústav historických věd

Datum zadání bakalářské práce: **30. dubna 2010**

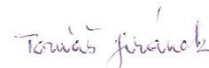
Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2012**

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.
děkan

L.S.

doc. PhDr. Tomáš Jiránek, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2011

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vykonala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce Univerzitní knihovnou Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 5. 1. 2012

Tereza Bartošová

SOUHRN

Bakalářská práce je věnovaná neolitickým šperkům. V prvních kapitolách shrnuji informace o tomto období. Na tyto kapitoly navazuje část zaměřená na šperky a ozdoby, jejich výrobu a suroviny pro výrobu. Cílem bakalářské práce je katalog neolitického šperku, pouze na území Čech.

KLÍČOVÁ SLOVA

neolit – pravěk – šperk – ozdoba - Čechy

ABSTRACT

This bachelor thesis deals with Neolithic jewels. In first chapters I summarize information about this period. Then there follows the chapter aimed at jewels and decorations, their production and materials for making them. The aim of this thesis is the catalogue of Neolithic jewel only in the area of Bohemia.

KEY WORDS

Neolith – prehistory – jewel – decoration – Bohemia

Ráda bych poděkovala doc. PhDr. Luboši Jiráňovi, Csc. především za veškerou ochotu a obětavou pomoc, kterou mi při sepisování této práce poskytl.

OBSAH

1	Úvod	1
2	Charakteristika období.....	3
2.1	Neolitická revoluce	3
2.2	Přírodní prostředí	4
2.3	Hospodářství.....	5
2.3.1	Pěstování kulturních plodin.....	6
2.3.2	Sídliště a stavění dlouhodobých stavení	7
2.3.3	Výroba keramických nádob	9
2.3.4	Výroba broušené a štípané industrie	12
2.3.5	Výroba textilií.....	13
3	Charakteristika osídlení	14
4	Pohřbívání.....	15
5	Šperky a ozdoby	17
5.1	Suroviny pro výrobu ozdob.....	18
5.1.1	Spondylus	18
5.1.2	Mramor.....	23
5.1.3	Hlína.....	26
5.1.4	Grandle, kost a paroží	26
5.1.5	Měď.....	28
5.2	Ozdoby na šatech	28
5.3	Výroba ozdob	29
5.3.1	Zpracování mramoru.....	29
5.3.2	Zpracování spondylu.....	30
5.3.3	Zpracování kosti	31
6	Katalog nálezů.....	32

7	Závěr	52
8	Conclusion	56
9	Seznam použité literatury a pramenů	60
10	Přílohy	62

1 Úvod

Ve své bakalářské práci se zabývám šperky a ozdobami z období mladší doby kamenné – neolitu, na našem území, tedy oblasti Čech.

Pro nastudování dostupných materiálů pro tuto bakalářskou práci se opírám hlavně o odborné studie a monografie Marie Zápotocké (*Arminge aus marmor und anderen Rohstoffen im jungeren neolithikum Bohmens und Mitteleuropas*¹, *Bestattungsritus des böhmischen Neolithikums (5500-4200 B. C.): Gräber und Bestattungen der Kultur mit Linear-, Stichband- und Lengyelkeramik*²), Slavomil Vencla (*Spondylové šperky v podunajském neolitu*³), Vladimíra Podborského (*Spondylový šperk v hrobech lidu s lineární keramikou ve Vedrovicích*⁴). Dále o nejrůznější odborné články a monografie, které se daným šperkům sice nevěnovali tak široce, avšak obsahují důležité informace k tomuto tématu. Jediným z hlavních pramenů k obecným informacím ve sledované době mi byl třetí díl Archeologie pravěkých Čech⁵, díky tomu, že přehledně předkládá nejaktuálnější pohled na toto období. V této práci jsem využila všech dostupných informací, na jejichž základě má práce získala kompilační ráz.

Práce byla psána způsobem, aby mu porozuměl i archeologicky nezasvěcený čtenář. Proto jsou zde kapitoly zahrnující pohled na celkový průběh neolitu i jeho jednotlivých částí.

V první části se zabývám charakteristikou mladší doby kamenné s přihlédnutím na přírodní prostředí a zaměřením se na tzv. „neolitický balíček“ (hospodářství, keramika, broušené nástroje, textil). Druhá část je věnována charakteristice osídlení se zaměřením na hlavní oikumeny kultur s lineární keramikou a s vypíchanou keramikou. Ve třetí části zmiňuji způsoby pohřbívání, jež jsou úzce spjaté s ozdobami. Další kapitola je o surovinách a materiálech, které se užívaly k výrobě ozdob a šperků v této době.

Nejdůležitější částí je ucelený katalog sestavený, z jichž zmiňovaných studií, v některých případech rozšířené o mé vlastní rešerše, zjištěné na základě depozitních nálezových zpráv a nálezových hlášení.

---

¹ ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Arminge aus marmor und anderen Rohstoffen im jungeren neolithikum Bohmens und Mitteleuropas*. In Památky archeologické 75. Praha, 1984.

² ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Bestattungsritus des böhmischen Neolithikums (5500-4200 B. C.): Gräber und Bestattungen der Kultur mit Linear-, Stichband- und Lengyelkeramik*. Praha, 1998.

³ VENCL, Slavomil. *Spondylové šperky v podunajském neolitu*. In Archeologické rozhledy 11. Praha, 1959.

⁴ PODBORSKÝ, Vladimír. *Spondylový šperk v hrobech lidu s lineární keramikou ve Vedrovicích*. In Archeologické rozhledy 54. Praha, 2002. ISSN 0323-1267.

⁵ PAVLŮ, Ivan (ed.) – ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Archeologie pravěkých Čech 3. Neolit*. Praha, 2007. ISBN 978- 80-86124-71-1.

Cílem mé práce je shrnutí mnou zjištěných nálezů ve formě katalogu. Katalog je systematicky seřazený dle abecední posloupnosti lokalit. Avšak lze předpokládat, že některé šperky se nám nedochovaly vůbec, kvůli materiálům, které mohly podlehnout zkáze. Práce je opřena o šperky zaznamenané v odborné literatuře.

2 Charakteristika období

Nástup neolitu, nebo-li mladší doby kamenné, zahajuje pro naše země novou éru v dějinách lidstva, éru výrobního způsobu života. Člověk se stává zemědělcem a chovatelem dobytka.⁶

Toto období se v Čechách vyznačují dva hlavní kulturní okruhy, kultura s lineární keramikou (zhruba 5700 – 5000 před Kr.) a kultura s vypíchanou keramikou (zhruba 5000-4400 před Kr.) (viz Tab. 1). „*Datování celého období je založeno na kombinaci přesnějších, ale zatím ojedinělých dendrochronologických údajů a dnes již velmi početných, avšak zase méně přesných radiokarbonových dat spolu s relativní posloupností artefaktů i nemovitých památek z klíčových lokalit*“⁷

Tento nástup zemědělské civilizace určuje charakter obživy obyvatelstva až do novověku. Zemědělská civilizace byla založena na nové výrobní formě hospodářství vzniklé na Předním východě a zásadně mění dosavadní lovecko – sběračský způsob života a obživy, díky domestikaci⁸ některých rostlinných a živočišných druhů⁹. Od této doby jsou sběr plodin, lov a rybolov již jen doplňkovou formou celkového hospodářského systému.¹⁰

2.1 Neolitická revoluce

Vznik neolitu je spojován s Předním východem. V oblasti, kterou dnes nazýváme Předním východem, se kolem jedenácti tisíci lety udály změny, které se označují za revoluční. Člověk se poprvé odpoutal od přírodní filozofie lovce a kořisti. To vedlo k odpoutání se od původního stylu života. Původně kočovný život byl vystřídán za usedlý, což umožnilo pěstování kulturních plodin. Důležitým faktorem byla i postupná domestikace, která vedla k rozrůstání chovu domácích zvířat. K těmto skutečnostem došlo díky souhře vhodných přírodních a sociálních okolností, které se na Předním východě vyskytly. Jedna ze základních

---

⁶ PODBORSKÝ, Vladimír. *Dějiny pravěku a rané doby dějinné*. Brno, 2006. ISBN 80-210-41153-6. Str. 61.

⁷ PAVLŮ, Ivan (ed.) – ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Archeologie pravěkých Čech 3. Neolit*. Praha, 2007. ISBN 978-80-86124-71-1. Str. 27.

⁸ „*Domestikace - pojem užívaný pro proces vyčlenění některých živočišných druhů z přirozeného prostředí a jejich postupné přizpůsobování potřebám lidského hospodářství. Proces začal probíhat už v mladším paleolitu především hlavně v období pozvolného nástupu neolitu na Předním východě, zhruba kolem 10. tisíciletí před Kr., kdy se formují druhy hospodářsky významných kulturních rostlin a domácích chovných zvířat.*“ (SKLENÁŘ, Karel – SKLENÁŘOVÁ, Zuzana – Slabina, Miloslav. *Encyklopedie pravěku v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha, 2002. ISBN 80-7277-115-9. Str. 78.)

⁹ SKLENÁŘ, Karel – SKLENÁŘOVÁ, Zuzana – Slabina, Miloslav. *Encyklopedie pravěku v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha, 2002. ISBN 80-7277-115-9. Str. 230.

¹⁰ PODBORSKÝ, Vladimír. *Dějiny pravěku a rané doby dějinné*. Brno, 2006. ISBN 80-210-41153-6. Str. 61.

podmínek pro vznik zemědělství v této lokalitě byla přítomnost rostlinných a zvířecích druhů, které byly vhodné k domestikaci.¹¹

Ačkoliv je obilnářství považováno za jedinou možnou podobu dávného evropského zemědělství, lze teoreticky připustit, že se naši neolitičtí předkové mohli specializovat na pěstování jiných rostlinných druhů. Podle Vencla šlo o rostliny jako je např. merlík nebo žaludy. Ale pravdou však zůstává, že to byly právě obilniny, které se staly hlavní složkou neolitické výživy. V místě neolitického osídlení byl přirozený výskyt této plodiny, a díky tomu se následně migrací zemědělské populace rozšířila v celé Evropě, tedy i u nás. Živočišné druhy se stádním chováním člověk preferoval ve svém výběru při domestikaci. Člověk nahradil nejsilnější pozici vůdce stáda, a tím ovládl celou skupinu zvířat. Ze začátku byly domestikovány ovce, kozy a následně hovězí dobytek.

Pro vyvolání změny tak značného rozsahu by zřejmě nemohl stačit přirozený výskyt vhodných rostlinných a živočišných druhů. Především to byla i zvyšující se hustota populace, která znamenala významný rozvoj společenských vztahů. Neméně důležitý byl také kontakt se sousedními populacemi, a do určité míry i s populacemi, které se díky migraci postupně asimilovaly.¹²

2.2 Přírodní prostředí

Období mladší doby kamenné náleží do mladší fáze čtvrtohor, která se nazývá holocén, v němž podnebí a životní prostředí na Zemi nabyly v podstatě dnešní charakter. S počátkem holocénu je spjat konečný ústup ledovců, datovaný do doby kolem r. 800 př. n. l. Ústup ledovců byl provázen v různých pásmech odlišnými změnami přírodních podmínek.¹³

V Přední Asii se počátek holocénu projevil jako mírné a subtropické klima, ale dosti vlhké. Náklonnost předchozího období k zintenzivnění specializovaného sběru a lovu zde nebyla ekologickými změnami přerušena, ba naopak spíše posílena. Tato náklonnost vyústila mezi 9. – 7. tisíciletí př. n. l. v postupný přechod od prisvojování potravy k její výrobě, což právě vedlo k pěstování plodin a chovu dobytka.

V Evropě se preboreál (pro Evropu) projevil jako suché klima, vhodné pro stálé osídlení. S přibývajícím oteplením se vytvořily vhodné podmínky pro rozšíření zemědělství. První neolitická kolonizace jihovýchodního Balkánu patří do období boreálu, neolitizace střední Evropy do teplého a vlhčího období atlantiku. Neolitizace na okraji západních

---

¹¹TUREK, Jan. *Neolit – mladší doba kamenná*. In *Pravěká Praha*. Praha, 2005. ISBN 80-7277-236-8. Str. 159.

¹²Tamtéž. Str. 160.

¹³PEČÍRKA, Jan – et al. *Dějiny pravěku a Starověku I. Hlava I – IX*. Praha, 1989. Str. 85.

a severozápadních zemí patří do suššího a teplého suboreálu.¹⁴

Jak už bylo řečeno, střední Evropa spadá do období klimatického vývoje, které se nazývá atlantikem. Toto období se vyznačuje výrazným oteplením (kontinentální ledovec už zcela roztál) a výrazným zvlhčením klimatu. To v důsledku znamenalo rozsáhlé zalesnění evropských oblastí a zároveň díky různým pochodům větrání se vyvíjely půdy, např. humosní černozemě. Klimatickým rámcem atlantiku tak začíná nová etapa osídlování naší planety.

Z archeologických nálezů vyplývá, že v tomto období byla větší měrou rozšířena lesní společenstva s dubem, než můžeme vidět dnes. Ve starším atlantiku zaujímaly doubravy velkou část sprašových poloh středních Čech a jižní a střední Moravy. Vlídne klimatické podmínky vedly k vytvoření trvalého lesního porostu i na hřebenech hor.

V lužních polohách úvalů se rozprostíraly rozsáhlé komplexy lesních porostů, převládaly v nich dub s jilmem. Dub s topolem černým měli převahu v nejnižších polohách podél vodních toků. Travnaté porosty byly v této době asi omezeny jen na vysokohorské louky. Zatímco bylinný podrost se nejvíce vyskytoval v teplomilných doubravách na sprašových polohách s volnějším zápojem stromového patra. Zde se shromažďovala sídliště prvních neolitických zemědělců. Nejúrodnější půdy byly zdroje prvních polí. Dále se na těchto místech domestikovala zvířata díky podrostu okolních lesů, který poskytoval dostatek příležitostí k pastvě. V druhé polovině staršího atlantiku pokračuje období zvlčeného klimatu (po kratším studenějším a sušším období).¹⁵ Ukazatelem tohoto procesu ve vegetaci jsou jedle a buk.¹⁶ Buk¹⁶ se tedy v tomto teplém období neomezoval jen na horskou a podhorskou úroveň, ale rozprostíral se i do pahorkatiny.¹⁷ Doba neolitu je obdobím, kdy se ve středoevropské květeně objevují první adventivní rostliny, nejen samotné kulturní plodiny, v nichž převládaly obiloviny, ale doprovázely je i plevely jako je koukol, chrpa modrák apod.

Neolitický člověk tedy ochránil zbytky starých stepí před postupem lesa, ale také je rozšiřoval, což vedlo k zachování staré stepní fauny i dokonce k jejímu šíření.¹⁸

2.3 Hospodářství

Neolitická revoluce je obvykle chápána jako nástup produktivní ekonomiky. Avšak kořeny zemědělství a dobytkařství sahají přinejmenším až do mladšího paleolitu, kde již byla

¹⁴ PEČÍRKA, Jan – et al. *Dějiny pravěku a Starověku I. Hlava I – IX*. Praha, 1989. Str. 86.

¹⁵ PLEINER, Radomír (ed.). *Pravěké dějiny Čech*. Praha, 1978. Str. 159.

¹⁶ Z našeho území, z povodí Odry, pochází nález zuhelnatělého dřeva buku z neolitického sídliště ve Slezku (Kouty u Kravař) (PLEINER, Radomír (ed.). *Pravěké dějiny Čech*. Praha, 1978).

¹⁷ PLEINER, Radomír (ed.). *Pravěké dějiny Čech*. Praha, 1978. Str. 160.

¹⁸ Tamtéž. Str. 162.

nutná potřeba systematického zajišťování obživy. Zdokonalení technik hromadného lovu mělo za následek snížení počtu stádní zvěře, tedy úbytek celkového vyživovacího zdroje.¹⁹

Mladší doba kamenná neznamenal jen nástup pěstování obilnin. Obilnářství bylo v Evropě spojováno vždy s chovem domestikovaných zvířat, hlavně jde o hovězí dobytek, ovce, kozy a prasata. Neolit má také řadu vedlejších průvodních kulturních jevů.²⁰ Mezi hlavní znaky neolitické ekonomiky patří kromě a) pěstování kulturních plodin a chovu zvířat, b) usedlý způsob života a stavění dlouhodobých obydlí, c) výroba keramických nádob, d) výroba broušených a vrtaných nástrojů, e) textilní a počátky oděvní výroby.²¹

Broušené a hlazené sekery sice nejsou zcela jednoznačně neolitickým vynálezem, ale až v této době došlo k jejich masové výrobě a běžnému každodennímu užívání. Jejich činnost úzce souvisela s mýcením lesů. Jeden z nových kamenných nástrojů byl srp tvořený z více silexových čepelových segmentů a také žací nůž, který je tvořen jednou velkou čepelí. Textilní výrobu dokládá několik typů artefaktů, jímž jsou keramické přesleny a tkalcovská závaží. Dalším průvodním znakem neolitu byla výroba keramických nádob. Nelze však jednoduše položit rovnítko mezi produkcí keramiky a obdobím neolitu, protože z některých oblastí Starého světa jsou známe nezemědělské kultury s keramikou, ale i zemědělské společnosti, které keramiku pro chod své každodenní činnosti hojně využívali.²²

2.3.1 Pěstování kulturních plodin

Zahájení pěstování plodin se neprojevuje hned jako sadba.²³ Nejstarší způsob zemědělské činnosti byl velmi ovlivněn přírodními podmínkami. Ve starším neolitu, v teplém a vlhkém atlantiku, se zemědělská půda získávala žďářením lesních porostů a obdělávala se nenáročným rozrýváním půdy. Pole se nejprve zakládaly v úzké blízkosti osad, na úrodných sprašových půdách nebo na slunných polohách nad vodními toky.²⁴

Za pomoci kamenných seker byly částečně vykáceny stromy a poté byl po celé takto vzniklé ploše založen požár. Z popelu spálených stromů a podrostu vznikl vysoce výživný substrát pro výsev obilí, proto tento způsob obdělávání půdy nazýváme žárovým zemědělstvím. Po dobu trvání celého neolitu nebyla ještě uplatňována orba, ta byla inovací až

¹⁹ PODBORSKÝ, Vladimír. *Dějiny pravěku a rané doby dějinné*. Brno, 2006. ISBN 80-210-41153-6. Str. 63.

²⁰ TUREK, Jan. *Neolit – mladší doba kamenná*. In *Pravěká Praha*. Praha, 2005. ISBN 80-7277-236-8. Str. 159.

²¹ PODBORSKÝ, Vladimír. *Dějiny pravěku a rané doby dějinné*. Brno, 2006. ISBN 80-210-41153-6. Str. 63.

²² TUREK, Jan. *Neolit – mladší doba kamenná*. In *Pravěká Praha*. Praha, 2005. ISBN 80-7277-236-8. Str. 159.

²³ PEČÍRKA, Jan – et al. *Dějiny pravěku a Starověku I. Hlava I – IX*. Praha, 1989. Str. 86.

²⁴ PODBORSKÝ, Vladimír. *Dějiny pravěku a rané doby dějinné*. Brno, 2006. ISBN 80-210-41153-6. Str. 63.

v následném období eneolitu.²⁵

Formy neolitické agrikultury byly ve skutečnosti velmi variabilní. V dnešní době se uvažuje o modelech extenzivního žárového stěhovavého (cyklického) nebo i stabilního zemědělství, intenzivního kopaničářského zemědělství a pro mladší neolit patrně již i intenzivního přílohového²⁶ zemědělství s využitím dřevěného oradla.

S příchodem nového lidu se do střední Evropy dostaly zejména předovýchodní zemědělské plodiny – obilniny a luštěniny. Zde převažovaly pšeničné monokultury – pšenice jednozrnka a dvouzrnka. Jen jako příměs pšeničných monokultur se objevují ječmen a proso.²⁷

Se zemědělstvím bylo spojováno chovatelství stád domácích zvířat. Chov zvířat má též jako pěstování plodin své kořeny na Předním východě, kde se držely v zajetí gazely antilopy již před 10. tisíciletím.²⁸ Prvním stupněm chovu domácích zvířat bylo snad chytání nedospělých zvířat.²⁹ Pro domestikaci byla vhodná pouze ta zvířata, co měla mírné chování a stádní instinkt. S těmito vlastnostmi to byli především tzv. drobní přežvýkavci, jako byla koza, ovce, o něco později k nim byl ohočen pratur a v neposlední řadě prase divoké.³⁰

2.3.2 Sídliště a stavění dlouhodobých stavení

Nový způsob hospodaření si vynutilo postupný přechod k usedlému způsobu života. S tím je úzce spjato stavění pevného domu a trvalých sídlišť. Na počátku neolitu se ve střední Evropě stavěly nejprve malé osady s několika málo domy, které se postupně rozrůstaly.³¹ Lovci a sběrači žili ve velmi těsné vazbě s přírodou. Museli přemísťovat místo svého pobytu vzhledem k závislosti na pohybu zvěře, proto jim byla celá příroda domovem, načeš zemědělci v neolitu byli doma v obytném prostoru vlastní vesnice a v jejím bezprostředním okolí. Tento obytný prostor byl majetkem komunity a jednotlivých rodin.³²

V prostoru na okrajích údolí, nízkých terasách s terénem mírných svahů jsou zakládána sídliště. Vodní zdroj měl mimořádný význam, proto vzdálenost sídliště od něho

²⁵ TUREK, Jan. *Neolit – mladší doba kamenná*. In *Pravěká Praha*. Praha, 2005. ISBN 80-7277-236-8. Str. 163 – 164.

²⁶ „Příloh je označení pro obdělávané pole, které několik let leží ladem. Pole se vyčerpávalo, což vedlo ke snížení jeho úrodnosti nejen odčerpáváním živin pěstovanými kulturami, ale také zaplevelováním. Po roce nebo i po několika letech bylo pole vyčerpáno a ponecháno na několik let v klidu.“ (PLEINER, Radomír (ed.). *Pravěké dějiny Čech*. Praha, 1978. Str. 190.)

²⁷ POĐBORSKÝ, Vladimír. *Dějiny pravěku a rané doby dějinné*. Brno, 2006. ISBN 80-210-41153-6. Str. 63.

²⁸ TICHÝ, Radomír. *Dějiny pravěku pro učitele dějepisu*. Hradec Králové, 2001. ISBN 80-7041-844-3. Str. 8.

²⁹ PEČÍRKA, Jan – et al. *Dějiny pravěku a Starověku I. Hlava I – IX*. Praha, 1989. Str. 86.

³⁰ Vladimír. *Dějiny pravěku a rané doby dějinné*. Brno, 2006. ISBN 80-210-41153-6. Str. 65.

³¹ Tamtéž. Str. 65.

³² TUREK, Jan. *Neolit – mladší doba kamenná*. In *Pravěká Praha*. Praha, 2005. ISBN 80-7277-236-8. Str. 165.

nepřekračuje 500m, častěji je jeho poloha při soutoku dvou potoků. V tomto období jsou nejvíce osídlovány oblasti hnědozemí a hnědých půd. V oblasti Čech se nejstarší kultury lineární keramikou objevují a koncentrují v sídlištích v relativně vlhčích oblastech než ve fázích, které následují. Výšinné polohy jsou výjimečně osídlovány v pozdním šáreckém stupni vývoje kultury s lineární keramikou, ale fortifikace nejsou doloženy (např. Praha - Šárka, Tetín u Berouna).

Na našem území v době nejstarší lineární keramiky zatím nemáme doklady větší koncentrace osídlení. Nejstarší domy se častěji nacházejí v menších skupinách dvou až čtyř staveb.³³ Nejstarší sídliště jsou často rozprostírány na rozhraní dvou rozdílných ekologických zón. Příkladem jsou nivy a první terasy, které zaručují dostupnost širšího spektra zdrojů obživy. Z klasického období kultury s lineární keramikou je koncentrace domů v regionech už rozsáhlejší. Velikost těchto sídlišť se odhaduje na maximálně 10 – 12 domů v jedné stavební fázi.³⁴ V polohách, které jsou optimální pro osídlení, vzniká osídlení dlouhodobé, které se v archeologii projevuje výskytem např. domů - jako v Bylanech, Praha- Liboc.

V období kultury s vypíchanou keramikou se starším stupněm se výrazně neliší sídelní struktura od předchozí kultury s lineární keramikou. Jsou také zakládána v blízkosti vodních toků nebo pramenů, většinou na mírných svazích a na úrodných sprašových půdách.

V mikroregionu v období kultury s vypíchanou keramikou jsou domy i jednotlivá hospodářství umístěné často ve větší vzdálenosti od sebe než dříve. V období mladšího neolitu je výrazným rysem soustřeďování hospodářských i kultovních činností na jedno místo. Ve starším stupni jsou základním typem sídlišť osady s dlouhými pravoúhlými křivými domy. Tato konstrukce obytných sídel se mění až v mladším stupni. Dlouhý dům s trojicích vnitřních kůlů sice zůstává, ale půdorys se mění do tvaru loďovitého, silné trapézovitého a vnitřní řady jsou velice často zdvojeny.³⁵

Co se týká samotné konstrukce neolitických domů tak šlo o povrchovou konstrukci. Stála na pěti řadách sloupů, z nichž tři vnitřní řady sloužily jako podpěra střechy. Stěny přidržovaly dvě vnější řady sloupů. Stěny domů byly tvořeny proutěným výpletem omítnutým mazanicí z hlíny smíchané s řezankou. Hlavním konstrukčním prvkem byly dubové trámy. Do připravených sloupových jam byly sloupy ukotveny. Stěny mohly být do základového žlabu zahlobeny pomocí udusání hlíny. Pokrývka střechy se sedlovou vaznicí byla tvořena kostrou

---

³³ PAVLŮ, Ivan (ed.) – ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Archeologie pravěkých Čech 3. Neolit*. Praha, 2007. ISBN 978- 80-86124-71-1. Str. 52.

³⁴ Tamtéž. Str. 54.

³⁵ Tamtéž. Str. 55.

z menších větví a řezaným rákosem, který tyto větve pokrýval.³⁶

V období klasickém se domy stavějí s pravidelným obdélníkovým půdorysem, který je členěn jak trojdílně, dvojdílně tak ojediněle i jednodílně. Konstrukce oproti předcházejícímu období velmi zmožutněla a postranní žlaby, které dokládaly zpevňování stavby, úplně zmizely.

V celé oblasti, kde pokračoval postlineární vývoj do skupin s keramikou zdobenou vpichy, pokračuje konstrukce domů v tradici předcházejícího období.³⁷ Pětiradá konstrukce zůstává, ale celý půdorys domu směřuje k asymetrii. Uprostřed jsou dlouhé stěny více nebo méně vypouklé a severní část je jako obvykle zpevňována fošnovou konstrukcí. Pozdní období se také vyznačuje svěbytnou architekturou. Nový typ domu se vytvořil z původních půdorysů z pěti řad konstrukčních kúlů, celý půdorys lemují žlábků. Jeho jižní strana je širší než severní. V prostoru jsou řidčeji rozmístěny vnitřní kůly nesoucí střechu.³⁸

Nejčastěji byly domy kultury s lineární keramikou orientovány svou delší stranou ve směru sever – jih, nebo spíše jihovýchod – severovýchod. Vchod do domu je většinou umístěn na jihovýchodní kratší stěnu. Orientace domů souvisela s přírodními faktory konkrétní sídelní oblasti. Domy vystavěné současně na jedné lokalitě měly zpravidla shodnou orientaci.³⁹

Ve střední Evropě na začátku mladšího stupně kultury s vypíchanou keramikou se začaly prosazovat kruhové objekty tvořené shodně soustřednými příkopy a palisádami, jenž se pro tyto kruhové příkopy vžil termín rondely.⁴⁰ Z těchto staveb se zachytí archeologickými výzkumy většinou jen zahluobené příkopy, případně palisádové žlaby.⁴¹ Vnější průměr těchto staveb se pohybuje okolo 30 – 200 metrů. Příkopy jsou ale vždy přerušené, někdy čtyřmi vstupy na vnitřní nezastavěnou plochu, většinou orientovanými podle hlavních světových stran. Na vnitřní ploše se nevyskytují běžné obytné či výrobní objekty.⁴²

2.3.3 Výroba keramických nádob

Nejstarší keramické nádoby bývají tvarované z hrubší keramiky ruční technikou nálepu. Z jednoho kusu keramické hmoty jsou modelovány menší nádobky. Nádoby jsou

---

³⁶ TUREK, Jan. *Neolit – mladší doba kamenná*. In *Pravěká Praha*. Praha, 2005. ISBN 80-7277-236-8. Str. 168.

³⁷ PAVLŮ, Ivan (ed.) – ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Archeologie pravěkých Čech 3. Neolit*. Praha, 2007. ISBN 978-80-86124-71-1. Str. 56.

³⁸ Tamtéž. Str. 57.

³⁹ TUREK, Jan. *Neolit – mladší doba kamenná*. In *Pravěká Praha*. Praha, 2005. ISBN 80-7277-236-8. Str. 169.

⁴⁰ PAVLŮ, Ivan (ed.) – ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Archeologie pravěkých Čech 3. Neolit*. Praha, 2007. ISBN 978-80-86124-71-1. Str. 61.

⁴¹ TUREK, Jan. *Neolit – mladší doba kamenná*. In *Pravěká Praha*. Praha, 2005. ISBN 80-7277-236-8. Str. 175.

⁴² SKLENÁŘ, Karel – SKLENÁŘOVÁ, Zuzana – Slabina, Miloslav. *Encyklopedie pravěku v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha, 2002. ISBN 80-7277-115-9. Str. 305.

zdobený na povrchu nejprve jednoduchou technikou např. linie, zářezy, a později přechází k náročnějším výzdobám. V mladém neolitu keramika dosahuje vrcholu, má velkou škálu tvarového sortimentu a složitou polychromní výzdobu.⁴³ Takto vytvořené nádoby sloužily jak v denním životě při stolování, existovalo několik skupin nádob na vaření a skladování zásob, tak byly i vkládány do hrobů. Keramické nádoby se odlišují především velikostí, ale i zpracováním keramické hmoty.⁴⁴

Kultura s lineární keramikou náleží do staršího a středního neolitu. Keramika v této kultuře se dělí na stolní, která je zdobena rytými liniemi různé šířky, buď samotnými, nebo kombinovanými s vpichy a důlky různě disponovanými. Rytá výzdoba je většinou kolorována, a to žlutě nebo červeně, plošně a inkrustací. Dále se dělí na kuchyňskou, která je nezdobená. U ní můžeme někdy spatřit funkční atributy, jako jsou ucha, pupky, výlevky a Zásobnice jsou zdobené otisky nehtů a prstů nebo plastickými páskami, také jsou opatřeny uchy a pupky jako u kuchyňské keramiky.⁴⁵

V kultuře s lineární keramikou převládají nádoby jednoduché polokulovité tvary s mírně esovitě rozevřeným ústím, občas na výduti zalomené. Hluboké misky, velké amforovité tvary nejsou příliš časté. Nádoby jsou zdobený velice jednoduchými rytými ornamenty s motivem meandru, klikatky, obloučků, vlnice i spirál.

Převaha polokulovitých tvarů, které jsou doplňovány miskami a amforovitými tvary je charakteristické pro keramiku klasického období. V různých regionech se podíl těchto tří skupin příliš neliší, ale výzdoba prodělává velmi výrazný vývoj v čase i v různých regionech, tvary se mění jen pozvolna. Viditelnou změnou je výskyt prohnutých esovitých okrajů na nádobách, ovšem v jiném stylu než v období nejstarším.⁴⁶ Mezi hlavní téma výzdoby patří rektilineární i kurvilineární. Ostatní témata jako je figurální nebo jednotlivé body či smíšená ty se objevují jen ojediněle. U rektilineárních témat jednoznačně vévodí jednoduchý či vícenásobný cikcak či různé čtyřúhelníky, zatímco pravý meandr se objevuje jen ojediněle. U kurvilineárního tématu převládá motiv spirála, vlna, ornament – U, psacího A a S – spirála. Vývoj výzdoby byl také odrazem určitého stavu organizace společnosti.⁴⁷

Lineární keramiku vystřídává prostřednictvím jejího závěrečného, šareckého stupně

⁴³ PODBORSKÝ, Vladimír. *Dějiny pravěku a rané doby dějinné*. Brno, 2006. ISBN 80-210-41153-6. Str. 65.

⁴⁴ PAVLŮ, Ivan (ed.) – ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Archeologie pravěkých Čech 3. Neolit*. Praha, 2007. ISBN 978- 80-86124-71-1. Str. 65.

⁴⁵ PLEINER, Radomír (ed.). *Pravěké dějiny Čech*. Praha, 1978. Str. 174-175.

⁴⁶ PAVLŮ, Ivan (ed.) – ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Archeologie pravěkých Čech 3. Neolit*. Praha, 2007. ISBN 978- 80-86124-71-1. Str. 66.

⁴⁷ Tamtéž. Str. 68.

keramika vypíchaná.⁴⁸ Hlavním znakem kultury s vypíchanou keramikou je její dělení do dvou zásadně odlišných stupňů, které se projevují na tvaroslovím keramiky. Výzdoba a tvary ve starším stupni vypíchané keramiky navazují přímo na pozdní „šárecký“ stupeň kultury s lineární keramikou. Ve výzdobě nádob se opouští od ryté linie a na místo používaných jednotlivých vpichů se zavádí dvojvpich. Vpichy se často vyplňovaly bílou inkrustací. Nádoby byly vnitřně obarveny načerveno. Výzdoba přechází na výzdobu rektilineární ve tvaru oběžných krokvic. Nádoby jsou postupně zdobeny jen pupky a nehtováním. V této době neznáme nadměrné zásobnice na obilí ani lahvovité tvary na uchovávání tekutin, jako tomu bylo v předešlé kultuře s lineární keramikou.⁴⁹

Druhy vpichů jsou rozmanité.⁵⁰ Marie Zápotocká určila druhy a techniku vpichů ve vypíchané keramice. 1. Linie a jednotlivé vpichy jsou prováděny rydlem s jediným hrotem, který je různě široký a různě tvarovaný. Souvislým tažením špičky po hlíně vzniká žlábek, rytá linie i čára. Naopak vpichy okrouhlé a kulaté vznikají kolmo postaveným nástrojem. 2. U motivu dvojvpichů se rozeznávají tři způsoby: a) střídavý dvojvpich je prováděn buď pravým nebo levým hrotem nástroje, který je střídavě zahlubován do materiálu. Typické je použití cik-cak řady dvojvpichů, které vznikají předsunutím každého nového otisku hrotu před ten předchozí. Tato technika je nejtypičtější a nejčastěji používaná pro vypíchanou keramiku. b) Tremolová technika pro ni se využívají širší a ploché nástroje. Její princip spočívá v tom, že při posunu nástroje vpřed zůstává vždy protilehlý hrot vtisknut do povrchu nádoby a své místo opouští až při zahloubení druhého hrotu. c) Jednoduchý dvojvpich je používán zcela ojediněle při výzdobě vypíchané keramiky a spíše jen jako doplňkový ornament.⁵¹ Vpichy vícenásobné, mohou být troj-, čtyř-, pěti- nebo i šestivpichy, které jsou prováděny vesměs technikou tremolovou, tzn. protilehlý okrajový hrot nástroje zůstává při posunu nástroje kupředu vtisknut do povrchu nádoby, vnitřní řady mají počet vpichů dvojnásobný a to proto, že okrajové hroty zůstávají střídavě stát, a naopak ostatní vnitřní hroty se vždy posouvají. 4. Tremolový vpich – je to označení pouze pro vpichy, které jsou provedené nástrojem s dlátkovitým nečleněným ukončením, u ostatních případů jde jen

⁴⁸ SKLENÁŘ, Karel – SKLENÁŘOVÁ, Zuzana – Slabina, Miloslav. *Encyklopedie pravěku v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha, 2002. ISBN 80-7277-115-9. Str. 398.

⁴⁹ PAVLŮ, Ivan (ed.) – ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Archeologie pravěkých Čech 3. Neolit*. Praha, 2007. ISBN 978-80-86124-71-1. Str. 68.

⁵⁰ Tamtéž. Str. 70.

⁵¹ ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Ornamentace neolitické vypíchané keramiky: technika, terminologie a způsob dokumentace*. In. *Archeologické rozhledy* 30. 1978. ISSN 0323-1267. Str. 512.

o tremolovou techniku.⁵² „5. Tažený vpich je prováděn jednoduchým nebo dvojhrotým nástrojem a to tak, že hrot nástroje zůstává stále mírně zahloben do hlíny a v kratších či delších intervalech je zatlačován hlouběji.“⁵³ „6. Rossenské vpichy se liší od typické výzdoby vypíchané keramiky tím, že celý hrot nástroje je otisknut do povrchu naráz, výrazně a poměrně hluboko, většinou šikmo, přičemž každý vpich zůstává samotný.“⁵⁴

Výrazný úbytek výzdoby pozorujeme na konci mladšího stupně ve fázi IVB, ale počet tvarů u nádob se výrazně nemění. I když poslední pozdní fáze kultury s vypíchanou keramikou navazuje tvarově na předchozí období, přesto je keramika hrubší a často s příměsí písku a slídy, i stolní keramika téměř postrádá výzdobu.⁵⁵

2.3.4 Výroba broušené a štípané industrie

V mladší době kamenné se objevuje vedle již tradiční kamenné štípané industrie nový způsob opracování kamene, jedná se o techniku pomocí broušení a vrtání⁵⁶(broušená a vrtaná kamenná industrie). Kamenná industrie v podobě polotovarů (valounů) byla nejprve ze svého místa výskytu dopravována na sídliště, kde byla potom zpracovávána na pískovcových brusech,⁵⁷ kterou vyhledávaly skupinky „prospektorů“ nejčastěji podél vodních toků nebo přímo v jejich korytech. V neolitu nejčastěji využívanou surovinou byly krystalické břidlice.⁵⁸ Jde o nástroje, jako kopytnaté klíny, ploché sekerky a teslice, diskovité a dvouramenné mlaty. Od středního neolitu se objevují sekeromlaty s otvorem pro nasazení topůrka.⁵⁹ Otvory nástrojů byly vytvořeny dutými vrtáky, jež dokládají nalézané kónické vývrtky.⁶⁰

V kultuře s lineární keramikou jsou broušené nástroje prezentovány nízkými plankonvexními klíny nebo sekerky. Dále se nacházejí méně četná tzv. dlátka a výskyt tzv. kladívek, které vznikala sekundárním přebroušením konců poškozených nástrojů do oblých tvarů. V kultuře s lineární keramikou mají vrtané artefakty malé zastoupení, jde o diskovité a dvojamenné mlaty. Teprve až v kultuře s vypíchanou keramikou se objevují vrtané pracovní nástroje, zejména jde o kopytovité sekeromlaty a motyky.

---

⁵² ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Ornamentace neolitické vypíchané keramiky: technika, terminologie a způsob dokumentace*. In: *Archeologické rozhledy* 30. 1978. ISSN 0323-1267. Str. 513.

⁵³ Tamtéž. Str. 513.

⁵⁴ Tamtéž. Str. 516.

⁵⁵ PAVLŮ, Ivan (ed.) – ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Archeologie pravěkých Čech 3. Neolit*. Praha, 2007. ISBN 978-80-86124-71-1. Str. 70.

⁵⁶ PODBORSKÝ, Vladimír. *Dějiny pravěku a rané doby dějinné*. Brno, 2006. ISBN 80-210-41153-6. Str. 67.

⁵⁷ TICHÝ, Radomír. *Dějiny pravěku pro učitele dějepisu*. Hradec králové, 2001. ISBN 80-7041-844-3. Str. 10.

⁵⁸ TUREK, Jan. *Neolit – mladší doba kamenná*. In: *Pravěká Praha*. Praha, 2005. ISBN 80-7277-236-8. Str. 180.

⁵⁹ SKLENÁŘ, Karel – SKLENÁŘOVÁ, Zuzana – Slabina, Miloslav. *Encyklopedie pravěku v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha, 2002. ISBN 80-7277-115-9. Str. 138.

⁶⁰ TICHÝ, Radomír. *Dějiny pravěku pro učitele dějepisu*. Hradec králové, 2001. ISBN 80-7041-844-3. Str. 10.

Broušená industrie byla vyráběna, jak bylo už výše uvedeno z amfibolitických břidlic. Původ těchto surovin bývá hledán v Posázaví, ve Slezsku a v severovýchodních Čechách, kde byly v posledních letech zjištěny výchozy těchto hornin a prokázány i výzkumy v oblasti obce Jistebsko (okr. Jablonec nad Nisou), které jsou petrograficky označovány jako amfibolitický rohovec.

Na poslední stupeň kultury s lineární keramikou plně navazuje broušená industrie staršího stupně kultury s vypíchanou keramikou. V této kultuře převažují nyní vysoké a úzké typy kopytovitých klínů a sekerky s kopytovitým břitem a s oblými i hraněnými boky, starší široké a nízké formy kopytovitých klínů se zde už nevyskytují. Vrtané pracovní nástroje nastupují ve starším stupni teprve od III. fáze, jde o kopytovité sekeromlaty a motyky a náhodně se vyskytnou ploché vrtané kruhy. V mladším stupni se objevují v hojném počtu vrtané kopytovité a nově symetrické sekeromlaty, sekerky trapézovitého tvaru a motyky. Časté jsou také nálezy vývrtků, jenž úzce souvisí s výskytem nových nástrojů, výstružníky sloužící k vyhlazování otvoru, obojí dokládá výrobu nástrojů na daném sídlišti.⁶¹

V neolitu výroba štípané industrie zůstala od předešlého období nezměněná a mezi nejčastější nástroje patří čepele,⁶² které se staly výchozím tvarem pro speciální nástroje jako škrabadla, skládaného ostří srpů, vrtáčky, ostří oštěpů, hroty šípů.⁶³

2.3.5 Výroba textilií

Textilní výroba je novým prvkem v neolitu. Zhotovování textilií je doloženo nálezy jejich zbytků nebo otisky na keramice, ale v Čechách nacházíme jen předměty, které s textilní výrobou souvisejí, jde především o přesleny. Přesleny, které známe z kultury s lineární keramikou, byly zhotovovány zpravidla ze zlomků keramiky, jež byly zabroušeny do tvaru okrouhlé destičky s otvorem pro osu uprostřed. Dále dokládají výrobu tkalcovská závaží, která sloužila k další pracovní fázi, a to ke tkaní.⁶⁴

---

⁶¹ PAVLŮ, Ivan (ed.) – ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Archeologie pravěkých Čech 3. Neolit*. Praha, 2007. ISBN 978- 80-86124-71-1. Str. 74.

⁶² TICHÝ, Radomír. *Dějiny pravěku pro učitele dějepisu*. Hradec králové, 2001. ISBN 80-7041-844-3. Str. 10.

⁶³ BOUZEK, Jan et al. *Přehled pravěku světa. 2. svazek*. Praha, 1976. Str. 43.

⁶⁴ PLEINER, Radomír (ed.). *Pravěké dějiny Čech*. Praha, 1978. Str. 196.

3 Charakteristika osídlení

Sídelní oikumeny kultury s lineární keramikou se odhadují na velikost 10 000 km², což je ze všech kultur českého neolitu a eneolitu nejvíce. Do této oblasti zahrnuje nejúrodnější oblasti Polabí, dolního Povltaví a Poohří, dále pak menší enklávu v Plzeňské kotlině a několik zjištěných sídelních areálů v jižních Čechách. Bylo definováno 17 sídelních oblastí, které byly určeny podle některých parametrů přírodního prostředí a seskupení lokalit. Historickou realitu reflektuje tradiční geografické členění na subregiony (východočeský, středočeský a severozápadočeský).⁶⁵ Vydělení do těchto tří subregionů bylo dáno přirozenými geografickými hranicemi, např. rozvodími vodních toků nebo neobdělávatelnými půdami. Hranice východočeského regionu (Hradecko, Pardubicko, Chrudimsko, Čáslavsko, Kutnohorsko, Jičínsko, Novobydžovsko, Hořicko) je vymezena na pravém břehu Labe zhruba Cidlinou a na levém břehu řeky nebyla hranice příliš uzavřenou, proto má lineární keramika na Kolínsku některé společné rysy s dalším regionem, jímž jsou střední Čechy (Poděbradsko, Českobrodsko, Nymbursko, Mělnicko, Slánsko, Pražsko, Rakovnicko, Zdicko). Částečně izolovaná jsou sídliště na Turnovsku, jejichž vztah k oběma zmíněným regionům není zcela jednoznačný. Osou severozápadočeského regionu je řeka Ohře (Podbořansko, Chomutovsko, Žatecko, Lounsko, Litoměřicko), v Podkrušnohoří pak to jsou Mostecko, Teplicko.⁶⁶ Český region spolu se středním Německem náleží do polabské skupiny této kultury.⁶⁷

Kultura s vypíchanou keramikou svým geografickým rozsahem osídlení a hustoty se od lineární kultury příliš neliší. V tomto období se osídlení koncentrovalo hlavně v údolí toků velkých řek, ale vytvářelo i oddělené menší enklávy ve vyšších polohách.⁶⁸

---

⁶⁵ PAVLŮ, Ivan (ed.) – ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Archeologie pravěkých Čech 3. Neolit*. Praha, 2007. ISBN 978- 80-86124-71-1. Str. 14.

⁶⁶ PLEINER, Radomír (ed.). *Pravěké dějiny Čech*. Praha, 1978. Str. 178.

⁶⁷ PAVLŮ, Ivan (ed.) – ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Archeologie pravěkých Čech 3. Neolit*. Praha, 2007. ISBN 978- 80-86124-71-1. Str. 14.

⁶⁸ Tamtéž. Str. 17.

4 Pohřbívání

Kultura s keramikou lineární, která si většinu znalostí a zvyků i způsob pohřbívání přinesla s sebou, užívala při pohřebních obřadech výhradně kostrový ritus, kostry mrtvých byly ukládány do hrobu ve skrčené poloze. Ukládání těl do země je považováno za původní, a to nejen v okruhu podunajských kultur, ale i v celém starém neolitu. Žárový ritus se objevuje až na samotném konci vývoje této kultury, v době přechodu do keramiky vypíchané.⁶⁹

Z hlediska pohřebního ritu lze kulturu s lineární keramikou hodnotit jako období, kde pohřbívání lidských ostatků patřilo již k pravidlům chování neolitické společnosti, ale přesto existuje velký nepoměr mezi počtem sídlištních a hrobových nalezišť.

Manipulace s mrtvými těly byla v některých ohledech poměrně uvolněná, ale v určitých rituálech se již dodržovala přísná pravidla: pohřbívalo se zásadně kostrově⁷⁰ a druhým dodržovaným pravidlem bylo pohřbívání ve skrčené poloze.⁷¹

Ostatní pravidla a zvyky již pravděpodobně závisely na zvyklostech jednotlivých komunit. Buď se pohřbívalo na oddělených velkých pohřebištích, v Čechách prozatím nedoložených, nebo v menších skupinách, ale nacházejí se i jednotlivé hroby mimo rámec sídliště nebo v prostoru sídlišť. Obvykle v blízkosti domů mohli být zemřelí ukládáni kromě regulérních hrobů i do sídlištních objektů, a to do stavebních jam nebo do jam zásobních.⁷²

Také v sídlištních jámách nalézáme i nepietně pohozené kostry, zlomky jednotlivých kostí či lebek, někdy se stopami řezání a pálení. U těchto případů může jít o zbytek špatně zachované kostry, ale nelze vyloučit ani existenci rituálních praktik nebo následky násilných střetů. Ojedinele se nalézají kosti mrtvých i v jeskyních, např. v Prokopské jeskyni v Praze - Hlubočepích, kde byla v popelovité vrstvě nalezena lidská čelist se střepy a kamenným nástrojem, další v jeskyni Martina u Tetína (vyzvednuta rozptýlená dětská kostra).⁷³

Jak už bylo výše uvedeno, kostry mrtvých těl byly ukládány ve skrčené poloze, slabě

---

⁶⁹ PAVLŮ, Ivan (ed.) – ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Archeologie pravěkých Čech 3. Neolit*. Praha, 2007. ISBN 978- 80-86124-71-1. Str. 83.

⁷⁰ „...jediný případ žárového pohřbu na našem území z pozdního stupně kultury s lineární keramikou byl v r. 1998 zjištěn na sídlišti ve Viticích na Plzeňsku, tedy v době, kdy v Pražské kotlině bylo již založeno celé žárové pohřebiště se starou keramikou vypíchanou.“ (PAVLŮ, Ivan (ed.) – ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Archeologie pravěkých Čech 3. Neolit*. Praha, 2007. ISBN 978- 80-86124-71-1. Str. 83.)

⁷¹ ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Bestattungsritus des böhmischen Neolithikums (5500-4200 B. C.): Gräber und Bestattungen der Kultur mit Linear-, Stichband- und Lengyelkeramik*. Praha, 1998. ISBN 80-86124-13-4. Str. 159.

⁷² Tamtéž. Str. 160.

⁷³ PAVLŮ, Ivan (ed.) – ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Archeologie pravěkých Čech 3. Neolit*. Praha, 2007. ISBN 978- 80-86124-71-1. Str. 83-84.

převládá uložení na levém boku (59,3%), ojediněle se vyskytne poloha na břiše či na zádech. Také v orientaci koster panovala značná volnost, i když jsou pohřby častěji orientovány hlavou k východu, není výjimkou opačná orientace západ - východ, či úchyly k severu nebo jihu, jen ojediněle se vyskytne poledníková orientace sever – jih či jich – sever v českých nálezech.⁷⁴

Pohlaví můžeme v některých případech určit podle přídavků v hrobě, které doprovázejí pohřeb zemřelého. Kamenná broušená industrie, spondylové zápony a kančí kly patří mezi typické milodary mužské, ženské pohřby v tomto období neobsahují žádné specifické přídavky. Mužské a ženské hroby se počtem ani druhem keramiky výrazně neliší.⁷⁵

Kultura s keramikou vypíchanou je chápána jako pokračování domácího vývoje, proto bychom předpokládali, že i pohřební rituály budou pokračovat ve staré tradici. Sice je kostrový ritus praktikován dále, ale vedle něho se ve starší klasické fázi objevuje spalování mrtvých těl, které dokonce převažuje. Tyto způsoby pohřbívání se udržují i v mladším stupni. Až v pozdní fázi, v době kdy končí období neolitu na území Čech, je pozorován určitý ústup žárového pohřbívání.⁷⁶ Z doby kultury s vypíchanou keramikou je známo, vedle ojedinělých nálezů, již šest samostatných pohřebišť. Prvním prozkoumaným neolitickým pohřebišťem v Čechách je pohřebiště v Praze – Bubenci, které je datované do staršího stupně kultury s vypíchanou keramikou. Další velké pohřebiště, které se odkrylo po více než 40 letech, bylo v Miskovicích u Kutné Hory - tentokrát birituální a datované do mladšího stupně této kultury.⁷⁷

Hlavní znaky pohřebního ritu v této kultuře je tedy žárový ritus (prvotní kremace těla na odděleném místě a teprve následné uložení pozůstatků do země) a existence samostatných pohřebišť zakládaných mimo areál osad, a to opět již od staršího stupně keramiky vypíchané.

Kostrové pohřbívání pokračuje v nezměněných tradicích známé již z předchozího období. Nadále byli zemřelí na českém území ukládáni ve skrčené poloze a v orientaci východ – západ.

---

⁷⁴ ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Bestattungsritus des böhmischen Neolithikums (5500-4200 B. C.): Gräber und Bestattungen der Kultur mit Linear-, Stichband- und Lengyelkeramik*. Praha, 1998. ISBN 80-86124-13-4. Str. 160.

⁷⁵ PAVLŮ, Ivan (ed.) – ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Archeologie pravěkých Čech 3. Neolit*. Praha, 2007. ISBN 978- 80-86124-71-1. Str. 88.

⁷⁶ Tamtéž. Str. 83.

⁷⁷ Tamtéž. Str. 88.

5 Šperky a ozdoby

Definice šperku je nespočet. Jedna z nich říká, že „pravěký šperk je ozdoba těla nebo šatu, pokud materiálem, tvarem nebo výrobou překračuje rámec nutné účelovosti“, a tím mu rámcově vymezuje místo estetické funkce.⁷⁸

„Šperky, tj. jejich materiál, tvar a výzdoba, jsou jedním z nejlepších ukazatelů stavu dovednosti a znalostí různých vývojových epoch lidské společnosti; zároveň výrazně prozrazují dobový vkus a také dokládají diferenciaci společnosti.“⁷⁹

Mezi nejstarší druhy šperků, které známe už z období mladšího paleolitu, patří náhrdelníky a závěšky. Materiál pro výrobu náhrdelníků byly buď provrtané zuby ulovených zvířat nebo perly válcovitých tvarů např. z ulit kelnotek (Dentalium), či ze schránek drobných měkkýšů. Závěšky byly zhotovovány z mamutí slonoviny nebo z plochých oblázků. K rozšíření dosavadních druhů ozdob došlo v neolitu, kdy se objevuje další druh šperku, kterým byl náramek. Náramky byly zhotovovány z mušlí vyříznutím vnitřní části nebo se vyráběly technikou vykroužení z krystalického vápence. Již v době kamenné se tedy setkáváme s typy šperků, které se opakují v několika obměnách skoro v každé kultuře a časovém úseku dějin až dodnes.

S příchodem znalostí kovů se objevují nové typy šperků, které doplňují dosavadní škálu ozdob. Jedná se o diadémy, náušnice, záušnice, prsteny a nánožníky. Tím můžeme v podstatě výčet druhů šperků jako ozdobu těla uzavřít. Také se současně objevuje řada předmětů, jejichž původní funkce se v průběhu doby měnila. K primární funkci účelové se přidala funkce estetická, která nakonec převážila. Mezi tyto předměty se řadí např. jehlice, spony, přezky a další spínadla. Šatové nášivky v různých tvarech z kostí, z lasturových kotoučků nebo kovových kroužků tvoří třetí skupinu předmětů.⁸⁰

Šperk byl pro život lidí žijících v době „neolitiků“ velmi důležitý. Hrál významnou roli nejen kráslicího prvku, nýbrž i magického, a dokonce i kultovního.⁸¹

Pro výrobu šperku se nejčastěji používaly materiály, které byly snadno dostupné pro příslušnou lokalitu. Avšak materiály hůře dostupné využívaly také, ale pouze při výrobě

---

⁷⁸ BOUZEK, Jan et al. *Přehled pravěku světa. 2. svazek*. Praha, 1976. Str. 36.

⁷⁹ Tamtéž. Str. 40.

⁸⁰ Tamtéž. Str. 36 – 37.

⁸¹ PODBORSKÝ, Vladimír. *Spondylový šperk v hrobech lidu s lineární keramikou ve Vedrovicích*. In *Archeologické rozhledy* 54. Praha, 2002. ISSN 0323-1267. Str. 225.

šperků pro významnější (vyšší) společnost. Např. ozdoby vyráběné z masivních skořápek středomořské škeble *Spondylus gaedoropus* L v době keramiky lineární, dále v keramice vypíchané jde o těžké bílé mramorové náramky a jelení grandle. V závěru neolitu se dokonce vyskytují ulity sladkovodních šneků *Lithoglyphus naticoides*. Podle určení L. Peškeho a V. Ložka pocházejí z oblasti mezi dolním Dunajem a Dněprem, ale podle určení Š. Hladilové mohou pocházet z mnohem bližšího středního Podunají. Na konci českého neolitu jsou dokladem i první drobné ozdoby z mědi (Praha- Stromovka).⁸²

Při absenci spondylových schránek z důvodu velké poptávky či velké vzdálenosti importu byl materiál nahrazován bílým kamenem (bílý mramor), hlinou, kostí či v podobě schránek místních mlžů. Pro výrobu šperků nahrazovaného materiálu byl preferován bílý kámen z důvodu jeho vzhledu, který se nejvíce podobal používané mušlovině.⁸³

5.1 Suroviny pro výrobu ozdob

V této kapitole budou popsány nejhlavnější materiály, které se používaly na výrobu šperků po celém období neolitu. Základní surovinou je spondylus, dále pak mramor, ze kterého jsou vyráběny především mramorové náramky. Skupinu materiálů uzavírají méně početné ozdoby z gradlí, kostí a hlíny. V přechodné fázi mezi neolitem a eneolitem se objevily i měděné ozdoby. Ve větší míře byly nalezeny v Evropě, a to spíše ve východní oblasti.

5.1.1 Spondylus

Spondyly jsou schránky mořských tlustoskořepatých mlžů, ze kterých byly vyráběny hlavně ozdoby. V neolitu byly rozšířeny od Řecka a západního pobřeží Černého Moře po celém Balkánu. Jsou zde větší koncentrace v dolním Podunají, Potisi a středním a horním Podunají. V Německu pak s menšími enklávami v horním a středním Porýní, které mají rozptýl do Čech. Důsledku příznačných primárních zdrojů je silný výskyt spondylového šperku na Moravě, západním Slovensku a dolním Rakousku. Tato lokalita tvoří nejzazší zónu výskytu tohoto typu šperku. Směrem na sever a západ spondylů ubývá.⁸⁴

Z fyziologického hlediska je zřejmé, že spondylus pochází z jihovýchodních přímořských oblastí, proto ho můžeme ve zbylé části Evropy považovat za import.

---

⁸² PAVLŮ, Ivan (ed.) – ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Archeologie pravěkých Čech 3. Neolit*. Praha, 2007. ISBN 978-80-86124-71-1. Str. 79.

⁸³ PODBORSKÝ, Vladimír. *Spondylový šperk v hrobech lidu s lineární keramikou ve Vedrovicích*. In *Archeologické rozhledy* 54. Praha, 2002. ISSN 0323-1267. Str. 225.

⁸⁴ Tamtéž. Str. 223 -224.

Předmětem spekulací je samotná výroba této ozdoby, kde se nabízejí dvě možnosti zpracování. Jedná se o to, zda byly převáženy celé skořápky mlžů a následně byly na místě zpracovány, či zda byly importovány již hotové výrobky ozdob. Ale doposud se na území střední Evropy nenašly žádné pozůstatky dílny, ani zpracovávané suroviny, které by nasvědčovaly o druhé variantě.⁸⁵ Další pochybnost v odborných kruzích vyvolává způsob importu na naše území. S. Vencl ve své studii uvádí názor, že Spondylus nemohl být předmětem obchodu či směny. Dokládá to tvrzením, že máme nedostatek informací o existenci obchodních cest, dále je dokázáno poměrně malé množství výrobků na širokém území, tedy pravděpodobně chyběly protihodnoty ke směně. S. Vencl se přiklání k názoru, že Spondylus se na území střední a západní Evropy dostal s postupujícími vlnami neolitické migrace.⁸⁶

U výskytu spondylových ozdob převažují nálezy z hrobů, které tvoří součást prestižní výbavy hrobů, ve většině případech převládají hroby mužů. Menší část nálezu pochází z depozit a stavebních obětín, zanedbatelné jsou pak nálezy sídlištní.⁸⁷

Spondylový šperk se těšil značnému zájmu po celé období neolitu, a to v celoevropském měřítku. Doba jeho největšího rozmachu spadá podle H. Todorovy mezi léta 5400/5300 – 4200 BC, největší rozšíření do první poloviny - 5. tisíciletí. V této době zpracovávaly zvláště masivní mušle, vyrostlé v době klimatického optima Středomoří a Černomoří. Po tomto časovém rozmezí, tedy po roce 4200 BC, produkce a distribuce spondylového šperku v celé Evropě slábne.

Pro lokalitu střední Evropy řadíme největší procento spondylových šperků do časového období staršího neolitu, tedy do doby lidu s lineární keramikou. Výskyt spondylového šperku v Čechách a na Moravě v době vypíchané keramiky nebyl doposud zaznamenán. U moravské malované keramiky se objevuje ojediněle jen drobný spondylový korálek. Výjimka je v lengyelské kultuře na Slovensku, kde částečný výskyt tohoto šperku pokračuje až do eneolitu. Podle zjištění V. Podborského to odpovídá, že mezi léty 4700 – 4300 BC spondylu ve střední Evropě ubývá, zatímco v Karpatské kotlině, na Balkáně a v areálu tripolské kultury jeho výskyt pokračuje až cca k roku 4200.

Schránky spondylu ve starším neolitu jsou považovány za cennou a vzácnou surovinu.

---

⁸⁵ PAVLŮ, Ivan (ed.) – ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Archeologie pravěkých Čech 3. Neolit*. Praha, 2007. ISBN 978- 80-86124-71-1. Str. 79.

⁸⁶ VENCL, Slavomil. *Spondylové šperky v podunajském neolitu*. In *Archeologické rozhledy* 11. Praha, 1959. Str. 734.

⁸⁷ PODBORSKÝ, Vladimír. *Spondylový šperk v hrobech lidu s lineární keramikou ve Vedrovicích*. In *Archeologické rozhledy* 54. Praha, 2002. ISSN 0323-1267. Str. 224.

Ukazují na to způsoby užití této suroviny. Jsou zde případy reutilizace poškozené ozdoby, která byla nejprve prořezána, a později docházelo k vyvrtání dalšího závěsného otvoru. Také jsou zde i doklady o napodobování spondylových schránek jiným materiálem. Podle různých nálezů můžeme usuzovat, že se též jednalo o symboly moci vypovídající o významnosti majitele a zřejmě i plnily funkci jednoduchých předmětů magie v podobě amuletu či talismanu.⁸⁸

Mezi nejdůležitější spondyly patří *Spondylus gaerodopus* L. Tento druh byl pro neolitickou populaci významný tím, že byl geneticky vázaný na Přední východ. Proto je zde domněnka, že byl předpokladem úspěšné existence jedince za života i po jeho smrti. Byl pro nositele něčím nepostradatelným, snad částečně i magickým/posvátným. Proto u tohoto druhu spondylu docházelo k četným náhražkám jiným materiálem.⁸⁹ Je to znatelné na dochovaných předmětech, proto máme důvod se domnívat, že při nálezu „pravého“ spondylu *gaerodopus* L. byl jeho nositel/nositelka významný svým postavením u staroneolitické společnosti.

Mlži rodu *Spondylus* Linnaeus 1758 vytváří zřetelné zástupce mořské fauny. Jsou nositeli velké, široce oválné schránky o průměru 80 – 150 mm. Tato velmi masivní schránka, která je složená ze dvou do sebe zapadajících misek, se objevuje od druhohorního jurského období. Nejznámější fosilní druh je *Spondylus crassicosta* Lamarck vyskytující se v miocenních mořských sedimentech karpatské předhlubně a vídeňské pánve. Z druhů recentních nám jsou nejznámější *Spondylus gaedoropus* Linnaeus a *Spondylus princeps* Broderip.⁹⁰ Právě *Spondylus gaedoropus*, tlustoskořepatý středomořský mlž, je zjišťován v inventáři české lineární keramiky, zvláště ve starších stupních. Další vlna spondylových ozdob, tedy s krátkým korálem jako dominantním tvarem, se ještě objevuje v době mladší lineární keramiky, ale tato vlna již do Čech nezasáhla.⁹¹ Rodiště *Spondylu gaedoropusu* (dále jen *spondylus*) je pobřeží Atlantiku, a to oblast od Portugalska po Senegal. Nalézají se i ve Středozemním, Jaderském a Černém moři. Řadíme ho k druhu velkých tlustostěnných měkkýšů se široce oválnou schránkou, jehož povrch zdobí radiální žebra a trny. Živočich se připojuje na substrát pomocí pravé misky schránky, která je rozměrově větší. V místě zámku

---

⁸⁸ PODBORSKÝ, Vladimír. *Spondylový šperk v hrobech lidu s lineární keramikou ve Vedrovicích*. In *Archeologické rozhledy* 54. Praha, 2002. ISSN 0323-1267. Str. 224.

⁸⁹ Tamtéž. Str. 225.

⁹⁰ Tamtéž. Str. 226.

⁹¹ PLEINER, Radomír (ed.). *Pravěké dějiny Čech*. Praha, 1978. Str. 184.

se nachází nejtlustší stěna schránky. Zámek, který je izodontní⁹², je opatřen zuby, které se při zpracování schránek odstraňovaly.

Výroba spondylových šperků byla prováděna z lastur recentních, nikoliv ze schránek fosilních. Neolitici je získávali sběrem na mořských plážích či podmořským lovem. Následně je směřovali do vnitra evropského kontinentu, avšak transfer obchodu je doposud neobjasněn⁹³

Vyráběny byly hlavně dvoukřídlé závěsky, dlouhé korále, které byly zjištěny i na území Čech. Tyto dva druhy se vyskytují výhradně v kultuře lineární. Dále jsou to obloukovité závěsky, krátké korále a okrouhlé destičky.⁹⁴ Na moravských, slovenských či bavorských pohřebištích si můžeme povšimnout, že tato škála ozdob je rozšířena o několik druhů závěsků a korálků. Avšak co je na celém území lineární kultury stejné, jsou základní velké ozdoby, tedy náramky, medailonky a zápony. Okrouhlé medailony patřily výlučně ženám, které byly nejspíše nošené zavěšené pod pasem. Tyto medailony mohly být spojovány s kultem plodnosti.⁹⁵

Jak už bylo řečeno v předchozích odstavcích, ozdoby ze Spondylu byly nejčastěji upravovány do podoby různých závěsků, náramků nebo korálů. Proto na tomto místě teď uvedu základní typy spondylových ozdob:

Dvoukřídlý závěsek

- rozmezí jeho velikosti je mezi 10 – 14 cm,
- vyráběl se obroušením spodní nebo svrchní lastury a vyříznutím trojúhelníkovitého výřezu, který směřuje od dolního okraje mušle směrem k zámku,
- na užším křídle je na jeho konci vyvrtán drobný otvor,
- v některých případech jsou zachyceny ve společenstvech ostatních spondylových šperků.⁹⁶

---

⁹²“tj. rovnozubí - tvoří jej dva přibližně stejně velké zuby, které zapadají do dvou jamek protilehlé misky.“ (PODBORSKÝ, Vladimír. *Spondylový šperk v hrobech lidu s lineární keramikou ve Vedrovicích*.

In Archeologické rozhledy 54. Praha, 2002. ISSN 0323-1267. Str. 226.)

⁹³ PODBORSKÝ, Vladimír. *Spondylový šperk v hrobech lidu s lineární keramikou ve Vedrovicích*.

In Archeologické rozhledy 54. Praha, 2002. ISSN 0323-1267. Str. 226.

⁹⁴ PLEINER, Radomír (ed.). *Pravěké dějiny Čech*. Praha, 1978. Str. 184.

⁹⁵ PAVLŮ, Ivan (ed.) – ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Archeologie pravěkých Čech 3. Neolit*. Praha, 2007. ISBN 978-80-86124-71-1. Str. 79, 81.

⁹⁶ VENCL, Slavomil. *Spondylové šperky v podunajském neolitu*. In Archeologické rozhledy 11. Praha, 1959. Str. 726.

Oválný závěsek

- byl opět vyráběn ze spodní nebo svrchní lastury,
- pod zámkem na rozdíl od dvoukřídlého závěsku bývají umístěny dva nebo tři otvory,
- způsob zavěšení je na jednu šňůru, svědčí o tom žlábký vybroušené šňůrami,
- jeho rozměr dosahoval 7 – 10 cm,
- závěsek mohl zdobit buď hrud', zápěstí nebo mohl sloužit jako zápona.⁹⁷

Knoflíkový závěsek

- je tvaru okrouhlého, bochánkovitého,
- při okraji jsou otvory o průměru 30 – 50 mm,
- sloužil jako součást náhrdelníků,

Obloukový závěsek

- vyráběl se z okrajů lastury nebo z rozlámaných náramků,
- velikost mezi 4 – 10 cm,
- na užším a plošším konci provrtaný dvojkónickým otvorem,
- svým tvarem se podobal kančímu klu,
- obloukový závěsek je rovněž typickým komponentem náhrdelníku,
- pokud je závěsek na obou koncích provrtaný označoval se jako půlkruhovitý.⁹⁸

Náramek

- jde o nejrozšířenější tvar kondylových ozdob,
- vyráběl se obroušením okrajů a zámků a vyříznutím otvoru,
- vnější průměr byl o velikosti 8 – 11 cm a vnitřní v rozmezí 5,5 – 7,5,
- pokud se průměr náramku pohyboval kolem 4 – 5 cm označuje se jako náramkový kroužek,⁹⁹
- nalézají se obvykle in situ na horní části levé paže pohřbených,
- náramky se pravděpodobně dávaly vyvoleným jedincům v určitém věku, od

---

⁹⁷ VENCL, Slavomil. *Spondylové šperky v podunajském neolitu*. In Archeologické rozhledy 11. Praha, 1959. Str. 727.

⁹⁸ Tamtéž. Str. 728.

⁹⁹ Tamtéž. Str. 729.

kterého je následně nosili trvale (navlékání náramků mělo dvě fáze: a) v raném dětském věku; b) na počátku dospělosti – 15 až 18 let).¹⁰⁰

Korál

- jde o nejčastější ozdobu vyráběnou ze Spondylu, vyráběl se z velké části z odpadového materiálu,
- korál většinou tvoří náhrdelníky,¹⁰¹
- umístění v hrobech: mužských, ženských i dětských v celých soustavách náhrdelníků nebo pouze jako ozdoba pokrývky hlavy; situovány v oblasti hlavy, hrdla a šíje, někdy i na prsou či jinde,¹⁰²
- podle tvaru a velikosti můžeme korále rozdělit: a) ploché, diskovité kotoučovitého tvaru; b) válcovitého, hranolovitého, dvojkónického soudečkovitého tvaru (délka 10 – 35 mm a síla 8 – 30 mm); c) dlouhý válcovitý tvar (délka 50 – 90 mm).¹⁰³

O výskytu zvláštních tvarů svědčí buď o druhotné úpravě poškozených šperků, nebo o místní nezávislé výrobě. Mezi tyto tvary ozdob patří např. závěsky tvaru zvířecích zubů, půlměsíčkovitý závěsek nebo závěsky s kruhovitým otvorem.¹⁰⁴

5.1.2 Mramor

Jeden z nejcennějších šperků neolitu je považována ozdoba z krystalického vápence, tedy mramoru. Jde o další ukázkou přesné a kvalitní práce s kamenem, jež spočívala především na vrtání otvorů.¹⁰⁵ Pro výrobu tohoto šperku, v době kultury s vypíchanou keramikou, byla vyhledávána pro nejhodnotnější krystalinický vápenec oblast vápencových skal u města Sázavy, nazývána Bílý kámen.¹⁰⁶ Tento lom byl objeven ve 30. letech 20. století Karlem Žeberou.¹⁰⁷

Zářivě bílé a lesklé šperky, které byly z mramoru vyráběny nejčastěji v podobě

---

¹⁰⁰ PODBORSKÝ, Vladimír. *Spondylový šperk v hrobech lidu s lineární keramikou ve Vedrovicích*. In *Archeologické rozhledy* 54. Praha, 2002. ISSN 0323-1267. Str. 232.

¹⁰¹ VENCL, Slavomil. *Spondylové šperky v podunajském neolitu*. In *Archeologické rozhledy* 11. Praha, 1959. Str. 729.

¹⁰² PODBORSKÝ, Vladimír. *Spondylový šperk v hrobech lidu s lineární keramikou ve Vedrovicích*. In *Archeologické rozhledy* 54. Praha, 2002. ISSN 0323-1267. Str. 235.

¹⁰³ VENCL, Slavomil. *Spondylové šperky v podunajském neolitu*. In *Archeologické rozhledy* 11. Praha, 1959. Str. 729.

¹⁰⁴ Tamtéž. Str. 730.

¹⁰⁵ PLEINER, Radomír (ed.). *Pravěké dějiny Čech*. Praha, 1978. Str. 221.

¹⁰⁶ PAVLŮ, Ivan (ed.) – ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Archeologie pravěkých Čech 3. Neolit*. Praha, 2007. ISBN 978-80-86124-71-1. Str. 81.

¹⁰⁷ TUREK, Jan. *Neolit – mladší doba kamenná*. In *Pravěká Praha*. Praha, 2005. ISBN 80-7277-236-8. Str. 196.

drobných perel (průměr jeden cm) byly skládány do formy náhrdelníků, náramků a nášivek na oděv a větších válcovitých perel. Největší pozornost vzbuzovaly bílé masivní náramky, které se díky dokonalému opracování a své výjimečnosti dostávaly za hranice našeho území. Jsou proto považovány za naše nejstarší archeologické nálezy exportního charakteru.¹⁰⁸

První náramek na českém území objevil již roku 1893 J. Vaněk v Radimí u Kolína, při jarní orbě. Spolu s ním našel zároveň dvě masivní mramorová vrtná jádra, která Pič vyhodnotil jako část těchto náramků. Nedlouho potom byly objeveny první hroby s mramorovými náramky v Žatci a v Hůrkách Dolejších v Severních Čechách.¹⁰⁹

Mramorové náramky jsou specifickým předmětem ve výbavě kostrových hrobů. Objevují se i mimo oblast Čech u příbuzných kulturních skupin ve střední a západní Evropě. Na Moravě a dále na východ se nevyskytují. Doklady zpracování českých nálezů se kulmuji v blízkosti zdroje, lom v Bílém kameni na Sázavě, na sídlištích odkrytých na Kouřimsku a Kolínsku. Z těchto pohřebišť byly už hotové náramky distribuovány do odlehlých krajů.¹¹⁰

Příkladem je vzdálenost Kolínska a Žatecka v severozápadních Čechách, která je kolem 170km, dále do Halle i Hartingu je to kolem 250km. Za nejbližší nález je možno považovat objev v lokalitě v Grunow, která je od Kolínska vzdálena přes 400km. Při archeologických výzkumech byly bílé mramorové náramky zjištěny hlavně ve středních a severozápadních Čechách a v Posáli v Německu. Pouze tři se našly mimo tato dvě území, a to dva v jednom hrobě v Grunow na dolní Odře a jeden v Hartingu u Řezna. Náramky byly zřejmě směnovány za jiné žádané zboží, které bylo v Čechách nedostatek. Na pohřebišti v Rossenu nedaleko Halle se objevil hojný výskyt náramků, který ukazuje na možnost směny českých mramorových náramků za sůl. Právě sůl se těžila v okolí Halle. Další zboží určené ke směně, které bylo v Čechách nedostupné, byl hodnotný glacienní silicit ze středního a severního Německa nebo pruhovaný deskový rohovec z Dolního Bavorska, který se používal na výrobu štípaných nástrojů. Můžeme tedy české náramky považovat za jeden z nejvýraznějších projevů dálkové směny. Od všech ostatních druhů kamenných náramků v Evropě jsou svým jedinečným tvarem a způsobem výroby, pomocí dutého vrtáku, bezpečně identifikovatelné, neboť kamenné náramky z Porýní, Francie a Itálie jsou zhotovovány

---

¹⁰⁸ PAVLŮ, Ivan (ed.) – ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Archeologie pravěkých Čech 3. Neolit*. Praha, 2007. ISBN 978-80-86124-71-1. Str. 81.

¹⁰⁹ ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Armringe aus marmor und anderen Rohstoffen im jungeren neolithikum Bohmens und Mitteleuropas*. In *Památky archeologické 75*. Praha, 1984. Str. 75.

¹¹⁰ TUREK, Jan. *Neolit – mladší doba kamenná*. In *Pravěká Praha*. Praha, 2005. ISBN 80-7277-236-8. Str. 196.

z jiných druhů kamene. Často jsou zcela ploché a otvory pro ruce jsou vyřezávány nebo vrtány plným vrtákem.¹¹¹

České mramorové náramky mají téměř dokonalý kruhovitý obvod. Vnitřní kónická vyvrtaná díra a stěnový profil je ve tvaru písmene D. Navzájem se liší pouze svojí velikostí. Podle rozeskupení máme tři základní skupiny náramků:

První skupinou jsou velké náramky, které mají vnější průměr od 90 mm výše. Podle výšky stěn se ještě dělí na: a) vysoké od 50 mm výše

b) středně vysoké 30 – 49 mm

c) podle náramků z Rössenu ještě vyčleňujeme podskupinu:

○ velké – vysoké méně než 30 mm

○ nízké.

Druhou skupinou jsou středně velké náramky, s vnějším průměrem od 70 mm do 89 mm. Všechny jsou středně vysoké 30 – 49 mm. Sem např. patří náramky z Března, Hůrek Dolejší.

Třetí skupinou jsou malé náramky o vnějším průměru od 70 mm, všechny jsou nízké s výškou max. 29 mm. Jedná se v podstatě o dětské náramky. Z oblasti Čech sem náleží pouze náramek z Žatce.

Výška stěn není zpravidla po celém obvodu pravidelná, stále se kónicky zvětšuje. Rozdíly mezi průměrem okrajů se pohybují mezi dvěma a deseti milimetry. Hmotnost náramku je přiměřená jejich velikosti.¹¹²

Náramky se vyráběly z hlíny i mědi, o nich ještě bude zmiňováno v další podkapitole. Mezi další materiály, ze kterých se náramky vyráběly, můžeme bezpochyby zařadit i přírodní materiály – kůži, dřevo a šňůrky. Avšak na našem území se přírodní materiály k výrobě náramků nedochovaly, a to z důvodu nepříznivých přírodních podmínek, které jsou ke konzervaci nutné.¹¹³

---

¹¹¹ PAVLŮ, Ivan (ed.) – ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Archeologie pravěkých Čech 3. Neolit*. Praha, 2007. ISBN 978-80-86124-71-1. Str. 81.

¹¹² ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Armringe aus marmor und anderen Rohstoffen im jungeren neolithikum Bohmens und Mitteleuropas*. In *Památky archeologické 75*. Praha, 1984. Str. 79 – 80.

¹¹³ PAVLŮ, Ivan (ed.) – ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Archeologie pravěkých Čech 3. Neolit*. Praha, 2007. ISBN 978-80-86124-71-1. Str. 81.

5.1.3 Hlína

První doklady o hliněných náramcích máme z lineární keramiky z Alsaska a se starší vypíchanou keramikou v Čechách jsou téměř současně. V evropském neolitu známe tři druhy náramků z hlíny:

- 1) jsou to vysoké tenké manžetové náramky, ve většině případu na vnější straně s rytinovými liniemi nebo zdobené rýhováním s výškou obvykle 30 – 60 mm,
- 2) jsou to ploché nízké náramky s pravoúhlým profilem stěn; připomínají náramky z břidlice a vyskytují se značně ojediněle,
- 3) vypouklý náramek z hlíny zřejmě vyrobený z kulatých, okrouhlých, oválných s trojúhelníkovým profilem, které jsou typické pro východní lineární keramiku.¹¹⁴

Z Čech známe náramek z hlíny ze Skřivan u Nového Bydžova zdobený rytinovými liniemi, po studii se ukázalo, že se jedná o náramek ze staršího stupně vypíchané keramiky. Dále náramek z Vikletic u Chomutova, který je jediný svého druhu ozdoben dokola pásky s malými střídajícími se dvojstehy. Rovněž se jedná o náramek staršího stupně vypíchané keramiky.¹¹⁵

5.1.4 Grandle, kost a paroží

K oblíbeným šperkům evropského neolitu řadíme grandle. Tyto vzácné ozdoby domácího původu pochází z horních špičáků dospělých samců jelenů. Je nutné vzít v potaz, že dospělý jelen měl pouze dva tyto lesklé zuby kaprovitého tvaru.¹¹⁶ Z tohoto vyplývá výjimečnost této suroviny.

V některých případech v neolitu bývaly jelení špičáky doplňkem spondylových náhrdelníků. Podle M. Zápotocké se tato surovina používala již v mezolitu, ale rostoucího významu nabyla až v neolitu, zejména od doby nástupu kultur s vypíchanou keramikou.¹¹⁷

Také v případě grandlí šlo o prestižní či kultovní záležitost jako tomu bylo u spondylových a mramorových šperků. Příkladem může být pohřebiště v Plotištích nad Labem, kde bylo v jednom hrobě malého chlapce nalezeno 68 grandlí. Je tedy zjevné, že

¹¹⁴ ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Armrings aus marmor und anderen Rohstoffen im jungeren neolithikum Bohmens und Mitteleuropas*. In Památky archeologické 75. Praha, 1984. Str. 57.

¹¹⁵ Tamtéž. Str. 59 - 61.

¹¹⁶ PAVLŮ, Ivan (ed.) – ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Archeologie pravěkých Čech 3. Neolit*. Praha, 2007. ISBN 978-80-86124-71-1. Str. 81.

¹¹⁷ PODBORSKÝ, Vladimír. *Spondylový šperk v hrobech lidu s lineární keramikou ve Vedrovicích*. In Archeologické rozhledy 54. Praha, 2002. ISSN 0323-1267. Str. 237.

muselo být uloveno nejméně 34 dospělých jelenů. V blízkosti se dále našlo 7 kusů grandlí u pohřbené dívky. Ze všech hrobů v Plotištích nad Labem můžeme konstatovat obsah grandlí a vedle toho další bohatou výbavu pouze již u zmíněných dvou dětských současných pohřbů. U této situace mohlo jít buď o děti významných osob, nebo šlo o důležité oběti, avšak to nelze vyloučit ani potvrdit. Tento druh materiálu byl v oblibě především v období kultury s vypíchanou keramikou, tedy v evropském mladším neolitu. V tomto časovém úseku se předpokládá, že byl zvýšený výskyt lovné zvěře, a proto i jejího podílu na výživě neolitického lidu.

Grandle, podobně jako spondylus, byly napodobovány různými metodami. Nejčastěji vyřezáním s lastur Spondylu nebo z kostí, ale byly i modelovány z hlíny, hlavně v době kultury s lineární keramikou, kdy pravých grandlí byl patrně nedostatek.¹¹⁸

Z kostí byly vyráběny závěsky a náramky, také se využívaly pro napodobování pravých grandlí. Náramky z kostí a paroží pocházejí z celého období neolitu. Jedná se o často a všude dostupný materiál. Náramky z kostí a paroží nosili muži i ženy. Nelze vyloučit, že v rámci kulturních skupin nebo i pouze lokálních zvyků byla dodržována určitá pravidla.¹¹⁹ S nejvyšší pravděpodobností se lze domnívat, že jich ve skutečnosti bylo vyrobeno a nošeno daleko více. Důvodem je dostupnost a snadná zpracovatelnost materiálu. Za nevýhodu kostí lze považovat skutečnost, že podléhají rozpadu mnohem snáze než masivní náramky z kamenů nebo z mušlí.¹²⁰

Náramky z kostí se vyskytují ve dvou provedeních:

- 1) Otevřené obvykle vyřezávané ze zvířecích žeber a hlazené na obou koncích opatřené malými dírkami, kterými obvykle byl protažen řemínek nebo provázek. Pomocí tohoto řemínku se i jejich průměr libovolně měnil. Mohou být úzké nebo široké, buď to hladké, anebo zřejmě ozdobené rytinovým řezem.
- 2) Typ uzavřené náramky vyřezávané z rourovitých kostí velkých zvířat, mají jednu okrouhlou formu a jsou spíše nízké a někdy stupňovitě osazené. V této formě jsou podobné náramky z paroží, může se proto při nedostatečně

---

¹¹⁸ PAVLŮ, Ivan (ed.) – ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Archeologie pravěkých Čech 3. Neolit*. Praha, 2007. ISBN 978-80-86124-71-1. Str. 81.

¹¹⁹ ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Armringe aus marmor und anderen Rohstoffen im jungeren neolithikum Bohmens und Mitteleuropas*. In *Památky archeologické 75*. Praha, 1984. Str. 57.

¹²⁰ Tamtéž. Str. 53.

odborném zjišťování původního materiálu dojít k záměně surovinného materiálu.¹²¹

5.1.5 Měď

Ke konci evropského neolitu známe už doklady o výrobě náramků z mědi. Prvními důkazy jsou náramky z oblasti východní Evropy.¹²²

Měď se nejprve nacházela ve formě hrudek a plíšků v prostorech výchozů měděných rud (typy. malachit a azurit). Poté, kdy došlo k vyčerpání povrchových zdrojů se získávala přímou těžbou rud. Do našich zemí se znalost metalurgie dostávala z Balkánu. Jde však o nepočtené nálezy. O domácí výrobě lze hovořit až od staršího eneolitu.¹²³

Z našeho prostoru známe nález z pozdního neolitu z Prahy ze Stromovky (Svoboda 1938).¹²⁴

Náramky z mědi lze rozdělit do čtyř typů:

- 1) Masivní náramky obvykle s kruhovým nebo oválným profilem. Jsou jednoduché, buď to navzájem s dotýkajícími, nebo s křížícími konci.
- 2) Masivní ploché jednoduché náramky s úzkým trojúhelníkovým profilem. Ty se objevují velmi ojediněle.
- 3) Drátované náramky z jednoduchého nebo vícekrát spleteného drátu.
- 4) Náramky z jednoho úzkého pásu mědi. Výjimečně jednoduché převážně však spirálovité s mnohými závity.

Žádný typ měděných náramků nemá formu, která by byla uzavřená. Není to celá jednolitá obruč bez přerušení.¹²⁵

5.2 Ozdoby na šatech

Od nejstarších dob byl oděv obou pohlaví doplňován různými ozdobami.¹²⁶ Ženy, muži, ale i děti nosili nejrůznější závěsky, náhrdelníky a náramky, ale objevují se i důkazy, že oděv i pokrývky hlavy byly zdobeny různými nášivkami, např. v Čechách hrob z Prahy –

---

¹²¹ ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Arminge aus marmor und anderen Rohstoffen im jungeren neolithikum Bohmens und Mitteleuropas*. In Památky archeologické 75. Praha, 1984. Str. 56.

¹²² Tamtéž. Str. 62.

¹²³ SKLENÁŘ, Karel – SKLENÁŘOVÁ, Zuzana – Slabina, Miloslav. *Encyklopedie pravěku v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha, 2002. ISBN 80-7277-115-9. Str. 195 – 196.

¹²⁴ PAVLŮ, Ivan (ed.) – ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Archeologie pravěkých Čech 3. Neolit*. Praha, 2007. ISBN 978-80-86124-71-1. Str. 79.

¹²⁵ ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Arminge aus marmor und anderen Rohstoffen im jungeren neolithikum Bohmens und Mitteleuropas*. In Památky archeologické 75. Praha, 1984. Str. 62.

¹²⁶ FILIP, Jan. *Kulturní kapitoly z pravěku*. Praha, 1940. Str. 49.

Stromovky, na Moravě bohatý hrob č. 9/88 ženy z Vedrovic.¹²⁷

V mladší době kamenné byly osoby, které měly výsostné postavení, pohřbívány ve slavnostním rouše, které bylo pošito sty zvířecích zubů a lasturovými kroužky. Tyto zdobné prvky svým třpytem a leskem měly zvyšovat krásu oděvu.¹²⁸

Lasturové ozdoby, které byly především našívány na oděv, se používaly i ke spínání oblečení podobně jako kostěné knoflíky. Od sklonku mladší doby kamenné byly na našem území vyráběny jehlice sloužící ke spínání šatu, avšak měly i funkci dekorativní. Za materiál na jejich výrobu se nejprve používala kost, později i bronz.¹²⁹

5.3 Výroba ozdob

Základní technika výroby většiny neolitických ozdob byla shodná pro téměř všechny materiály. Jednalo se o úpravu pomocí řezání, vrtání, broušení.

Již od neolitu byla technika řezání často využívána pro úpravu větších zlomků nebo desek surovin pro výrobu nástrojů a šperků. Řezalo se pomocí deskovitých kamenných pil. Druhou možností bylo řezání dřevěnými pilami, které byly podsypávány pískem, čili tvrdým jemným brusivem. Řezání se uplatňovalo při opracování kamene, kosti, parohů a jiných materiálů.¹³⁰

Vrtání je jedna ze starších metod, při které se používaly vrtáky. Tento způsob zpracování se uplatňoval už v mladším paleolitu.¹³¹

Broušení je technika povrchového opracování kamene, kosti, parohu, atd. Nejprve byly vytvářeny polotovary šperků, které se následně dostávaly při broušení do žádaného tvaru. Finální úprava se dělala hlazením či leštěním povrchu. Při broušení se používalo brouseků, hladítek, leštítek z kamene i organických hmot.¹³²

Určité zpracování můžeme pozorovat na úpravě mramorových náramků a spondylových ozdob.

5.3.1 Zpracování mramoru

Získat představu o technologii výroby náramků umožnil obsah jámy v Praze Dejvicích, kde byly nalezeny dva zlomky náramků v konečné fázi výroby - jeden vrták

¹²⁷ PAVLŮ, Ivan (ed.) – ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Archeologie pravěkých Čech 3. Neolit*. Praha, 2007. ISBN 978-80-86124-71-1. Str. 79.

¹²⁸ FILIP, Jan. *Kulturní kapitoly z pravěku*. Praha, 1940. Str. 41.

¹²⁹ Tamtéž. Str. 49.

¹³⁰ SKLENÁŘ, Karel – SKLENÁŘOVÁ, Zuzana – Slabina, Miloslav. *Encyklopedie pravěku v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha, 2002. ISBN 80-7277-115-9. Str. 308.

¹³¹ Tamtéž. Str. 396.

¹³² Tamtéž. Str. 43.

a jeden kus polotovaru, který byl zlomen patrně při vrtání. Postup zpracování byl následující: jako první byla nahrubo osekána deska do okrouhlého tvaru, potom bylo vyvrtáno dřevo pomocí specifického dutého vrtáku o průměru větší velikosti zhotoveného z kosti, parohu nebo dřeva. V důsledku vrtání následně vypadl vývrtek. Konečná úprava náramku spočívala v obroušení a dokonalém vyhlazení. Tento způsob se používal i pro výrobu vrtaných nástrojů.

O zpracování mramorových náramků je možné hovořit jako o specializované výrobě. Důkazem výroby těchto náramků jsou kónické vývrtky, které zatím známe pouze ve středních Čechách na jižním Kolínsku, na místních sídlištích kultury s vypíchanou keramikou. Zmiňované lokality jsou rozprostřeny na jižním okraji této kultury, které mají nejbližší k výchozům bílých krystalických vápenců na řece Sázavě. Z tohoto se usuzuje, že výrobou mramorových náramků se zabývaly právě osady na jižním Kolínsku, protože jinde na území Čech a ani ve středním Německu nebyly dosud žádné vývrtky nalezeny.

Velmi intenzivní činnost v těžebních jámách na Bílém kameni a v jejich okolí nám dokládají stovky odhozených polámaných broušených kamenných vrtaných nástrojů, hlavně kladiv a motyk. Avšak nenalezl se ani jeden zlomek opracovaného náramku nebo vývrtku. Předpokládá se, že v místě zdrojů surovin se prováděla jenom těžba suroviny pro výchozí produkt. Do zpracovatelských osad se vytěžené suroviny donesly k následnému opracování. Vzdálenost nalezišť vápenců a zpracovatelských osad byla okolo dvaceti kilometrů, tzn. denní cesta. Ke zhotovení se předpokládala určitá specifická znalost a dovednost, proto lze v tomto případě do značné míry hovořit o řemeslnické specializaci. Mohlo jít o specializované jednotlivce, ale dokonce i celé vesnice. Všechny tyto úkony nutné k vyhotovení výrobku se patrně prováděly v době mezi hlavními zemědělskými pracemi.¹³³

5.3.2 Zpracování spondylu

U spondylových šperků probíhala výroba podobně jako u broušených nástrojů, kde se uplatňovalo řezání, broušení, leštění a navíc také vrtání. Z toho nejnáročnějším úkonem bylo provrtávání dlouhých úzkých otvorů u tzv. dlouhých korálů.¹³⁴

Sice mušle byla svou tvrdostí zpracovatelnější než kámen, ale ani u této suroviny nebyla jistě výroba snadná. Nejzajímavější postup výroby, z hlediska technologického, je již zmiňovaný dlouhý korál. Pravděpodobně po odstranění povrchu lastury byl vyříznut 5 – 8boký hranol a poté byl vrtán, broušen a nakonec vyleštěn. Lze si jen těžko představit, jak

---

¹³³ PAVLŮ, Ivan (ed.) – ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Archeologie pravěkých Čech 3. Neolit*. Praha, 2007. Str. 65.

¹³⁴ PLEINER, Radomír (ed.). *Pravěké dějiny Čech*. Praha, 1978. Str. 194.

náročné muselo být pro člověka s tehdejšími znalostmi provrtat do korálu dlouhého přibližně 90 mm malý otvor o průměru 3-5 mm.¹³⁵

5.3.3 Zpracování kosti

Při opracování kosti byly využívány jak metody lámání, rozbíjení a rozlupování, tak i pracnější postupy jako bylo ořezávání, hlazení, broušení a v neposlední řadě vrtání. Obdobně jako parohy, pravděpodobně i kosti mohly být před vlastním opracováním změkčovány (např. působením kyseliny šťavelové).

U kosti malých přežvýkavců (ovce, koza, srnec) byla nejprve odražena jedna epifýza, dále za pomoci pazourkového nástroje prohloubena rýha v podélné ose kosti, která byla pak rozlomena. Takto vyrobené polotovary byly dopracovány na pískovcových brouscích různé drsnosti.

Výroba artefaktů z kostí nebyla tolik časově náročná. Oproti artefaktům z mramoru.¹³⁶

---

¹³⁵ VENCL, Slavomil. *Spodnylové šperky v podunajském neolitu*. In Archeologické rozhledy 11. Praha, 1959. Str. 735.

¹³⁶ RULF, Jan. *Příspěvek k poznání neolitické kostěné industrie v Čechách*. In Archeologické rozhledy 36. Praha, 1984. Str. 253.

6 Katalog nálezů

Hlavní část této práce utváří katalog zjištěných nálezů neolitických šperků na území Čech. Katalog je systematicky seřazen dle abecední posloupnosti lokalit. Informace o jednotlivých špercích byly získávány v publikacích, článcích a katalozích (viz seznam literatury).

Zjišťovány byly především informace o typu šperku, materiálu, lokalitě a jiné nálezové okolnosti, které daný šperk co nejlíže popisují. Typologie šperků dané doby zastupují hlavně náramky, náhrdelníky a závěsky.

Fotografická dokumentace k některým z nálezů je vyobrazena v příloze.

1. Brozany nad Ohří (okr. Litoměřice)

LOKALITA: Brozany nebo okolí

NÁLEZ: celý náramek (obr. 1)

NÁLEZOVÉ OKOLNOSTI: Přesné nálezové okolnosti neznáme. Artefakt byl darován správě lidové školy v Brozanech roku 1938. Podle zjištěných informací by měl být deponován v Litoměřicích.

KULTURA: kultura s vypíchanou keramikou

ULOŽENÍ: Muzeum Litoměřice

POPIS NÁLEZŮ:

- Náramek:

Náramek celý je vyroben z mramoru ze středně zrnitého silného dolomitického krystalického vápence. Na povrchu ostrůvkovité zbytky hnědo – šedé krusty a světlé slídy. Náramek je nepoškozený, není úplně vyhlazený, neleštěný a bílošedé barvy. Rozměry: vnější Ø 76 mm, vnitřní Ø 51 – 59 mm, výška stěn 30 až 34 mm, tloušťka stěn 18 mm, váha 170 g.¹³⁷

2. Březno (okr. Louny)

LOKALITA: východně od obce na kraji terasy na břehu Ohře, parcela 1344.

NÁLEZ: hrob (kostrový?), úlomek náramku (obr. 1)

---

¹³⁷ ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Armringe aus marmor und anderen Rohstoffen im jungeren neolithikum Bohmens und Mitteleuropas*. In *Památky archeologické* 75. Praha, 1984. Str. 100.

NÁLEZOVÉ OKOLNOSTI: Proveden výzkum pomocí systematických vykopávek. Pobíhal pod vedením Ivany Pleinerové roku 1979 (výkop 803 třetí vrstva). V současné době je nález deponován v AUP.

KULTURA: kultura s vypíchanou keramikou - mladší stupeň, fáze 5

POPIS NÁLEZŮ

- Úlomek mramorového náramku:

Úlomek asi čtvrtina náramku z celku perfektně leštěného, relativně málo zvětralý. Bílo šedý s rezivěnými částmi (na povrchu). Vyroben z hrubozrnného silného dolomitického krystalického vápence na horním povrchu jemně až mírně pórovitý. Rozměry: vnější Ø 83 mm, vnitřní Ø 55 – 57 mm, výška stěn 34 – 39 mm, tloušťka 14 – 18 mm, váha 80 g.¹³⁸

3. Buštěhrad (okr. Kladno)

LOKALITA: „U sklepa“, pole pana Buka

NÁLEZ: úlomek náramku (obr. 1)

NÁLEZOVÉ OKOLNOSTI: Vykopávky K. Žebery v roce 1930. Náramek byl nalezen společně s keramickým materiálem.

KULTURA: kultura s vypíchanou keramikou - mladší stupeň, fáze 4a-b

POPIS NÁLEZŮ:

- Úlomek náramku:

Malý úlomek náramku (asi jedna sedmina) je vyroben ze středně zrného masivního krystalického dolomitu. Povrch bílošedý, perfektně ohlazený. Rozměry: vnější Ø 90mm, vnitřní Ø 60-70mm, výška stěn 45mm, tloušťka stěn 17mm.¹³⁹

4. Bystřice (okr. Chomutov)

LOKALITA: neznámá

NÁLEZOVÉ OKOLNOSTI: neznámé

NÁLEZ: kostrový hrob?; 1) 8 dlouhých korálů a zlomek korále, 2) celý náramek, 3) dva dvoukřídlé závěsky (obr. 4)

¹³⁸ ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Armringe aus marmor und anderen Rohstoffen im jungeren neolithikum Bohmens und Mitteleuropas*. In Památky archeologické 75. Praha, 1984. Str. 100.

¹³⁹ Tamtéž. Str. 100.

KULTURA: kultura s lineární keramikou

POPIS NÁLEZŮ:

• 1) Dlouhé korále:

Dlouhé korále mají válcovitý tvar nepravidelně hranatě oválného průřezu, povrch korálů šedobílé barvy je vyhlazen a vyleštěn. Vrtání otvorů je často excentricky umístěné, k okrajům obroušením rozšířené. Rozměry: délka 69 – 87 mm, síla 10 – 20 mm.

• 2) Náramek

Náramek je vyroben ze svrchní lastury Spondylu. Zámek a okraje jsou obroušeny, obvodotvoru vyhlazen. Povrch náramku je křídově bílý a horní část vnější strany je porušena. Rozměry: délka 95 mm, šířka 78 mm, síla 21 mm, průměr otvoru 49 – 56 mm.

• 3) Dvoukřídlý závěsek

Dvoukřídlý závěsek je vyrobený ze spodní lastury Spondylu, křídově bílé barvy; silně korodovaný povrch. Užší křídlo závěsku je při hrotu dvakrát provrtaný, z nichž jeden otvor je odlomen. Rozměry: délka 138 mm, šířka 78 mm, síla 34 mm.

Druhý dvoukřídlý závěsek je vyroben ze spodní lastury Spondylu se širším výřezem. Barvy je křídově bílé, pouze na vnitřní straně při zámku jsou stopy karmínově červenavého zbarvení. Užší hrot křídla je odlomen. Rozměry: délka 142 mm, šířka 88 mm, síla 43 mm, průměr otvoru 5 mm¹⁴⁰

5. Dřemčice (okr. Litoměřice)

LOKALITA: Pole „Žmavy“ západně od obce na území Kuzovského potoka.

NÁLEZ: polovina náramku (obr. 2, 3)

NÁLEZOVÉ OKOLNOSTI: Ve Žmavech u Dřemčic při těžbě granátů byl nalezen kus mramorového náramku. Deponován v muzeu v Litoměřicích.

KULTURA: kultura s keramikou vypíchanou

POPIS NÁLEZŮ:

• Polovina náramku:

Polovina náramku ze dvou kusů je perfektně ohlazená až leštěná, žlutě bílé barvy. Je vyroben z hrubozrnného silného dolomitického krystalického vápence, místy pokrytý šedou vápenou

---

¹⁴⁰VENCL, Slavomil. *Spondylové šperky v podunajském neolitu*. In Archeologické rozhledy 11. Praha, 1959. Str. 701.

vrstvou. Rozměry: vnější Ø 96mm, vnitřní Ø 60 - 66mm, výška stěn 61- 65mm, tloušťka 19-21mm a váha 245g.¹⁴¹

6. Dřevčice (okr. Brandýs nad Labem)

LOKALITA: cihelna Hybša¹⁴²

NÁLEZ: kostrový hrob?¹⁴³; závěsek z mušle

NÁLEZOVÉ OKOLNOSTI: V roce 1926 daroval závěsek z mušle pan Hybša do Národního muzea, není jisté, jestli pochází ze stejného objektu jako nádobka. Deponováno v Národním muzeu.¹⁴⁴

KULTURA: kultura s lineární keramikou - střední a mladší stupeň¹⁴⁵

ULOŽENÍ: Národní muzeum, 40378

POPIS NÁLEZŮ:

- Závěsek z mušle:

Závěsek je knoflíkovitého tvaru se dvěma otvory; vyroben z lastury mlže *Spondylus*. Povrch je hlazený, lehce korodovaný a šedobílé barvy. Na vnější straně mezi dvěma otvory probíhá mělký žlábek, který pokračuje na vnitřní straně k okrajům. Rozměry: Ø 39 mm, síla 10 mm.¹⁴⁶

7. Horky nad Jizerou (okr. Mladá Boleslav)

1)LOKALITA: cihelna, parcela číslo 177/1 (západní těžební profil při severní stěně)

NÁLEZ: jáma (sídliště); úlomek mramorového náramku, mramorový korál, náhrdelník z kostí, lastury

---

¹⁴¹ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Armringe aus marmor und anderen Rohstoffen im jungeren neolithikum Bohmens und Mitteleuropas*. In Památky archeologické 75. Praha, 1984. Str. 100.

¹⁴²ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Bestattungsritus des böhmischen Neolithikums (5500-4200 B. C.): Gräber und Bestattungen der Kultur mit Linear-, Stichband- und Lengyelkeramik*. Praha, 1998. ISBN 80-86124-13-4. Str. 181.

¹⁴³STEKLÁ, Marie. *Pohřby lidu s volutovou a vypíchanou keramikou*. In: Archeologické rozhledy 8, sešit 4. Praha, 1956. Str. 702.

¹⁴⁴VENCL, Slavomil. *Spondylové šperky v podunajském neolitu*. In Archeologické rozhledy 11. Praha, 1959. Str. 700.

¹⁴⁵ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Bestattungsritus des böhmischen Neolithikums (5500-4200 B. C.): Gräber und Bestattungen der Kultur mit Linear-, Stichband- und Lengyelkeramik*. Praha, 1998. ISBN 80-86124-13-4. Str. 181.

¹⁴⁶VENCL, Slavomil. *Spondylové šperky v podunajském neolitu*. In Archeologické rozhledy 11. Praha, 1959. Str. 701.

NÁLEZOVÉ OKOLNOSTI: Záchrané kopání Ivany Pleinerové v roce 1956. V jámě 42, oválného taru o rozměrech 375 cm x 230 cm a hloubka 110 cm od hladiny skrývky, byl ve druhé vrstvě nalezen hladký nástroj ze zvířecí kosti, mramorový korál a zlomek mramorového náramku, lastury, z nichž jedna byla provrtána. Dále obsahovala zdobený i nezdobený keramický materiál. Třetí vrstva částečně však i druhá vrstva, obsahovala náhrdelníček z kostiček, doprovázen keramickým materiálem.¹⁴⁷ Deponováno v Národním muzeu.

KULTURA: kultura s vypíchanou keramikou - mladší stupeň, fáze 4a-b

ULOŽENÍ: Národní muzeum

POPIS NÁLEZŮ:

• Úlomek náramku:

Úlomek náramku asi jedna pětina je bílo šedé barvy, hlazený. Materiál nebyl určen. Rozměry: výška 22mm.¹⁴⁸

• Mramorový korál:

Korál vyroben z mramoru je přesně vykroužený do tvaru nízkého válečku o Ø 1,4 cm.

• Náhrdelník z kostiček

Náhrdelník se skládá z 15 článků, které jsou ohlazené a vyrobené z drobných, dutých kostiček. Z nichž čtyři články měří po 3,5 cm, jeden článek má 1,4 cm a ostatní měří po 2,8 cm.¹⁴⁹

2) LOKALITA: severovýchodní část sídliště

NÁLEZ: jáma (sídliště); hliněné korále

NÁLEZOVÉ OKOLNOSTI: Při výzkumu v roce 1955, prováděný v cihelně v Horkách n. Jizerou, byla odkryta jáma 36 v sondě 10. V jámě o rozměrech 11,25m x 7,80m byl ve druhé vrstvě nalezen hliněný korál s kamennými nástroji, okrajovými zlomky z jednoduchých misek, zdobené pásy vpichů. Ve třetí vrstvě byly pak další hliněné korále s kamennými vývrtky, pískovcovými brousky a keramikou.

KULTURA: kultura vypíchanou s keramikou - mladší stupeň¹⁵⁰

¹⁴⁷ ARÚ Praha NZ 2043/1959.

¹⁴⁸ ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Armringe aus marmor und anderen Rohstoffen im jungeren neolithikum Bohmens und Mitteleuropas*. In Památky archeologické 75. Praha, 1984. Str. 100.

¹⁴⁹ ARÚ Praha NZ 2043/1959.

¹⁵⁰ PLEINEROVÁ, Ivana. *Sídliště s vypíchanou keramikou v Horkách nad Jizerou – výzkum v roce 1955*. In Archeologické rozhledy 11. Praha, 1959. Str. 15-17.

8. Hůrky Dolejší (okr. Louny)

LOKALITA: přibližně 200 metrů od obce, pole parcelové číslo 459

NÁLEZ: kostrový hrob; celý mramorový náramek (obr. 1, 3)

NÁLEZOVÉ OKOLNOSTI: Zpráva z výkopu v muzeu v Teplicích 20. 12. 1905 „ F. Fenzel vykopal na poli parcelového čísla 459, s hloubkou asi půl metru dobře zachovalou kostru s mramorovým náramkem na předloktí. Nebyly nalezeny žádné střepy, orientace podle S. Místo se nachází v hlinité půdě. Deponováno v Muzeu v Teplicích.

KULTURA: kultura s vypíchanou keramikou

ULOŽENÍ: Muzeum Teplice

POPIS NÁLEZŮ:

- Mramorový náramek:

Celý náramek je nepoškozený, dobře opracovaný, hlazený, bílošedé barvy s tlustou šedou hrubou vápenou krustou. Je vyroben ze silného dolomitického krystalického vápence, středně zrnitého materiálu. Rozměry: vnější průměr 85mm, vnitřní průměr 59-62, výška stěny 40mm, tloušťka stěny 16mm a váha 278g¹⁵¹

9. Kolín (okr. Kolín)

LOKALITA: „ Za chemickou továrnou“

NÁLEZ: 1) kostrový hrob; celý mramorový náramek (obr. 3), mramorové korále, 2) kostrový hrob; mramorový náramek z úlomků (obr. 3)

NÁLEZOVÉ OKOLNOSTI: František Dvořák prozkoumal několik kostrových hrobů, za chemickou továrnou v Kolíně, u dvou koster byly nalezeny mramorové náramky, z mramoru vykroužené korálky a bohatá kolekce keramiky.¹⁵² V prvním hrobě nalezená kostra dospělé osoby skrčená, ležící na pravém boku, ruce přitažené před obličej. Na levém předloktí byl náramek za pánví velká nádoba ve formě 6 střepů, nad levou patou ležela mísa se dnem obráceným směrem nahoru. U levého kolene ležel hrnec a vedle hrnce na bok položený pohár. Dále řetěz z mramorových korálů a podlouhlých perel a sekera.

Pod inventárním číslem 8 je v muzeu v Kolíně deponován mramorový náramek pravděpodobně z hrobu 2 podle uvedení Dvořáka. Další nálezy z tohoto hrobu nebyly zjištěny.

¹⁵¹ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Armringe aus marmor und anderen Rohstoffen im jungeren neolithikum Bohmens und Mitteleuropas*. In Památky archeologické 75. Praha, 1984. Str. 100.

¹⁵²DVOŘÁK, František. *Pravěk Kolínska a Kouřimska. Soupis archeologických památek*. Kolín, 1936. Str. 25.

KULTURA: kultura s vypíchanou keramikou - mladší stupeň, fáze 5

ULOŽENÍ: Muzeum Kolín

POPIS NÁLEZŮ:

1) • Mramorový náramek

Celý náramek nepoškozený perfektně ohlazený, žlutobílé barvy. Materiál je krystalický dolomit. Rozměry: vnější Ø 100 mm, vnitřní Ø 63 a 72 mm, výška stěn 37 – 39 mm, váha 330 g.

• Řetěz z mramoru:

U Stockého jsou zobrazeny dvě šňůrky s malými provrtanými korály, které jsou střídány s velkými válcovitými perlami. V muzeu v Kolíně pod inventárním číslem 8943 šňůrka s 49 korály, pod číslem 8949 s pěti, pod číslem 8953 s 19 korály.

2) • Úlomek mramorového náramku:

Úlomek náramku je perfektně opracovaný, ohlazený, žlutavě bílý. Vyroben ze středně zrnitého krystalického vápence. Rozměry: vnější Ø 90 mm, vnitřní Ø 56 – 62 mm, výška stěn 35 až 40 mm.¹⁵³

10. Kšely (okr. Kolín)

LOKALITA: Vpravo od silnice Vitice – Kšely, na polích pozemkového parcelového čísla 534/1, 583/1 536.

NÁLEZ: vápencový korál, vápencový závěsek

NÁLEZOVÉ OKOLNOSTI: Sběrem byla získána lineární, vypíchaná a knovízská keramika. Dále byla prokopána jáma kultury s vypíchanou keramikou, zčásti porušená, která obsahovala zlomky keramiky, kamenné štípané nástroje a odpad od jejich výroby, vápencový korál a vápencový trojúhelníkovitý závěsek se započatým vrtáním.

KULTURA: kultura s vypíchanou keramikou¹⁵⁴

11. Lovosice (okr. Litoměřice)

LOKALITA: Reiserova cihelna

---

¹⁵³ ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Bestattungsritus des böhmischen Neolithikums (5500-4200 B. C.): Gräber und Bestattungen der Kultur mit Linear-, Stichband- und Lengyelkeramik*. Praha, 1998. ISBN 80-86124-13-4. Str. 224.

¹⁵⁴ Výzkumy v Čechách 1974. Praha, 1977. Str. 88.

NÁLEZ: část mramorového náramku (obr. 2)

NÁLEZOVÉ OKOLNOSTI: Bez nálezových okolností. Deponován v muzeu v Litoměřicích 733.

KULTURA: kultura s vypíchanou keramikou

ULOŽENÍ: Muzeum Litoměřice

POPIS NÁLEZŮ:

• Čtvrtina mramorového náramku:

Asi jedna čtvrtina mramorového náramku je slepená ze dvou částí se dvěma polokónickými, z vnější a vnitřní strany, vyvrtných opravných děr. Perfektně hlazený a leštěný povrch, bělavý až stříbřitý s nepravidelnými zbytky tmavohnědé vápenné vrstvy. Čtvrtina náramku je vyrobena z hrubozrnného krystalického dolomitu. Rozměry: vnější průměr 100mm, vnitřní průměr 60-70mm, výška stěn 76 až 78mm, tloušťka stěn 22mm, váha 225g.¹⁵⁵

12. Martina u Tetína (okr. Beroun)

LOKALITA: jeskyně Martina se nachází ve vzdálenosti cca 700 a 1000 metrů od Tetínského potoka a od Berounky.

NÁLEZ: dětský kostrový hrob? (pohlaví neurčeno, rozptýlené kosterní pozůstatky); zlomek náramku, 5 závěsků z jeleních grandlí (obr. 5)

NÁLEZOVÉ OKOLNOSTI: Roku 1975 byl zahájen záchranný výzkum v jeskyni Martina. Ten dále pokračoval i v letech 1976 a 1978.¹⁵⁶ V jeskyni Martina u Tetína v Českém krasu byla ve vchodu jeskyně vyzvednuta rozptýlená dětská kostra, kterou doprovázely zlomky keramiky, broušené i štipané nástroje, zlomkem náramku a patrně částí náhrdelníku.

KULTURA: kultura s lineární keramikou

POPIS NÁLEZŮ:

• Náhrdelník:

Náhrdelník z pěti závěsků z imitovaných jeleních grandlí.¹⁵⁷

• Zlomek náramku:

Zlomek náramku pravděpodobně z tlustoskořepatého mlže *Spondylus gaedoropus* Linné.¹⁵⁸

¹⁵⁵ ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Armringe aus marmor und anderen Rohstoffen im jungeren neolithikum Bohmens und Mitteleuropas*. In: Památky archeologické 75. Praha, 1984. Str. 103.

¹⁵⁶ Vencl, Slavomil. *Archeologický výzkum jeskyně Martina*. In: Tetín speleologický a historický. Praha, 1996. ISBN 80- 85304-46-5. Str. 63 – 64.

¹⁵⁷ PAVLŮ, Ivan (ed.) – ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Archeologie pravěkých Čech 3. Neolit*. Praha, 2007. ISBN 978- 80-86124-71-1. Str. 84.

13. Plotiště nad Labem (okr. Hradec Králové)

1) LOKALITA: Plotiště nad Labem

NÁLEZ: pec; hliněné korále (obr. 6)

NÁLEZOVÉ OKOLNOSTI: Výzkum v roce 1963 navázal na plochy odkryté v letech 1961 – 1962. Na sídlišti s keramikou vypíchanou byl dokončen výzkum objektů 8, 19, 15 a 25. Tyto objekty byly zjištěny již v minulých sezónách. Destruovaná pec se zkaženou kolekcí hliněných korálů různě přepálených a bohatý keramický materiál byla objeven v objektu 15. Výzkum vedli A. Rybová a V. Vokolek.

KULTURA: kultura s vypíchanou keramikou - mladší stupeň¹⁵⁹

ULOŽENÍ: Muzeum východních Čech v Hradci Králové

POPIS NÁLEZŮ:

- Hliněné korále:

Počet různě přepálených korálů je 34 kusů.

2) LOKALITA: objekt LVII v sektoru LXIIIa, severozápadní části

NÁLEZ: chlapecký kostrový hrob; 68 závěsků grandlí (obr. 7)

NÁLEZOVÉ OKOLNOSTI: Při systematických vykopávkách v Plotišti nad Labem v letech 1961 – 1970 byly objeveny vedle početných sídlištních objektů také 16 mladoneolitických hrobů. Chlapecký kostrový hrob byl objeven v roce 1969.¹⁶⁰ Hrob LVII obsahoval dobře zachovalou lebku, do které byl vražen kamenný sekeromlat. Lebka ležela uprostřed hrobové jámy a obsahovala bohatý doprovodný materiál: nádobku, pazourkové čepele, pazourkové příčné šipky, pazourková jádra, dva miniaturní sekeromlaty, opracované jelení parohy a náhrdelník z provrtaných zvířecích zubů (grandle).¹⁶¹

KULTURA: kultura s vypíchanou keramikou - mladší stupeň

---

¹⁵⁸Vencel. *Archeologický výzkum jeskyně Martina*. In. Tetín speleologický a historický. Praha, 1996. ISBN 80- 85304-46-5. Str. 66.

¹⁵⁹ Bulletin záchranného oddělení 1, 1963. Praha, 1964. Str. 82 – 83.

¹⁶⁰ VOKOLEK, Vít – ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Neolithische Gräber und Gräberfelder in Plotiště n. L. und Předměřice n. L., bezirk Hradec králové*. In Památky archeologické 88, č. 1. Praha 1997. Str. 5.

¹⁶¹ ARÚ Praha 3852/69.

ULOŽENÍ: Muzeum východních Čech v Hradci Králové¹⁶²

3) LOKALITA: objekt LVIII v sektoru LXIV

NÁLEZ: dívčí kostrový hrob; 7 závěsků grandlí, 84 přívěšků sladkovodních ulit (obr. 8)

NÁLEZOVÉ OKOLNOSTI: Taktéž nalezen při systematických vykopávkách v roce 1969. V hrobě LVIII ležela dobře zachovalá kostra ve skrčené poloze na levém boku. Kostra orientovaná Z – V s obličejem k SV, i zde byly přiloženy pazourkové čepele, nádobka a náhrdelník z provrtaných ulit a grandle.¹⁶³

KULTURA: kultura s vypíchanou keramikou - mladší stupeň

ULOŽENÍ: Muzeum východních Čech v Hradci Králové¹⁶⁴

14. Praha – Dejvice (okr. Praha 6)

LOKALITA: Reiserova cihelna, v úhlu mezi ulicemi Podbabská a Paťanka

NÁLEZ: dětský kostrový hrob; mušlový přívěsek, spondylový závěsek (obr. 9)

NÁLEZOVÉ OKOLNOSTI: J. A. Jíra odkryl dětský kostrový hrob na počátku 20. století. Hrob obsahoval kostru na zádech se skrčenýma nohama a pozdně lineární nádobu hruškovitého tvaru zdobenou rytým motivem lidské postavy připomínající žabu. Na zápěstí dětské kostry byl mušlový přívěsek a spondylový závěsek.¹⁶⁵

KULTURA: kultura s lineární keramikou - mladší stupeň III

ULOŽENÍ: Městské muzeum Praha¹⁶⁶

POPIS NÁLEZŮ:

- Spondylový závěsek:

Spondylový závěsek je oválného tvaru se dvěma otvory pod zámkem, vyroben ze svrchní lastury Spondylu s bělavě šedým povrchem. Vnitřní strana lastury je pokryta vápenatou

¹⁶² VOKOLEK, Vít – ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Neolithische Gräber und Gräberfelder in Plotiště n. L. und Předměřice n. L., bezirk Hradec králové*. In Památky archeologické 88, č. 1. Praha 1997. Str. 48.

¹⁶³ ARŮ Praha 3852/69.

¹⁶⁴ VOKOLEK, Vít – ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Neolithische Gräber und Gräberfelder in Plotiště n. L. und Předměřice n. L., bezirk Hradec králové*. In Památky archeologické 88, č. 1. Praha 1997. Str. 48.

¹⁶⁵ TUREK, Jan. *Neolit – mladší doba kamenná*. In Pravěká Praha. Praha, 2005. ISBN 80-7277-236-8. Str. 211.

¹⁶⁶ ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Bestattungsritus des böhmischen Neolithikums (5500-4200 B. C.): Gräber und Bestattungen der Kultur mit Linear-, Stichband- und Lengyelkeramik*. Praha, 1998. ISBN 80-86124-13-4. Str. 185.

krustou; při dolním okraji jsou stopy červenohnědého zbarvení. Rozměry: d. 76 mm, š. 70 mm, s. 13 mm.¹⁶⁷

15. Praha – Dejvice (okr. Praha 6)

LOKALITA: Mailbeckova cihelna

NÁLEZ: 1) jedna čtvrtina náramku (obr. 10), 2) jedna čtvrtina náramku (obr. 10), 3) jedna pětina náramku

NÁLEZOVÉ OKOLNOSTI: Pravděpodobně výkop podle Jíry deník A, ve stylu doznívající kultury s vypíchanou keramikou. Materiál byl odsud získán od pracovníků 8. 2, 15. 2 a 18. 3. 1913.

KULTURA: kultura s vypíchanou keramikou

POPIS NÁLEZŮ:

- 1) Čtvrtina náramku:

Část asi jedna čtvrtina náramku (doplněna sádrou) vyrobena ze středně zrnitého silného dolomitického krystalického vápence. Perfektně ohlazená až leštěná, bělavá se žlutavě nabarveným povrchem (nečistoty). Rozměry: vnější Ø 98 mm, vnitřní Ø 70 – 76 mm, výška stěn 33 mm, Ø stěn 14 mm, váha úlomku 34 g.

- 2) Čtvrtina náramku:

Část asi jedna čtvrtina náramku (doplněna sádrou) vyrobená ze středně zrnitého silného dolomitického krystalického vápence. Povrch perfektně ohlazený až leštěný, nezávětralý, bílý s nepatrnými stopami vápenaté krusty. Rozměry: vnější Ø 100 mm, vnitřní Ø 70 -84 mm, výška stěn 36 až 37, tloušťka stěn 14 mm, váha společně se sádrou 160 g.

- 3) Pětina náramku:

Dva úlomky prefabrikátu mramorového náramku, asi jedna pětina, jsou vyrobeny z hrubozrnitého krystalického dolomitického vápence římsovitě závětraleho. Vnitřní strana je hladká, vnější strana pouze hrubě osekáná (zřejmě byl tento náramek zlomen při vrtání a nebyl již dokončen). Bílošedý, na povrchu má šedou barvu. Rozměry: vnější Ø 100 mm, vnitřní Ø 57 až 60 mm, výška stěn 38 mm, Ø stěn 20 mm.¹⁶⁸

---

¹⁶⁷ VENCL, Slavomil. *Spondylové šperky v podunajském neolitu*. In Archeologické rozhledy 11. Praha, 1959. Str. 701 – 702.

¹⁶⁸ ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Armringe aus marmor und anderen Rohstoffen im jungeren neolithikum Bohmens und Mitteleuropas*. In Památky archeologické 75. Praha, 1984. Str. 103.

16. Praha – Liboc (okr. Praha 6)

LOKALITA: v prostoru bývalého zahradnictví u Krajiní ulice

NÁLEZ: ženský kostrový hrob; lastury

NÁLEZOVÉ OKOLNOSTI: Výzkumem v roce 2004 v prostoru bývalého zahradnictví bylo zjištěno více než 15. pohřbů z období kultury s lineární keramikou. V jednom ženském hrobu byly nalezeny lastury.

KULTURA: kultura s lineární keramikou¹⁶⁹

17. Praha – Šárka (okr. Praha)

LOKALITA: Šestákova skála

NÁLEZ: dva náhrdelníky ze středomořských mušlí a lasturových trubiček (obr. 11)

NÁLEZOVÉ OKOLNOSTI: Bez nálezových okolností.

KULTURA: kultura s lineární keramikou¹⁷⁰

Popis nálezů:

- 1) Náhrdelník je tvořen z devíti středomořských mušlí a z osmi lasturových trubiček.
- 2) Náhrdelník je tvořen z jedenácti středomořských mušlí a z deseti lasturových trubiček.

18. Praha – Trója (okr. Praha 7)

LOKALITA: „U lisu“, parcela p. Horejšího, pod pomologickou zahradou

NÁLEZ: kostrový hrob; 1) celý mramorový náramek (obr. 2, 12), 2) celý mramorový náramek, 3) náhrdelník z cylindrických korálků (obr 12), 4) dvě pásky ze schránek mušlí

NÁLEZOVÉ OKOLNOSTI: Při stavbě domu p. Horejšího byla odkryta kostra, jenž po jejím boku ležely čtyři z mramoru vybroušené náramky. Dva náramky obdržel majitel p. Horejší a zbylé dva obdržel stavitel.¹⁷¹ Z těchto čtyř však dva zmizely. Dále byl nalezen náhrdelník sestávající z mnoha delších a kratších korálků, dvě pásky ze schránek mušlí (délka 72cm) a 29 dvouknoflíků z vápence.

KULTURA: kultura s vypíchanou keramikou - mladší stupeň, fáze IV.

¹⁶⁹ TUREK, Jan. *Neolit – mladší doba kamenná*. In *Pravěká Praha*. Praha, 2005. ISBN 80-7277-236-8. Str. 216 – 217.

¹⁷⁰ TUREK, Jan. *Neolit – mladší doba kamenná*. In *Pravěká Praha*. Praha, 2005. ISBN 80-7277-236-8. Str. 195.

¹⁷¹ AXAMIT, J. *Různosti. II. Staré sídliště „U lisu“*. In *Památky archeologické 32*. Praha, 1920. Str. 227 – 228.

ULOŽENÍ: Národní muzeum 83392 – 423.

POPIS NÁLEZŮ:

• 1) Mramorový náramek:

Náramek celý nepoškozený, perfektně opracovaný a jemně ohlazený. Materiálem je jemnozrnný silný dolomitický krystalický vápenec bílé barvy. Rozměry: vnější Ø 105 – 109 mm, vnitřní Ø 70 – 77 mm, výška stěn 67 – 74, tloušťka 19 – 22 mm.

• 2) Mramorový náramek:

Náramek celý, nepoškozený, není k nalezení v národním muzeu. Rozměry: (podle Axamita) vnější Ø 100 mm, vnitřní Ø 70 mm, výška stěn 60.

• 3) Náhrdelník z korálek

Náhrdelník na krk je zhotoven ze 127 cylindrických vápencových korálek.¹⁷²

19. Radim (okr. Kolín)

LOKALITA: Pole na východní straně železniční tratě

NÁLEZ: třetina mramorového náramku

NÁLEZOVÉ OKOLNOSTI: Při orbě parním pluhem byly pokryty výkopy s vypíchanou keramikou. Při jejich odkrytí našel J. Vaněk část náramku z bílého mramoru a dvě vrtná jádra.

KULTURA: kultura s vypíchanou keramikou - mladší stupeň

POPIS NÁLEZŮ:

• Třetina náramku:

Část asi jedna třetina náramku (není zjištěno) podle označení byla rekonstruována. Přibližné měření vnější Ø 95mm, vnitřní Ø 70mm, a výška stěn 34mm.¹⁷³

20. Roztoky (okr. Praha)

LOKALITA: pole „Pod Hájem“

NÁLEZ: čtvrtina mramorového náramku

---

¹⁷² ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Bestattungsritus des böhmischen Neolithikums (5500-4200 B. C.): Gräber und Bestattungen der Kultur mit Linear-, Stichband- und Lengyelkeramik*. Praha, 1998. ISBN 80-86124-13-4. Str. 218.

¹⁷³ ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Armringe aus marmor und anderen Rohstoffen im jungeren neolithikum Bohmens und Mitteleuropas*. In *Památky archeologické 75*. Praha, 1984. Str. 105.

NÁLEZOVÉ OKOLNOSTI: Výkop M. Kuny 9. 8. 1983, výkop 829. (Náramek nebyl po předání prací otištěn).

KULTURA: kultura s vypíchanou keramikou - mladší stupeň

POPIS NÁLEZŮ:

- Čtvrtina mramorového náramku:

Úlomek asi jedna čtvrtina náramku vyroben z vápence, bílošedý, hlazený, místy pokrytý šedou vápenou vrstvou. Rozměry: vnější 100 mm, vnitřní 66 mm, výška stěn 51 mm, tloušťka stěn 20 mm, váha 102 g.¹⁷⁴

21. Skřivany (okr. Nový Bydžov)

LOKALITA: neznámá

NÁLEZ: úlomek hliněného náramku

NÁLEZOVÉ OKOLNOSTI: Vykopávky muzea. Deponováno v Národním muzeu 22164. Materiál z výkopu podle poznatků a označení L. Jansové se jedná o starší vypíchanou keramikou s malými střídavými dvojstehy, úhlové ornamentování a hruškovité formy.

KULTURA: kultura s vypíchanou keramikou - starší stupeň

POPIS NÁLEZŮ:

- Hliněný náramek:

Úlomek hliněného náramku na vnější straně ozdoben s pěti paralelními horizontálními liniemi. Rozměry: (podle označení v inventáři) Ø 60 mm, výška stěny 42 mm.¹⁷⁵

22. Úhřetice (okr. Chrudim)

LOKALITA: Kopistova cihelna

NÁLEZ: jáma, hliník; hliněné korále

NÁLEZOVÉ OKOLNOSTI: Záchranný výzkum v Úhřeticích v bývalé Kopistově cihelně pokračoval v červenci až říjen 1977.¹⁷⁶ V tomto roce byly prozkoumány 4 objekty s vypíchanou keramikou – č. 15, 38, 71, 74A. V objektu 15 v sektoru XXX vedle většího

---

¹⁷⁴ ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Armringe aus marmor und anderen Rohstoffen im jungeren neolithikum Bohmens und Mitteleuropas*. In Památky archeologické 75. Praha, 1984. Str. 107.

¹⁷⁵ Tamtéž. Str. 110.

¹⁷⁶ VOKOLEK, Vít. *Záchranný výzkum v Uhřeticích v roce 1977*. In Zpravodaj Krajského muzea východních Čech, ročník V/1. Muzeum východních Čech, Hradec Králové, 1978. Str. 12.

množství keramiky byly nalezeny i hliněné korále. Z hlíníku 38 pochází další početný soubor keramiky, z kostěných nástrojů šídlo a z ozdob provrtaný korál.

KULTURA: kultura s vypíchanou keramikou - mladší stupeň¹⁷⁷

23. Vejvanovice (okr. Chrudim)

LOKALITA: V pískovišti „Na červené hůrce“ mezi okresní silnicí Chrudim – Heřmanův Týnec a kolejí místní dráhy Heřmanův Městec – Borohrádek.

NÁLEZ: dětský kostrový hrob (pohlaví neurčeno); 1) náhrdelník (obr. 13), 2) závěsek (obr. 14), 3) náramek (obr. 15)

NÁLEZOVÉ OKOLNOSTI: V květnu 1940 byly při pracích v okresní školce ve Vejvanovicích v pískovišti „Na červené Hůrce“ nalezeny asi 70 cm pod povrchem zbytky dětské kostry.¹⁷⁸ U kostry značně porušené byly nalezeny střepy, amforovitá nádobka, náhrdelník skládající z 16 korálů a závěsků, dvoukřídlý závěsek a na ruce kostry dítěte navlečený náramek.

KULTURA: kultura s lineární keramikou

ULOŽENÍ: Muzeum v Chrudimi

POPIS NÁLEZŮ:

• 1) Náhrdelník:

Náhrdelník je tvořen z 10 kusů válcovitých korálů nepravidelně kruhovitěho průřezu, rozměry d. 16 - 53 mm, s. 5 - 10 mm; jednoho krátkého korálu průřezu zaobleného trojúhelníku délky 8 mm; kotoučkovitého korálu délky 5 mm; dvou plochých závěsků délky 23 mm a dvou závěsků nepravidelného tvaru délky 19 mm. Korále mají vyhlazený povrch šedobílé barvy a vrtání bývá umístěno excentricky.

• 2) Závěsek:

Dvoukřídlý závěsek, bílého hlazeného povrchu, je vyroben ze svrchní lastury Spondylu gaedoporus. Na levém okraji křídla se nacházejí stopy karmínově červeného zbarvení, též na levém křídle, který je odlomeno, je vyvrtáno pět otvorů. Jeden otvor je na hrotu křídla a dva páry protilehlých otvorů na okrajích lomu. Poškození pravého křídla je patrně recentní. Rozměry: d. 117 mm, š. 97 mm, s. 23 mm.

¹⁷⁷ VOKOLEK, Vít. *Záchranný výzkum v Uhřetvicích v roce 1977*. In Zpravodaj Krajského muzea východních Čech, ročník V/1. Muzeum východních Čech, Hradec Králové, 1978. Str. 14 – 15.

¹⁷⁸ ARŮ Praha 1240/41

• 3) Náramek:

Náramek taktéž vyrobený z lastury Spondylu je oválného tvaru, leštěného a porcelánově bílého povrchu. Na levém okraji vnější strany se nacházejí stopy červeného zbarvení. Rozměry: d. 92 mm, š. 83 mm, s. 17 mm a otvor 58 x 55 mm.¹⁷⁹

24. Velešice (okr. Litoměřice)

LOKALITA: neznámá

NÁLEZ: část kamenné obruče

NÁLEZOVÉ OKOLNOSTI: Dárek od pana V. Nováka, Velešice čísla 49. Deponováno v Národním muzeu 88466.

ULOŽENÍ: Národní muzeum

KULTURA: kultura s vypíchanou keramikou - mladší stupeň

POPIS NÁLEZŮ:

• Kamenná obruč:

Část kamenné obruče perfektně ohlazená až leštěná s lehce kónickým asymetricky umístěným vrtáním. Plochý profil stěn oválný. Temně, tmavošedě a světle šedě mramorovaný. Materiálem je nezměněný granátnický peridotit (možný původ je okolí Kutné Hory, masiv u Mariánských Lázní, oblast u Krumlova nebo Saska). Rozměry: max. Ø 88 mm, Ø vrtné díry 23 mm, výška stěn 23 mm, tloušťka stěn 24 – 38 mm.¹⁸⁰

25. Velké Žernoseky (okr. Litoměřice)

1) LOKALITA: Kamenolom, parcelové číslo 1182¹⁸¹

NÁLEZ: hrob?; třetina mramorového náramku (obr. 2)

Nálezové okolnosti: V létě 1929 našel Gattermann v Černosečských lomech ve smetišti na hlínu úlomek masivního náramku: Deponování v muzeu Litoměřicích.¹⁸²

---

¹⁷⁹ VENCL, Slavomil. *Spondylové šperky v podunajském neolitu*. In Archeologické rozhledy 11. Praha, 1959. Str. 702.

¹⁸⁰ ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Armringe aus marmor und anderen Rohstoffen im jungeren neolithikum Bohmens und Mitteleuropas*. In Památky archeologické 75. Praha, 1984. Str. 112.

¹⁸¹ ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Bestattungsritus des böhmischen Neolithikums (5500-4200 B. C.): Gräber und Bestattungen der Kultur mit Linear-, Stichband- und Lengyelkeramik*. Praha, 1998. ISBN 80-86124-13-4. Str. 221.

¹⁸² ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Armringe aus marmor und anderen Rohstoffen im jungeren neolithikum Bohmens und Mitteleuropas*. In Památky archeologické 75. Praha, 1984. Str. 105.

KULTURA: kultura s vypíchanou keramikou - mladší stupeň¹⁸³

ULOŽENÍ: Muzeum Litoměřice

POPIS NÁLEZŮ:

- Třetina náramku:

Část asi jedna třetina náramku je vyroben z hrubozrnného silného dolomitického krystalického vápence, na vnitřní straně náramku zřetelně rozeznatelné pseudolice. Dobře ohlazený až leštěný, bíložlutý, na povrchu částečně oprýskaný s bílošedou karbonátovou vrstvou. Rozměry: vnější Ø 100 mm, vnitřní Ø 68 až 72 mm, výška stěn 58 mm, tloušťka stěn 16 mm, váha 155 g.¹⁸⁴

2) LOKALITA: Kamenolom, pole H. F. Partha, parcelové číslo 1157/1.

NÁLEZ: kostrový hrob?; pětina mramorového náramku (obr. 2)

NÁLEZOVÉ OKOLNOSTI: Podle Weinzierla Karafiáta nalezeno v neolitické kulturní vrstvě.

KULTURA: kultura s keramikou vypíchanou – mladší stupeň

POPIS NÁLEZŮ:

- Úlomek mramorového náramku:

Úlomek asi jedna pětina vyrobeného ze středně zrnitého silného dolomitického vápence, pravděpodobně zlomeného nebo roztržitého, sekundárně na okrajových plochách broušený. Perfektně opracovaný, ohlazený, bílošedý na vnějším povrchu vybledlý šedý. Rozměry: vnější Ø 90 mm, vnitřní Ø 62 -72 mm, výška stěn 40 mm, Ø stěn 14 mm a váha 60 g.¹⁸⁵

26. Vikletice (okr. Chomutov)

LOKALITA: těžiska štěrkopísku, jižně od silnice z Vikletic do Drahonice

NÁLEZ: jáma; tři úlomky hliněného náramku (obr 16)

NÁLEZOVÉ OKOLNOSTI: Expozitura AÚ v Mostě, v letech 1961 – 1967, prováděla velký záchranný výzkum ve Vikleticích, kde se na rozsáhlých plochách těžil štěrkopísek pro právě

¹⁸³ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Bestattungsritus des böhmischen Neolithikums (5500-4200 B. C.): Gräber und Bestattungen der Kultur mit Linear-, Stichband- und Lengyelkeramik*. Praha, 1998. ISBN 80-86124-13-4. Str. 221.

¹⁸⁴ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Armringe aus marmor und anderen Rohstoffen im jungeren neolithikum Bohmens und Mitteleuropas*. In *Památky archeologické 75*. Praha, 1984. Str. 105.

¹⁸⁵Tamtéž. Str. 105.

budovanou Nechranickou přehradu. Osídlení s keramikou vypíchanou bylo zachyceno v několika polohách: sídliště *a* jižně od silnice z Vikletic do Drahonic, sídliště *b* po levé a sídliště *c* po pravé straně silnice z Vikletic do Chban. V jámě 103/64 na sídlišti *a* byl nalezen zlomek hliněného náramku.

KULTURA: kultura s keramikou vypíchanou - konec staršího stupně, fáze 3

ULOŽENÍ: Oblastní muzeum v Mostě

POPIS NÁLEZŮ:

- Hliněný náramek:

Náramek je zdoben čtyřmi dvojitými řadami vpichů po celém obvodu.¹⁸⁶

27. Vrbčany (okr. Kolín)

LOKALIZACE: Novákova cihelna

NÁLEZ: kostrový hrob; mramorový přívěšek

NÁLEZOVÉ OKOLNOSTI: V roce 1931 byl zachráněn obsah dvou kostrových hrobů. Dvě těla pohřbená ve skrčené poloze k tomu sbírka nádob a jeden mramorový přívěšek.

KULTURA: kultura s vypíchanou keramikou¹⁸⁷

28. Žatec (okr. Louny)

LOKALITA: při zřizování družstevního pivovaru ve štěrkové jámě (v štěrkovně) vedle pivovaru¹⁸⁸

NÁLEZ: dětský kostrový hrob; mramorový náramek¹⁸⁹ (obr. 1)

NÁLEZOVÉ OKOLNOSTI: V roce 1904 zde byl odkryt kostrový hrob. Pohřbené tělo dítěte bylo ve skrčené poloze. Umístění tohoto náramku nebylo udáno (pravděpodobně na ruce). Další přídatky nebyly zaznamenány a hrob byl zničen. Deponováno v Muzeu Teplicích. Daroval I. Neugebauer 18. 9. 1906 muzeu v Teplicích.

KULTURA: kultura s vypíchanou keramikou - mladší stupeň, fáze 4

---

¹⁸⁶ ARÚ Praha 321/88.

¹⁸⁷ ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Bestattungsritus des böhmischen Neolithikums (5500-4200 B. C.): Gräber und Bestattungen der Kultur mit Linear-, Stichband- und Lengyelkeramik*. Praha, 1998. ISBN 80-86124-13-4. Str. 228.

¹⁸⁸ ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Armringe aus marmor und anderen Rohstoffen im jungeren neolithikum Bohmens und Mitteleuropas*. In: *Památky archeologické 75*. Praha, 1984. Str. 105.

¹⁸⁹ STEKLÁ, Marie. *Pohřby lidu s volutovou a vypíchanou keramikou*. In: *Archeologické rozhledy 8, sešit 4*. Praha, 1956. Str. 715.

ULOŽENÍ: Muzeum v Teplicích¹⁹⁰

POPIS NÁLEZŮ:

- Mramorový náramek:

Náramek celý, malý je vyroben ze středně zrnitého krystalického dolomitického vápence. Dobře ohlazený, bělavý, slabě žlutý. Na povrchu místy řídká šedá až rezavá vápenatá vrstva. Rozměry: vnější Ø 65 mm, vnitřní Ø 44 – 50 mm, výška stěn 23 mm, tloušťka stěn 10 až 11 mm a váha 86g.¹⁹¹

Nejisté nálezy:

Černý vůl (okr. Praha – západ)

LOKALITA: Černý vůl – cihelna

NÁLEZ: úlomek mramorového náramku

NÁLEZOVÉ OKOLNOSTI: Sídliště v cihelně a na přilehlých panských polích. V keramice jsou essenské formy. Úlomek mramorového náramku.

Kultura: ?

ULOŽENÍ: Národní muzeum

POPIS NÁLEZŮ:

- Úlomek náramku

Rozměry: vnější Ø asi 96 mm, vnitřní Ø asi 72 až 75 mm, výška stěn ?, Ø stěn asi 13 mm (podle fotografie A. Stockého).

Náramek není k nalezení. Podle L. Hájka, který inventarizoval Stockého nálezy, nebyl nikdy žádný mramorový náramek z Černého voľa Národnímu muzeu odevzdán. Také Stocký ve své vlastní zprávě na vykopávkách u Černého voľa neuvádí žádný mramorový náramek. Na jeho tabulce jsou vesměs zobrazeny objekty z Jírovy sbírky. Podle Zápotocké se zřejmě jedná spíše o náramek z výkopu v Praze – Dejvicích.¹⁹²

---

¹⁹⁰ ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Bestattungsritus des böhmischen Neolithikums (5500-4200 B. C.): Gräber und Bestattungen der Kultur mit Linear-, Stichband- und Lengyelkeramik*. Praha, 1998. ISBN 80-86124-13-4. Str. 222.

¹⁹¹ ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Armringe aus marmor und anderen Rohstoffen im jungeren neolithikum Bohmens und Mitteleuropas*. In *Památky archeologické 75*. Praha, 1984. Str. 105.

¹⁹² Tamtéž. Str. 105.

Chrudim (okr. Chrudim)

NÁLEZ: mramorový náramek

NÁLEZOVÉ OKOLNOSTI: Kulturní skupina. Mramorový náramek a vrtné jádro. Mělo by být deponováno v Národním muzeu, Muzeu Hradec Králové.

Zápotocká mramorový náramek z Chrudimi nenašla ani v Národním muzeu ani v muzeu v Hradci Králové.¹⁹³

Okolí Litoměřic (okr. Litoměřice)

LOKALITA: neznámá

NÁLEZ: úlomek mramorového náramku (poznámka v inventární knížce)

NÁLEZOVÉ OKOLNOSTI: Bez údajů.

KULTURA: neznámá¹⁹⁴

Praha – Sedlec (okr. Praha)

LOKALITA: cihelna

NÁLEZ: úlomky mramorového náramku

NÁLEZOVÉ OKOLNOSTI: Podle L. Hájka byly v 30. letech v Národním muzeu nalezeny rozlámané úlomky mramorového náramku z míst, kde byly odhaleny i hroby s mladší vypíchanou keramikou. Jeden náramek nebyl inventarizován a není k nalezení.¹⁹⁵

Lokality a nálezy jsou vyobrazeny na mapách (obr. 17 – 22) a tabulkách (Tab. 3 – 4) v příloze.

---

¹⁹³ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Armringe aus marmor und anderen Rohstoffen im jungeren neolithikum Bohmens und Mitteleuropas*. In Památky archeologické 75. Praha, 1984. Str. 105.

¹⁹⁴Tamtéž. Str. 105.

¹⁹⁵ Tamtéž. Str. 105.

7 Závěr

Na předchozích stránkách této bakalářské práce byla provedena sumarizace neolitického šperku, vymezeného pouze na území Čech. Veškeré informace byly čerpány studiem publikací, článků, a u některých doplněny o informace získané shlednutím nálezových zpráv a nálezových hlášení.

Mladší doba kamenná zahajuje novou éru v dějinách lidstva, éru výrobního způsobu života. Poukazují na to, že už v době neolitu se lidé specializovali na výrobu jednotlivých předmětů v hlubším rozsahu, než tomu bylo dříve, kde záleželo hlavně na jednotlivém využití daného předmětu. V neolitu už se jedná o prvotní projevy sériové výroby. Vedle už vyráběných předmětů se objevují nové typy např. výroba keramiky, textilu a broušených nástrojů.

Šperky v tomto období získávají na prestižnosti hlavně díky materiálům, z nichž byly vyrobené, a které naší oblasti nebyly běžně dostupné. Proto se z těchto předmětů, jak se dá usuzovat, stávaly insignie společenského postavení daného nositele. Při výrobě už byla nutná určitá znalost materiálu, typickým příkladem je mramorový náramek.

Na předešlých stránkách je také zmíněno částečně genderové rozdělení společnosti, které se v neolitu začalo formovat. O tomto tématu se zaměřením na celkový tzv. „neolitický balíček“ se zmiňuji na předešlých stránkách, viz kapitola 2 až 4.

Šperk byl pro život lidí žijících v době „neolitiků“ důležitý. Hrál významnou roli nejen kráslicího prvku, nýbrž i magického i kultovního.

Pro výrobu se nejčastěji používaly materiály, které byly snadno dostupné pro příslušnou lokalitu. Avšak využívaly se také materiály hůře dostupné, u kterých se usuzuje, že byli pro „vyšší“ společnost. Hlavními surovinami, kterým jsem se věnovala, byly spondylus, mramor, dále pak méně početné ozdoby z grandlí, kostí a hlíny. Např. spondylus byl nejčastěji upravován do podoby různých tvarů korálů a závěšků. Z mramoru byly velmi často vyráběny masivní náramky.

Studiem jsem zjistila nálezy neolitického šperku na 28 lokalitách, dále 4 lokality s mramorovými náramky, u kterých nejsou potvrzené bližší informace, a které jsem nezapočítala do celkového počtu lokalit v katalogu. Avšak zmiňuji se o nich v textu, viz kapitola 6.

Cílem bylo především zmapovat a zjistit informace o typu šperku, materiálu, lokalitě a jiné nálezové okolnosti, které daný šperk co nejlépe popisují. Ne však u všech se podařilo zjistit všechny informace.

Ze zmiňovaných 28 lokalit byla zjištěna přítomnost 20 masivních náramků z mramoru na 15 lokalitách, z toho celých je 6 kusů, 8 kusů úlomků, jedna polovina náramku, 3 kusy v podobě čtvrtin a jedna třetina náramku. Korále vybroušené z mramoru byly zjištěny na 4 lokalitách a dva závěsky z mramoru na dvou lokalitách. Spondylus byl zjištěn na pěti lokalitách. Korále ze spondylu byly zaregistrovány na dvou lokalitách, 5 závěsků ze 4 lokalit a 3 náramky, z nichž jeden je úlomek, na třech lokalitách. Závěsky z grandlí na 2 lokalitách a kost v podobě náhrdelníku na jedné. Hlína byla registrována dvěma náramky na 2 lokalitách a hlíněné korále na třech lokalitách. Schránky mušlí byly zastoupeny na 4 lokalitách a kamenná obruč pouze na jedné.

Z mapy vyplývá, že studované artefakty jsou nejvíce zastoupeny ve středních a severozápadních Čechách s drobnou enklávou ve východních Čechách. Studium a vytvořením mapky se ukázalo, že dané lokality se dají rozdělit do čtyř skupin se zastoupením určitých materiálů. Skupiny jsem pojmenovala následovně: 1. severozápadní, 2. pražská, 3. středočeská a 4. východočeská (Obr. 18, Tab. 4, graf 2). Toto rozčlenění bylo provedeno kvůli lepší orientaci. Rozdíly popisují dále v textu. V první severozápadní skupině byly nálezy na 10 lokalitách se zastoupením 11 náramků, 9 korálů a dvou závěsků. Největší počet artefaktů v této skupině byl vyroben z mramoru, ve všech případech se jednalo o náramky v počtu 8 kusů na 7 lokalitách. Dalším materiálem byl spondylus, který byl však nalezen v této skupině pouze na jedné lokalitě – Bystřice (Kadaň) a to v podobě 9 korálů, 2 závěsků a náramku. V jednom případě se zde objevuje kámen a hlína a to z lokality Velešice a Vikletice.

Ve druhé skupině pražská byly také nálezy na 10 lokalitách, z toho ozdoby vyrobené z mramoru byly na 5 lokalitách v podobě 7 kusů náramků na 4 lokalitách, vybroušené mramorové korály na dvou lokalitách a závěsek na 1 lokalitě. Dále spondylus v této skupině byl nalezen na 3 lokalitách ve formě dvou závěsků na 2 lokalitách a zlomku spondylového náramku na jedné. Lastury jsou zastoupeny na 4 lokalitách. Ojedinělý nález v této skupině jsou grandle v podobě 5 závěsků.

Středočeská skupina je zastoupena 4 lokalitami. Z toho bylo na 3 lokalitách nalezeny 4 náramky z mramoru, závěsek z mramoru zjištěn na jedné lokalitě – Vrbčany a jeden mramorový korál na lokalitě Horky nad Jizerou, kde byl též objeven kostěný náhrdelník

složený z 15 kusů. Z hliněného materiálu byly zjištěny korále na jedné lokalitě v této skupině.

Východočeská skupina je zastoupena 4 lokalitami. Hliněný materiál byl nalezen na 3 lokalitách v podobě hliněného náramku na 1, a korálů na 2 lokalitách. Grandle byly nalezeny na jedné lokalitě ve dvou hrobech spolu s ulitami. Spondylus byl v této skupině zastoupen jednou lokalitou ve formě jednoho dvoukřídlého závěsku, náramku a náhrdelníku složený z 15 korálů a 4 závěsků.

Na základě získaných informací se mramor (nejčastější nalezená surovina, která byla nejvíce v podobě masivních náramků) vyskytuje ve třech skupinách, a to ve středočeské skupině na 4 lokalitách, ve skupině pražské na pěti lokalitách a nejvíce v severozápadní skupině v počtu 7 lokalit (graf 3). Lom Bílý kámen je situován ve středních Čechách nedaleko města Sázava, díky této poloze předpokládáme návaznost především na skupiny pražskou a středočeskou. Lom byl důležitý nejen pro tyto blízké lokality, ale díky distribuci se mramor dostával i do vzdálenějších skupin, jako je ta severozápadní, kde máme též doklad tohoto materiálu. Dá se usuzovat, že docházelo k distribuci mramoru severozápadním směrem od Bílého kamene. O mramoru ve formě masivních náramků máme doklady i ze zahraničí. Nejpravděpodobnější spojitost zahraniční lokality s lomem v blízkosti města Sázavy máme doložen v Německu v Rössenu u Halle. Na základě zjištěných informací, je pravděpodobné, že docházelo ke směnému obchodu se solí, čemuž vypovídá směr nálezů.¹⁹⁶

Další materiál spondylus byl výhradně nalezen v hrobech, což je patrné ve vypracované tabulce. Z toho ve skupině Pražské nalezen 3x, v severozápadní a východní jednou (graf 4). Spondylus v naší oblasti byl spíše vzácností. Šperky z tohoto materiálu mají nejspíše společenský význam, proto si ho nemohl dovolit každý, ale jen členové s vyšším postavením, o čemž svědčí málo nalezených předmětů. Je zde i patrná shoda ve výbavě hrobu. Např. na lokalitě v Bystřici byl nalezen hrob, jenž obsahoval ozdoby - korále, náramek a dvoukřídlé závěsky ze spondylu a taková to stejná výbava byla nalezena i v hrobě ve Vejvanovicích, jen s malým rozdílem, že dvoukřídlý závěsek byl jen jeden. Tato shoda výbavy je i zajímavá díky vzdálenosti mezi těmito lokalitami, jenž činí cca 230 km.

Grandle byly objeveny na 2 lokalitách ve skupině pražské (Martina u Tetína) a východočeské (Plotiště n. Labem), v obou případech se našly v hrobech (graf 5). Tyto nálezy získávají na významnosti, protože tento materiál byl získáván ze špičáků jelena. Z jednoho kusu zvěře se získávali pouze 2 špičáky. Např. v Plotišti nad Labem bylo nalezeno 75

---

¹⁹⁶ PAVLŮ, Ivan (ed.) – ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Archeologie pravěkých Čech 3. Neolit*. Praha, 2007. ISBN 978- 80-86124-71-1. Str. 81.

kusů, a pro získání těchto špičáků muselo být uloveno minimálně 34 jelenů. Ozdoby z hliněného materiálu byly na 5 lokalitách, z toho 3 ve východočeské skupině, a po jedné lokalitě ve středočeské a severozápadní skupině (graf 6). Ve dvou případech se jednalo o náramky a ve třech případech o korál. Hliněné korále byly nalezeny v jámě a hliníku.

Lastury byly nalezeny na 5 lokalitách, 4 ve skupině pražské a 1 ve skupině středočeské (graf 8). Studium jsem zjistila jeden kostěný náhrdelník v Horkách nad Jizerou - středočeská skupina (graf 7), 84 ulit v Plotišti nad Labem – východočeská skupina a kamennou obruč ve Velešicích – severozápadní skupina (graf 9).

Mimo výčtu zmiňovaných předmětů nesmíme opomenout fakt, že ozdoby byly vyráběny také z organických materiálu např. dřevo kůže plody aj. Avšak u nás nejsou vhodné podmínky pro uchování těchto ozdob, proto zde zatím žádný šperk z tohoto materiálu nebyl objeven.

Ve své bakalářské práci jsem splnila základní cíl, tedy vytvoření katalogu neolitických šperků. Jednotlivé informace jsem získávala z odborných publikací a článků uložených ve vědeckých knihovnách a z nálezových hlášení z archívu Archeologického ústavu v Praze. Vytvořený katalog považuji za ucelený základ neolitických šperků, který, jak doufám, bude v budoucnu obohacen dalším bádáním.

8 Conclusion

On the previous pages of this bachelor thesis there has been made a summarization of Neolithic jewel, circumscribed only in area of Bohemia. All the pieces of information were taken from studying publications, articles and some of them were supplemented with information got by watching at discovery reports and discovery announcements.

Younger Stone Age opens a new era in human history, era of productive way of life. I appoint to the fact that people were specialized on making particular tools already in Neolithic period and in larger range than it was before, when it had mattered on a specific usage of particular tool. In Neolithic period it deals with the first marks of serial manufactory. Moreover, there appear new kinds of previously made tools for example production of ceramics, textile and sharpened tools.

In this period jewels get on prestige mainly due to used materials which were not commonly available in our area. We can deduce that is why these tools became the insignias of social status of certain holders. A specific knowledge of material was just necessary; a typical example is a marble bracelet.

The fact that gender division of society began to form in Neolith is also mentioned on previous pages. I state this issue with focus on global so-called “Neolithic packet” on previous pages, see chapters 2 to 4.

A jewel was important for life of societies living in Neolithic epoch. It played an important role of not only a decorating item, but also a magic and cult element. Easily-available materials in a relevant region were most often used for production. However, worse-available materials were used as well. We can assume that they were used for members of “higher” society. Basic materials, which I have concentrated on, were spondylus, marble and then less frequent decorations of grandles, bones and clay. For example spondylus was most often modified to different shapes of beads and pendants. Massive bracelets were made most often of marble.

When studying I found discoveries of Neolithic jewel in 28 localities, then 4 localities with marble bracelets where detailed information is not confirmed and which I did not include in the whole amount of localities in the catalogue. Nevertheless, I mention them in the text, see chapter 6.

The aim was especially to map and find information about type of a jewel, material, locality and other finding circumstances, which describe a particular jewel in detail. However,

it was not possible to find all data for each of them.

From the mentioned 28 localities there was found presence of 20 massive marble bracelets in 15 localities, of which 6 unbroken, 8 pieces, 1 half of a bracelet, 3 quarters and 1 third. Beads cut out of marble were detected in 4 localities and 2 marble pendants in two localities. Spondylus was found in 5 localities. Spondylus beads were registered in two localities, 5 pendants in 4 localities and 3 bracelets (1 of them is a piece) in three localities. Grandle pendants in two localities and a bone in a shape of necklace in one place. Clay was registered with two bracelets in two localities and clay beads in three localities. Shells were represented in 4 localities and a stone hoop only in one place.

The map shows that the studied artefacts are mostly represented in middle and north-western Bohemia with a tiny enclave in east Bohemia. Studying and making the map revealed that it is possible to divide those localities in four groups with representation of particular materials. I called the groups as follows: 1. North-western, 2. Prague area, 3. Middle Bohemia and 4. East Bohemia. This division has been done for better orientation. I describe the differences further in the text. In the first North-western group were the discoveries in 10 localities with representation of 11 bracelets, 9 beads and two pendants. The largest amount of artefacts in this group was made of marble, in three cases it dealt with bracelets in the quantity of 8 pieces in 7 localities. Another material was spondylus, which was found in the only locality – Bystřice (Kadaň) in a form of 9 beads, 2 pendants and a bracelet. In one case there appears a stone and clay from the area of Velešice and Vikletice.

In the second group called Prague area there were discoveries also in 10 localities, of which marble decorations were in 5 localities in forms of 7 pieces of bracelets in 4 localities, cut out marble beads in two localities and a pendant in 1 locality. Then spondylus in this group was found in 3 localities in a form of two bracelets in 2 localities and a fraction of spondylus bracelet in one place. Shells are represented in 4 localities. The solitary discovery in this group are grandles in a form of 5 pendants.

The middle Bohemia area is represented by 4 localities. In three of them there were found 4 marble bracelets, a marble pendant found in one locality – Vrbčany and one marble bead in the locality of Horky nad Jizerou, where a bone necklace composed of 15 pieces was found, too. Beads of clay material were found in one locality in this group.

East Bohemia group is represented by 4 localities. Clay material was discovered in 3 localities in a shape of clay bracelet in 1 and beads in 2 localities. Grandles were found in one locality in two tombs together with shells. Spondylus was represented in this group by

one locality in a form of one double-winged pendant, a bracelet and a necklace composed of 15 beads and 4 pendants.

Based on acquired information, marble (the most frequently found material, mostly in a shape of massive bracelets) appears in three groups – in middle Bohemia group in 4 localities, in Prague area in 5 localities and the most of it in north-western group in amount of 7 localities. The quarry Bílý kámen is situated in middle Bohemia not far from the town Sázava, due to this position we assume continuity especially on two groups – Prague area and middle Bohemia. The quarry was important not only for these close localities, but also because of distribution - marble came also to further groups like the north-western, where there is an evidence of this material. For absence of marble in the east Bohemia group we can assume that the distribution went in the north-western direction from the quarry place. There are evidences of marble in a form of massive bracelets from abroad, too. The most probable connection of the abroad locality with the quarry Bílý kámen is documented in Germany in Rossen at Halle (mentioned by Marie Zápotocká)¹. Based on found information, it is probable that there was an exchange trade with salt, what is supported by direction of discoveries.

Another material spondylus was only found in tombs, what is apparent in the elaborated chart. From that it was found 3 times in the Prague area group, once in north-western and eastern group. Spondylus was rather rare in our area. Jewels of this material have probably social importance; this is why everybody could not afford them, but only the members with higher social position, which is indicated by finding just few objects. The accordance in tomb equipment is apparent as well. For example there was found a tomb in the locality of Bystřice, which contained decorations – beads, a bracelet and double-winged pendants made of spondylus and the same equipment was found also in a tomb in Vejvanovice with only a slight difference that the double-winged pendant was just only one. This accordance of the equipment is interesting considering the distance between these localities, which is about 230 km.

Grandles were discovered in two localities in Prague area group (Martina u Tetína) and in east Bohemia area (Plotiště nad Labem), in both cases they were found in tombs. These discoveries obtain an importance, because this material was taken from tusks of deer. Only 2 tusks were taken from one piece of animal. For example 75 pieces were found in Plotiště nad Labem, so the minimum of 34 pieces of deer had to be caught to get those tusks. Decorations of clay material were in 5 localities, 3 of them in east Bohemia group, one in

middle Bohemia area and one in north-western group. In two cases they were bracelets and in three cases they were beads. Clay beads were discovered in a pit and in aluminium.

Shells were found in 5 localities, 4 in Prague area group and 1 in middle Bohemia group. When studying I revealed one bone necklace in Horka nad Jizerou – middle Bohemia, 84 shells in Plotiště nad Labem – east Bohemia and a stone hoop in Velešice – north-western group.

Except for the mentioned objects we cannot ignore the fact that decorations were made also of organic materials like wood, leather, fruit and others. However, the conditions for conservation of these kinds of decorations are not suitable here. Therefore, there was not found any jewel made of these materials. As I mentioned before, this work originates principally from publications and individual articles. That is why it is not excluded that modern knowledge will overcome some of these particular studies.

In my thesis I achieved the basic aim to create the catalogue of Neolithic jewels. I reached the individual pieces of information in specialized publications and articles stored in scientific libraries and in finding reports from the archive of Archaeological institute in Prague. I consider the created catalogue as an integrated basis of Neolithic jewels and I hope that it will be enriched by following research in the future.

9 Seznam použité literatury a pramenů

Archivní zprávy:

ARÚ Praha 321/88.

ARÚ Praha 1240/41.

ARÚ Praha 3852/69

ARÚ Praha NZ 2043/1959.

Literatura:

AXAMIT, J. *Různosti. II. Staré sídliště „U lisu“*. In Památky archeologické 32. Praha, 1920.

BOUZEK, Jan et al. *Přehled pravěku světa. 2. svazek*. Praha, 1976.

Bulletin záchranného oddělení 1, 1963. Praha, 1964.

DVOŘÁK, František. *Pravěk Kolínska a Kouřimska. Soupis archeologických památek*. Kolín, 1936.

FILIP, Jan. *Kulturní kapitoly z pravěku*. Praha, 1940.

FILIP, Jan. *Praha pravěká. Díl I*. Praha, 1949.

PAVLŮ, Ivan (ed.) – ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Archeologie pravěkých Čech 3. Neolit*. Praha, 2007. ISBN 978- 80-86124-71-1.

PEČÍRKA, Jan – et al. *Dějiny pravěku a Starověku I. Hlava I – IX*. Praha, 1989.

PLEINER, Radomír (ed.). *Pravěké dějiny Čech*. Praha, 1978.

PLEINEROVÁ, Ivana. *Sídliště s vypíchanou keramikou v Horkách nad Jizerou – výzkum v roce 1955*. In Archeologické rozhledy 11. Praha, 1959

PODBORSKÝ, Vladimír. *Spondylový šperk v hrobech lidu s lineární keramikou ve Vedrovicích*. In Archeologické rozhledy 54. Praha, 2002. ISSN 0323-1267.

PODBORSKÝ, Vladimír. *Dějiny pravěku a rané doby dějinné*. Brno, 2006. ISBN 80-210-41153-6.

RULF, Jan. *Příspěvek k poznání neolitické kostěné industrie v Čechách*. In Archeologické rozhledy 36. Praha, 1984.

SKLENÁŘ, Karel – SKLENÁŘOVÁ, Zuzana – Slabina, Miloslav. *Encyklopedie pravěku v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha, 2002. ISBN 80-7277-115-9.

STEKLÁ, Marie. *Pohřby lidu s volutovou a vypíchanou keramikou*. In: Archeologické rozhledy 8, sešit 4. Praha, 1956.

STOCKÝ, Albín. *Pravěk země české. I. Věk kamenný*. Praha, 1926.

- TICHÝ, Radomír. *Dějiny pravěku pro učitele dějepisu*. Hradec Králové, 2001. ISBN 80-7041-844-3.
- TUREK, Jan. *Neolit – mladší doba kamenná*. In *Pravěká Praha*. Praha, 2005. ISBN 80-7277-236-8.
- VENCL, Slavomil. *Spondylové šperky v podunajském neolitu*. In *Archeologické rozhledy* 11. Praha, 1959.
- Vencl, Slavomil. *Archeologický výzkum jeskyně Martina*. In *Tetín speleologický a historický*. Praha, 1996. ISBN 80-85304-46-5.
- VOKOLEK, Vít. *Záchranný výzkum v Uhřetvicích v roce 1977*. In *Zpravodaj Krajského muzea východních Čech, ročník V/1*. Muzeum východních Čech, Hradec Králové, 1978.
- VOKOLEK, Vít – ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Neolithische Gräber und Gräberfelder in Platiště n. L. und Předměřice n. L., bezirk Hradec králové*. In *Památky archeologické* 88, č. 1. Praha 1997.
- Výzkumy v Čechách 1974. Praha, 1977.
- ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Ornamentace neolitické vypíchané keramiky: technika, terminologie a způsob dokumentace*. In *Archeologické rozhledy* 30. Praha, 1978. ISSN 0323-1267.
- ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Armringe aus marmor und anderen Rohstoffen im jungeren neolithikum Bohmens und Mitteleuropas*. In *Památky archeologické* 75. Praha, 1984.
- ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Bestattungsritus des böhmischen Neolithikums (5500-4200 B. C.): Gräber und Bestattungen der Kultur mit Linear-, Stichband- und Lengyelkeramik*. Praha, 1998. ISBN 80-86124-13-4.

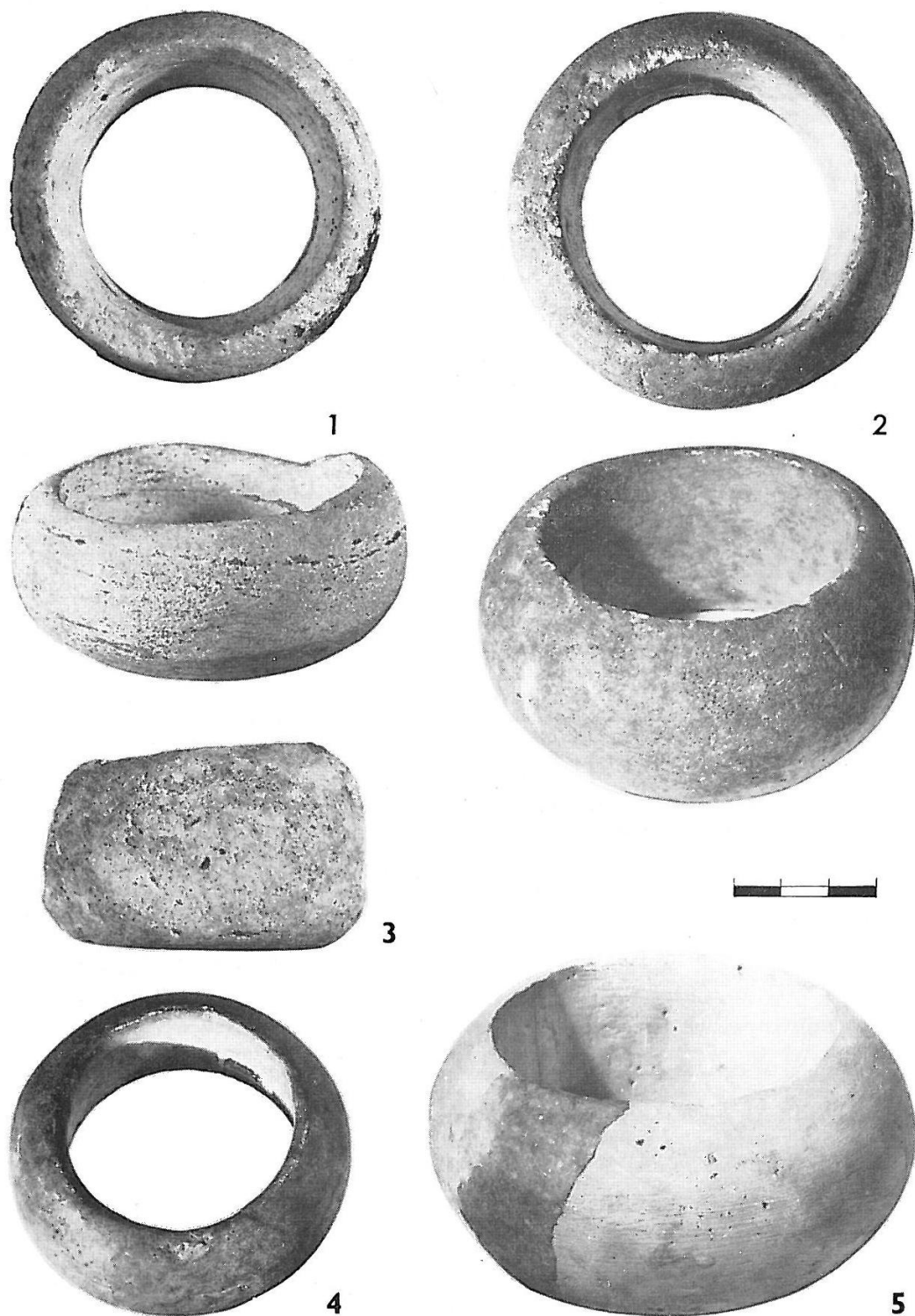
10 Přílohy

př. Kr.	západ	Čechy	Morava a Slezsko	východ
5 700	NEOLIT starší	< lineární keramika	< lineární keramika	<
5 100	střední	šárecký stupeň vypichaná keramika – starší	šárecký stupeň	< bukovohorská < železovská
4 800	mladší	– mladší	> vypichaná keramika moravská malovaná ker.	< lengyelská
4 400	pozdní N./ / raný E.	oberlauterbašská > aichbühlská > münchshöfenská > pozdnělengyelský horizont	– starší – mladší	
			<	

Tab. č.: 1 Chronologická tabulka doby neolitické s uvedením jednotlivých kultur (zdroj: podle Luboše JIRÁNĚ).

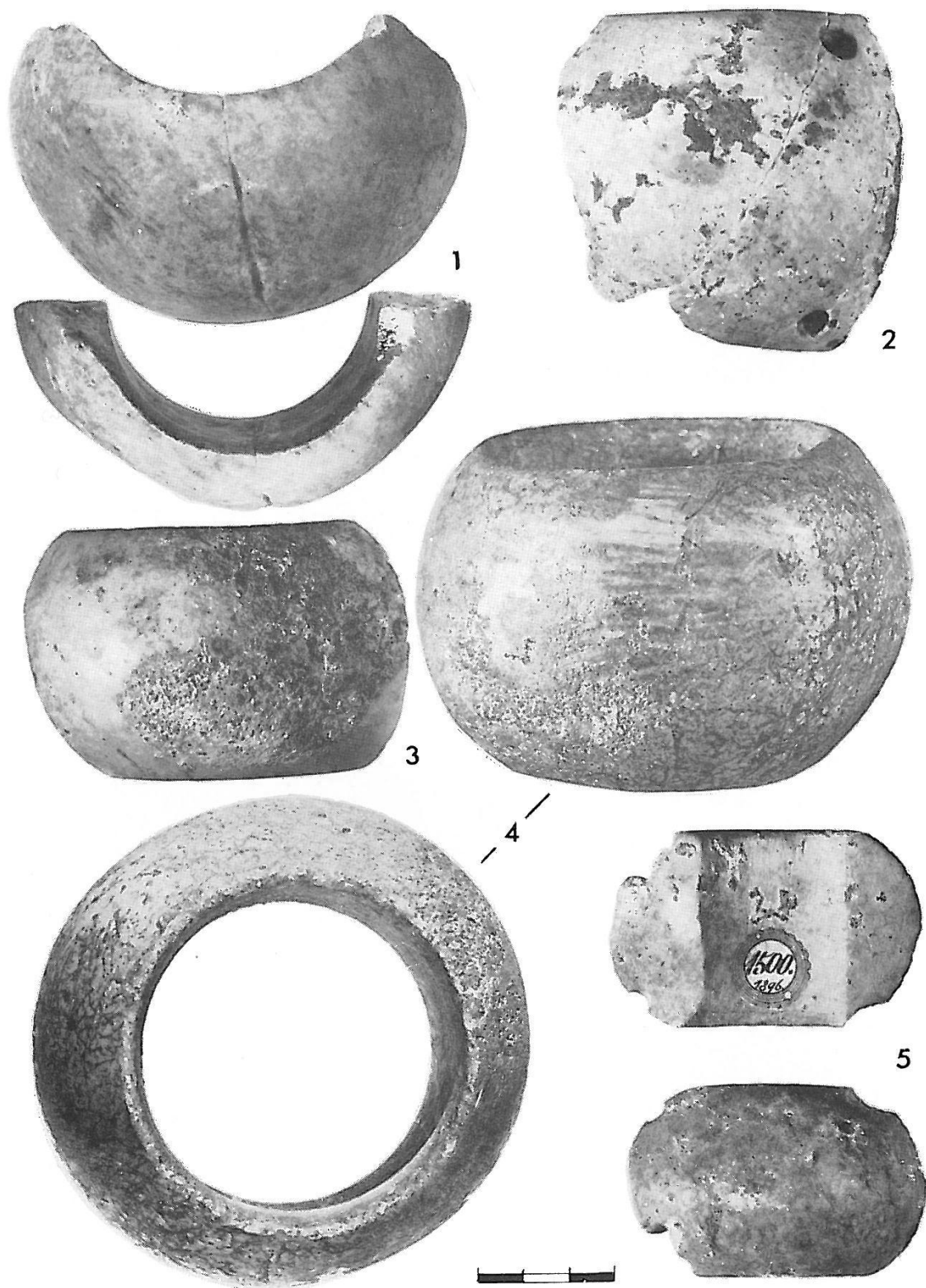
Chronologie	sídelního areálu Bylany	kultury s lineární keramikou	kultury s vypíchanou keramikou	př. Kr.	
4000			Pha Střešovice Horní Cetno	4000	
			V		Bylany
4500	rondely pohřebiště		IVb 2	Praha-Sedlec	4500
			IVb 1	Loděnice	
			IVa 2	Miskovice	
			IVa 1		
5000	fáze bylanského sídliště 1 až 25	IVc? IVb IVa	III	Mšeno	5000
			IIlab	Praha-Bubeneč	
			I	Hrbovice-Chabařovice	
			„šárecký stupeň“ Praha-Šárka		
			„áčkový stupeň“		
5500	intervaly bylanského areálu	Bylany VI			5500
		Bylany V	IIIb IIIa		
		Bylany IV	IIId IIc IIb IIa		
6000		Bylany III	I/II Ic Ib	Litice Nové Dvory	6000
		Bylany II	Ia?	?	

Tab. č.: 2 Chronologické schéma českého neolitu. (zdroj: PAVLŮ, Ivan (ed.) – ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Archeologie pravěkých Čech 3. Neolit*. Praha, 2007. ISBN 978- 80-86124-71-1. Str. 27)

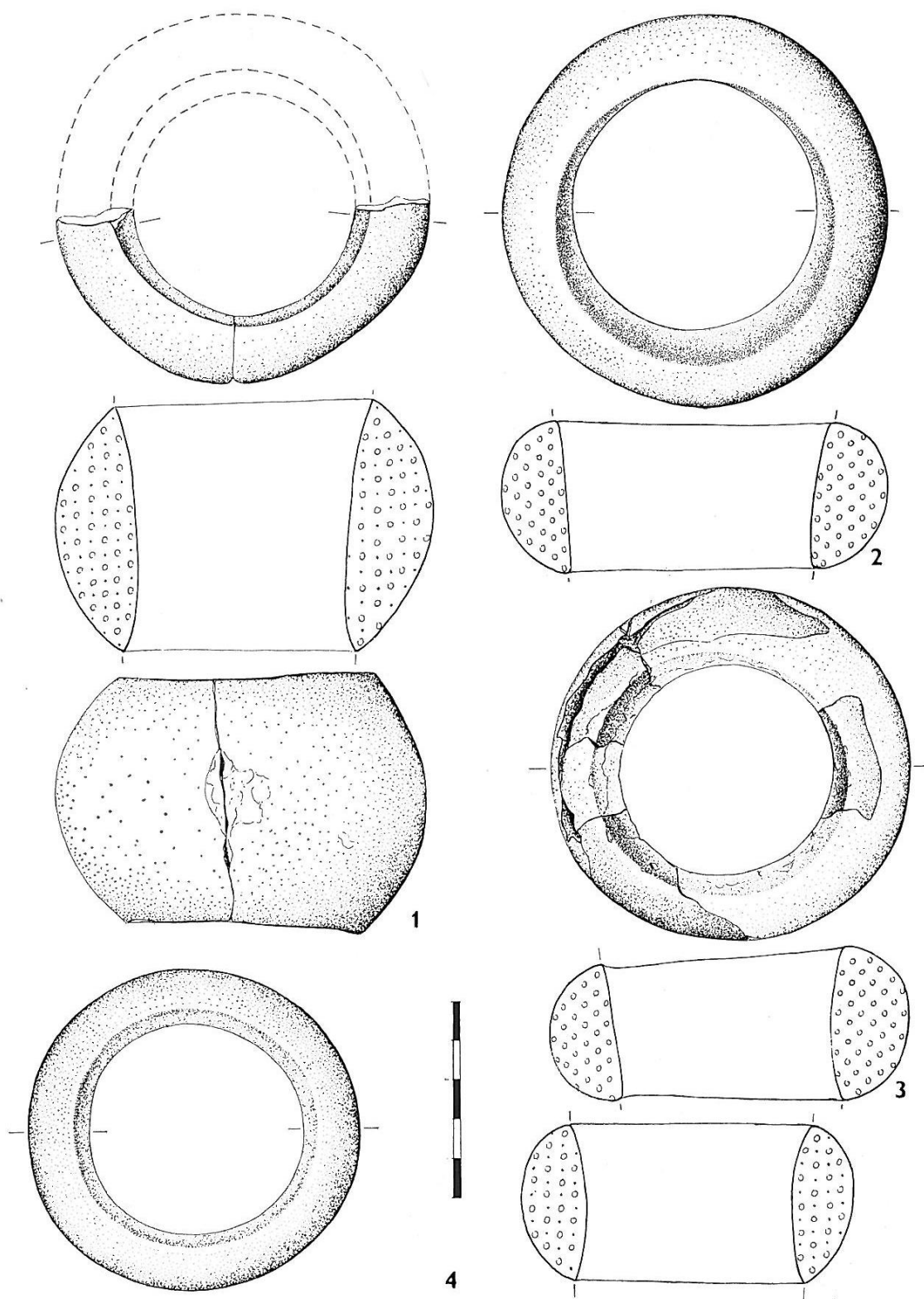

Obr. č.: 1. Mramorové náramky: 1. Brozany nad Ohří, 2. Hůrky Dolejší, 3 Březno, 4. Žatec, 5. Buštěhrad. (zdroj: ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Armringe aus marmor und anderen Rohstoffen im jungeren neolithikum Bohmens und Mitteleuropas*. In *Památky archeologické 75*. Praha, 1984. Str. 126.)

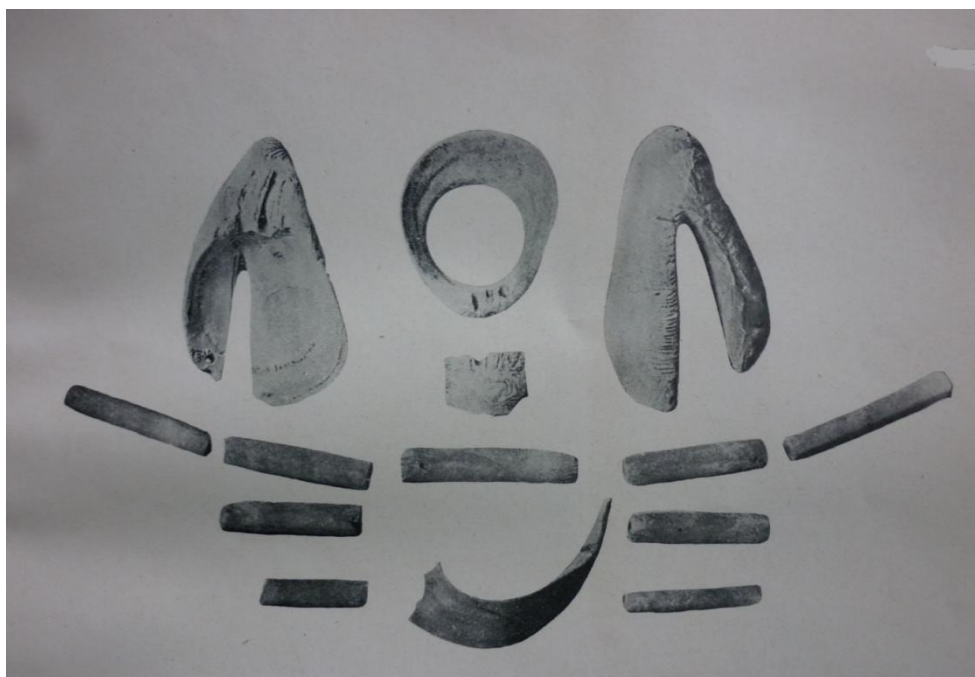

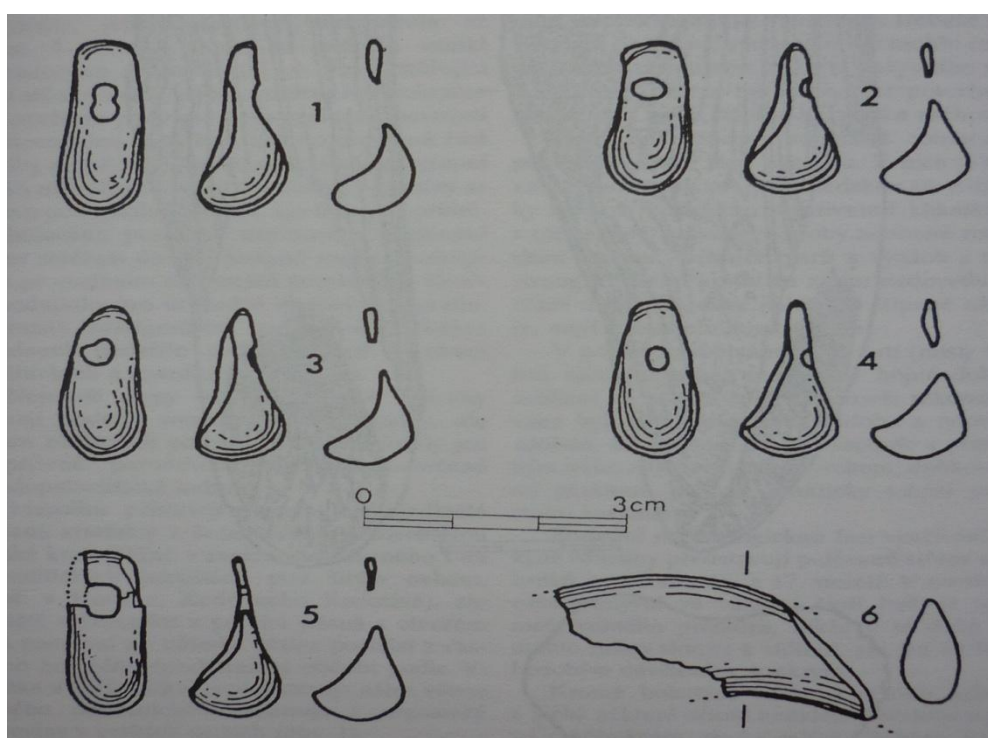
Obr. č.: 2. Mramorové náramky: 1. Dřemčice, 2. Lovosice, 3. Velké Žernoseky, 4. Praha – Troja, 5. Velké Žernoseky.

Obr. č.: 3. Mramorové náramky: 1. Dřemčice, 2. Kolín, 3. Kolín, 4. Hůrky Dolejší.

Obr. č.: 4. Spondylové ozdoby z Bystřice. (zdroj:STOCKÝ, Albín. *Pravěk země české. I. Věk kamenný*. Praha, 1926. Tab. XLIX.) (bez měřítka)

Obr.: č.: 5. Pět závěsků (1-5) z grandlí a (6) zlomek spondylového náramku, Martina u Tetína. (zdroj: Vencl, Slavomil. *Archeologický výzkum jeskyně Martina*. In. *Tetín speleologický a historický*. Praha, 1996. ISBN 80- 85304-46-5. Str. 66)

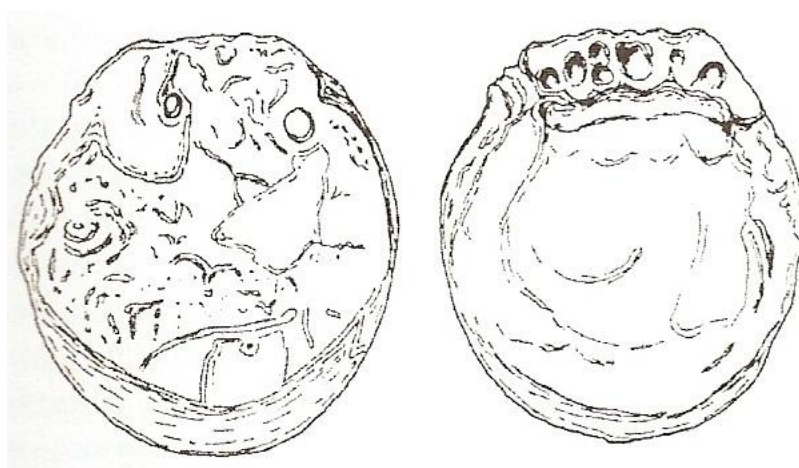
Obr. č.: 6. Hliněné korále z Plotiště nad Labem. Muzeum východních Čech Hradec Králové. (bez měřítka) (Autor)

Obr. č.: 7. Grandle z Plotiště nad Labem z hrobu LVII. Muzeum východních Čech v Hradci Králové. (Autor)

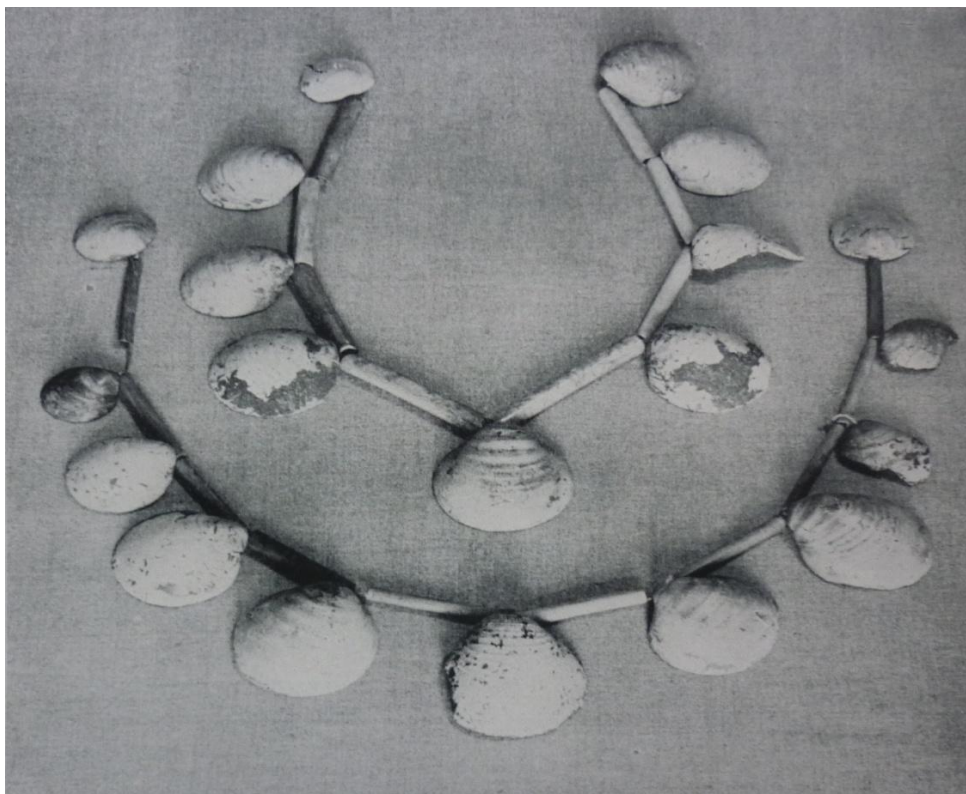
Obr. č.: 8. Grandle a ulity z Plotiště nad Labem z hrobu LVII. Muzeum východních Čech v Hradci Králové. (Autor)

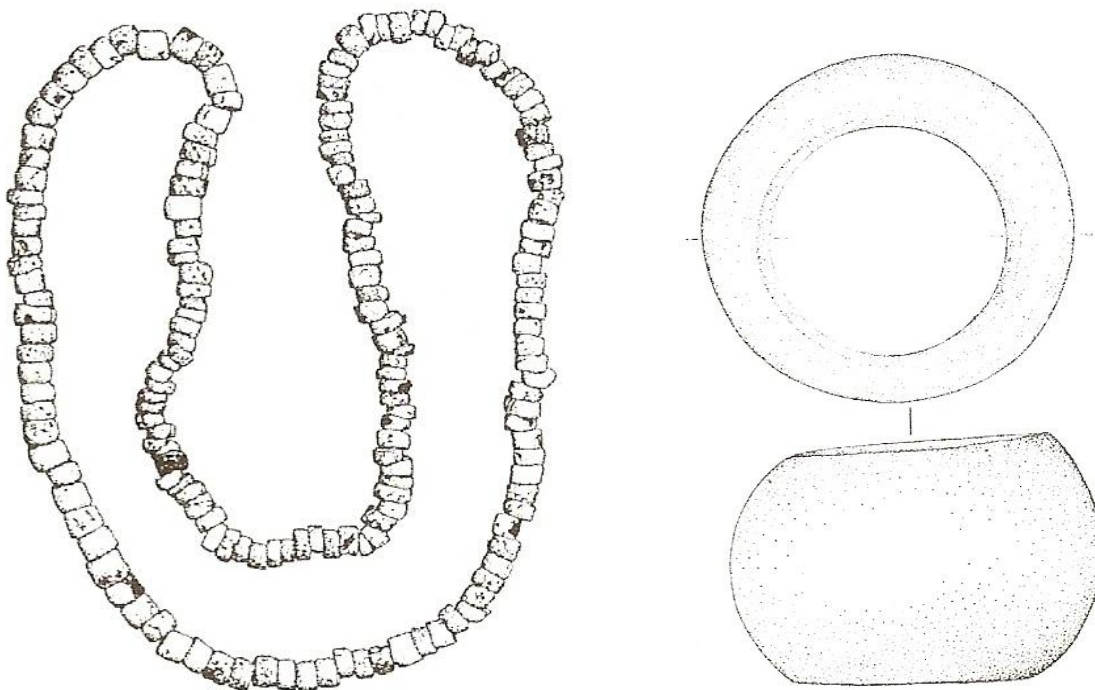
Obr. č.: 9. Spondylový závěšek z Dejvic – Reiserovy cihelny.(bez měřítka). (zdroj: PAVLŮ, Ivan (ed.) -ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Archeologie pravěkých Čech 3. Neolit*. Praha, 2007. ISBN 978- 80-86124 -71-1. Str. 80.)

Obr. č: 10. Mramorové náramky z Dejvic – Mailbeckovy cihelny. (bez měřítka) (zdroj: FILIP, Jan. *Praha pravěká. Díl 1.* Praha, 1949. Str. 34.)

Obr. č.: 11. Náhrdelníky z lastur a rourek. Šárka, Šestákova skála. (bez měřítka) (zdroj: FILIP, Jan. *Praha pravěká. Díl 1.* Praha, 1949. Str. 29.)

Obr. č: 12. Mramorové korále a mramorový náramek z Prahy – Troja. (bez měřítka) (zdroj: PAVLŮ, Ivan (ed.) -ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Archeologie pravěkých Čech 3. Neolit.* Praha, 2007. ISBN 978- 80-86124 -71-1. Str. 80.)

Obr. č.: 13. Náhrdelník zhotovený ze spondylových mušlí z Vejvanovic, Muzeum Chrudim. (Autor)

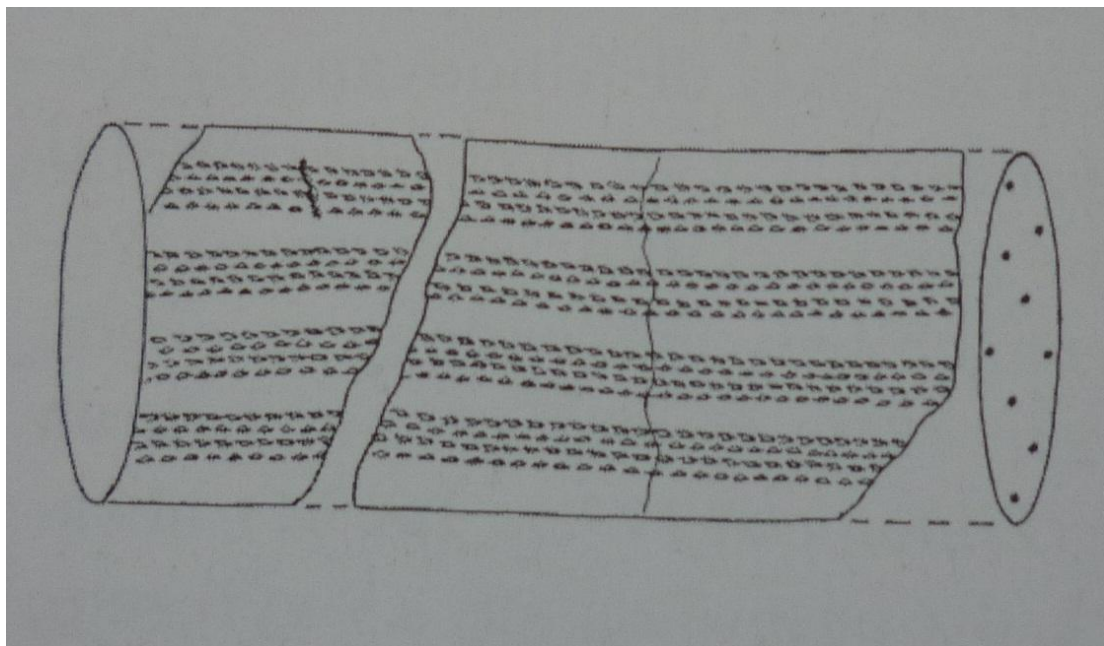

Obr. č.: 14. Spondylový závěsek z Vejvanovic, Muzeum Chrudim. (Autor)

Obr. č.: 15. Spondylový náramek z Vejvanovic, Muzeum Chrudim. (Autor)

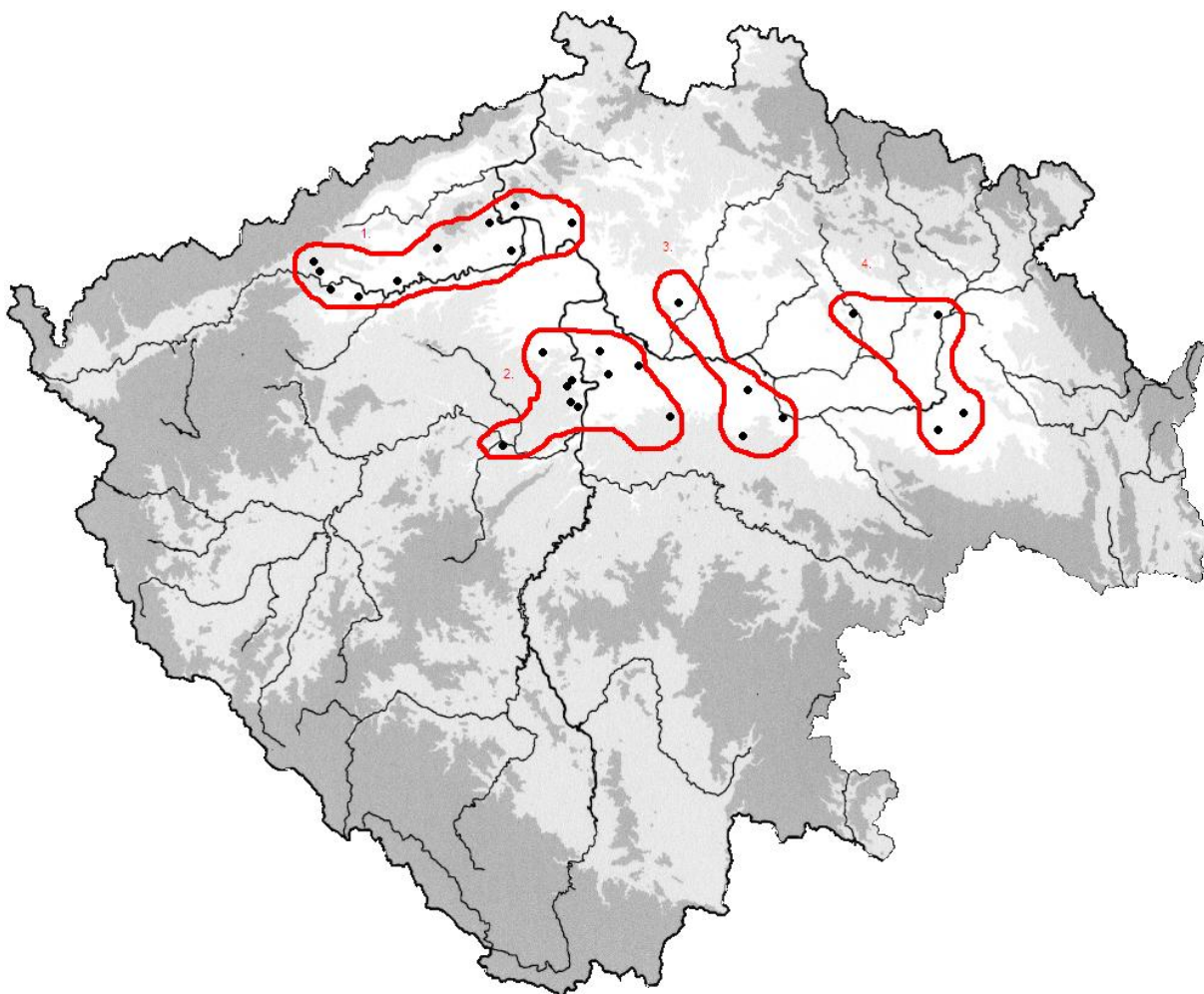

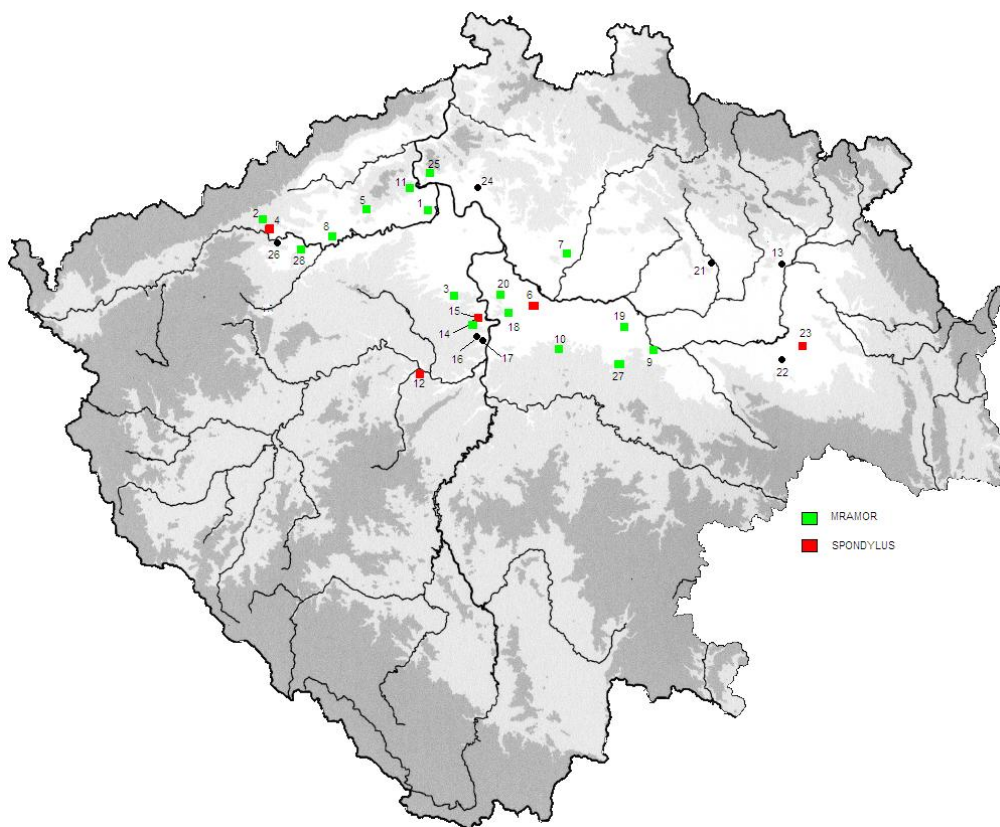
Obr. č.: 16. Hliněný náramek z Vikletic (zdroj: PAVLŮ, Ivan (ed.) – ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Archeologie pravěkých Čech 3. Neolit*. Praha, 2007. ISBN 978- 80-86124-71-1. Str. 80.)

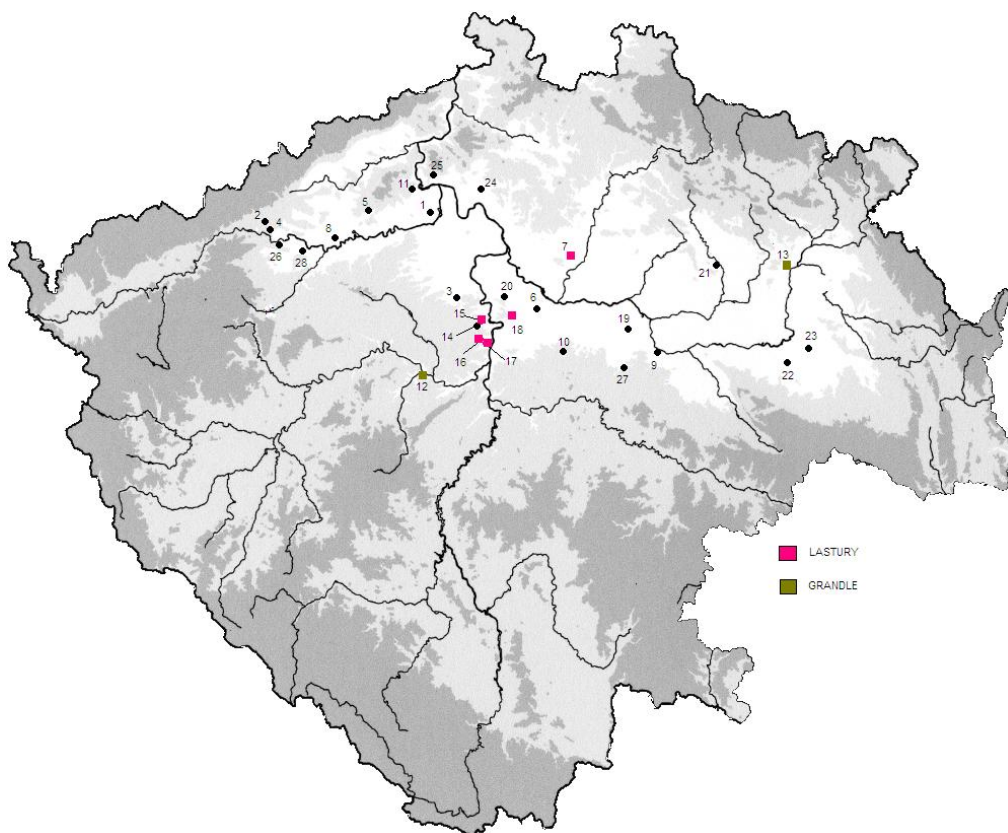
Obr. č.: 17. 1. Brozany nad Ohří (okr. Litoměřice), 2. Březno (okr. Louny), 3. Buštěhrad (okr. Kladno), 4. Bystřice (okr. Chomutov), 5. Dřemčice (okr. Litoměřice), 6. Dřevčice (okr. Brandýs nad Labem), 7. Horky nad Jizerou (okr. Mladá Boleslav), 8. Hůrky Dolejší (okr. Louny), 9. Kolín (okr. Kolín), 10. Kšely (okr. Kolín), 11. Lovosice (okr. Litoměřice), 12. Martina u Tetína (okr. Beroun), 13. Plotiště nad Labem (okr. Hradec Králové), 14. Praha 6 - Dejvice (okr. Praha), 15. Praha 6 – Dejvice (okr. Praha), 16. Praha 6 – Liboc (okr. Praha), 17. Praha – Šárka (okr. Praha), 18. Praha 7 – Trója (okr. Praha), 19. Radim (okr. Kolín), 20. Roztoky (okr. Praha), 21. Skřivany (okr. Nový Bydžov), 22. Úhřetice (okr. Chrudim), 23. Vejvanovice (okr. Chrudim), 24. Velešice (okr. Litoměřice), 25. Velké Žernoseky (okr. Litoměřice), 26. Vikletice (okr. Chomutov), 27. Vrbčany (okr. Kolín), 28. Žatec (okr. Louny).

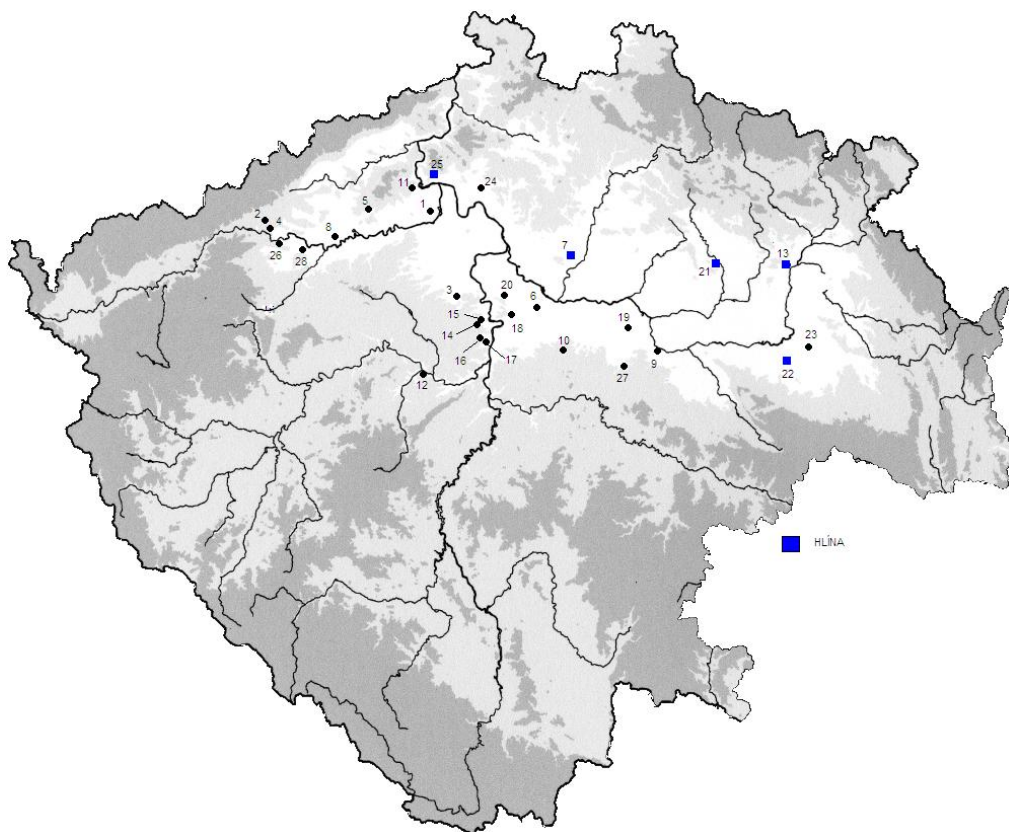
Obr. č.: 18. Mapa s rozděleními skupinami: 1 Severozápadní skupina, 2. Pražská skupina, 3. Středočeská skupina, 4. Východočeská skupina.

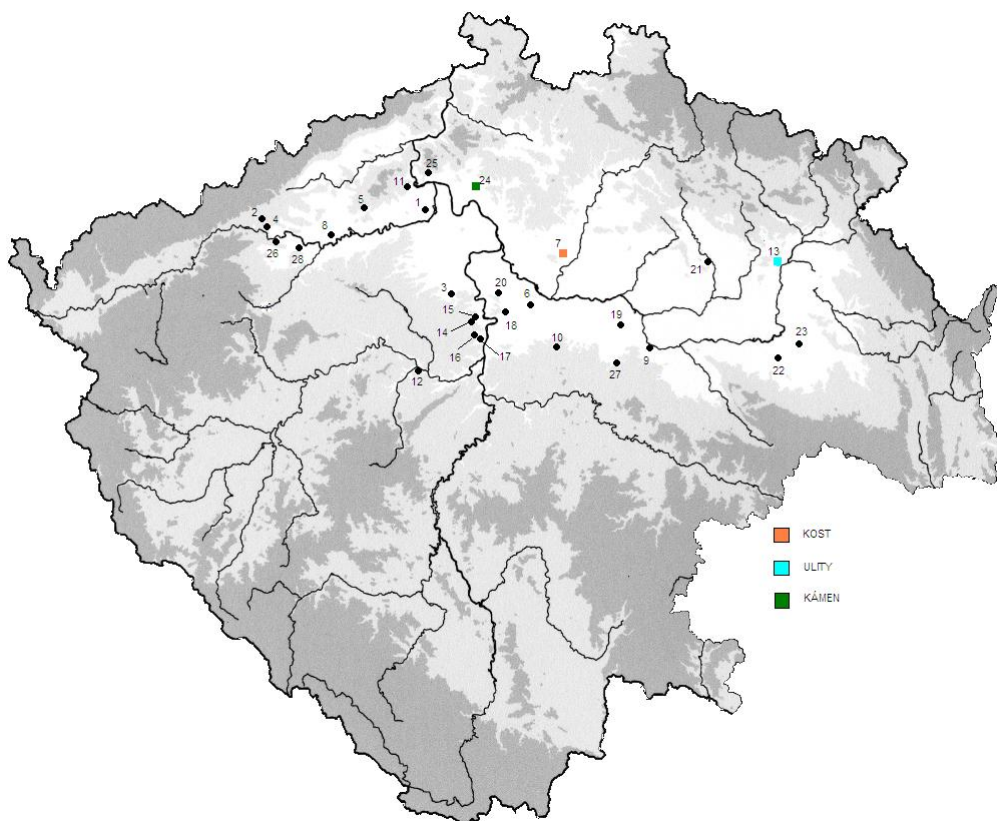
Obr. č.: 19. Mapa s vyobrazením artefaktů z mramoru a spondylu.

Obr. č.: 20. Mapa s vyobrazením artefaktů z lastur a grandlí.

Obr. č.: 21. Mapa s vyobrazením artefaktů z hlíny.

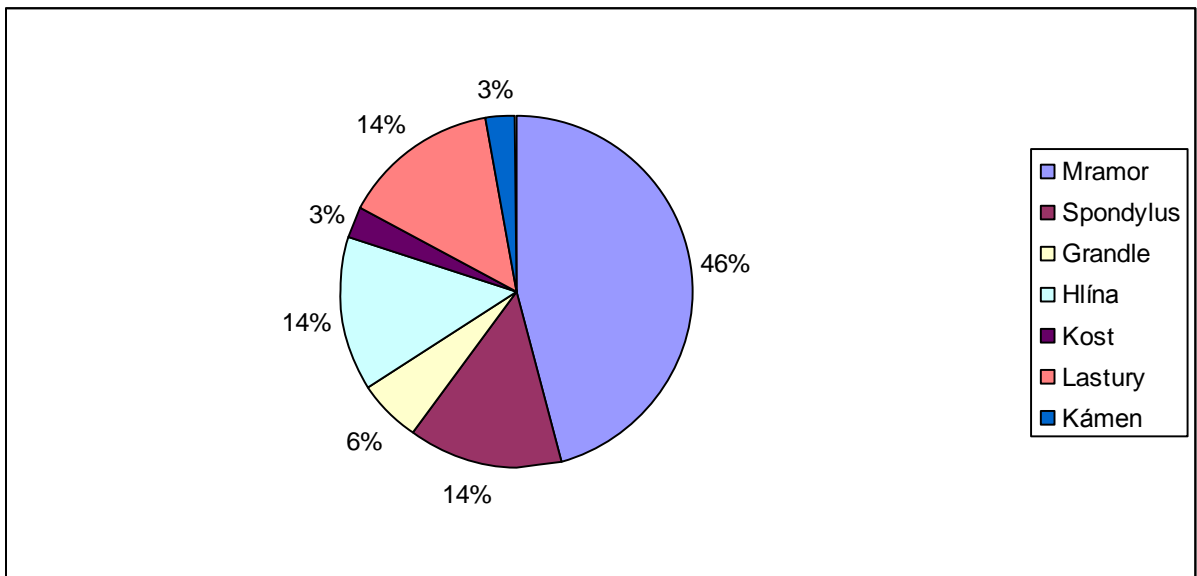
Obr. č.: 22. Mapa s vyobrazením artefaktů z kosti, ulit a kamene.

LOKALITA	NÁLEZ				MATERIÁL				OKOLNOSTI NÁL.								
	náramek	korál	závěsek	náhrdel.	grandle	lastury	mramor	spongylus	ulity	hlina	kost	kámen	hrob	jáma	hliník	pec	bez.okol.
Brozany nad Ohří	x						x										x
Březno	x						x						x?				
Bušehrad	x						x										x
Bystřice	x	x	x					x					x?				
Dřemčice	x						x										x
Dřevčice	x							x									
Horky nad Jiz.	x	x		x		x	x			x			x				
Hůrky Dolejší	x						x						x				
Kolín	x	x					x						x				
Kšely		x	x				x							x			
Lovosice	x						x										x
Martina u Tetína	x			x?	x			x									
Ploštiště nad Lab.			x		x				x				x			x	
Praha - Dejvice	x						x										x
Praha - Dejvice			x					x									
Praha - Liboc													x				
Praha - Šárka				x													x
Praha - Troja	x			x			x										x
Radim	x						x										x
Roztoky	x						x										x
Skřivany	x									x							x
Úhřetice										x				x			
Vejvanovice	x		x	x				x					x				
Velešice	x											x					x
Velké Žernoseky	x																
Vikletice	x									x							
Vrbčany							x						x				
Žatec	x						x						x				

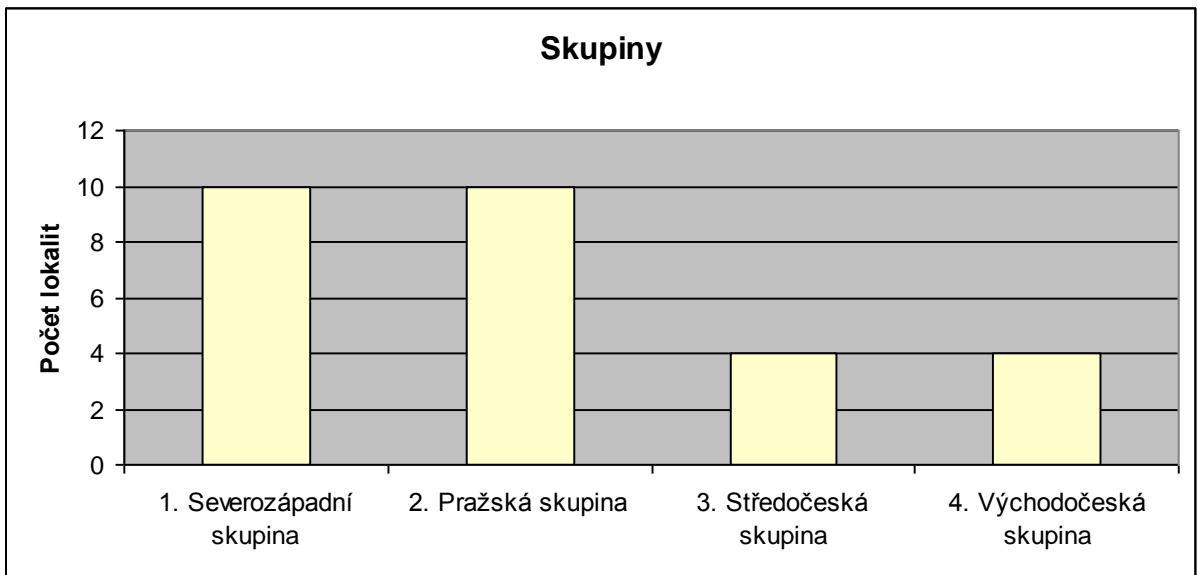
Tab. č.: 3 Tabulka s lokalitami a nálezy.

Skupina	Nález				Materiál				Okol. Nález								
	náramek	korál	závěsek	náhrdelník	granule	lastury	mramor	spondylius	ulity	hlina	košť	kamen	hrob	jama	hliník	pec	bez okol.
1. Severozápadní																	
Brozany nad Ohří	1						x						x				x
Březno	1						x						x				
Bystřice	1	9	2					x					x				
Dřemčice	1						x										x
Hůrky Dolejší	1						x						x				
Lovosice	1						x										x
Velešice	1										x						x
Velké Zámoseky	2						x						x				
Vikletice	1									x				x			
Zatec	1						x						x				
2. Pražská																	
Buštěhrad	1						x										x
Dřevčovice				1				x					x?				
Kšely		1	1				x							x			
Martina u Tetína	1		5		x			x					x?				
Praha - Dejvice			2			x		x					x				
Praha - Dejvice	3						x										x
Praha - Liboc			x?														
Praha - Sárka				2													x
Praha - Troje	2			3				x									x
Roztoky	1						x										x
3. Středolabská																	
Horky nad Jizerou	1	1, x?		1		x				x	x						
Kolín	2	73					x						x				
Radim	1						x										x
Vrbčany				1			x										
4. Východočeská																	
Pločtítě nad Labem		34	159		75								x				x
Skřivany	1																x
Uhřetice		x?															x
Vejsnovice	1	12	5	1				x					x				

Tab. č.: 4 Tabulka s lokalitami a nálezy.

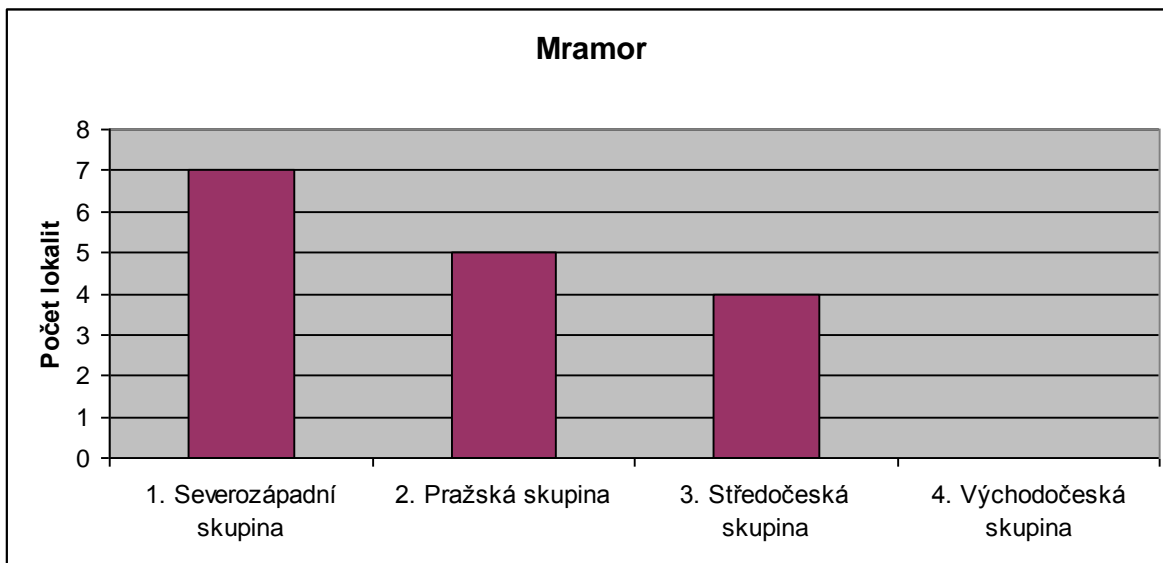

Graf č.:1. Percentuální určení materiálů neolitických ozdob.

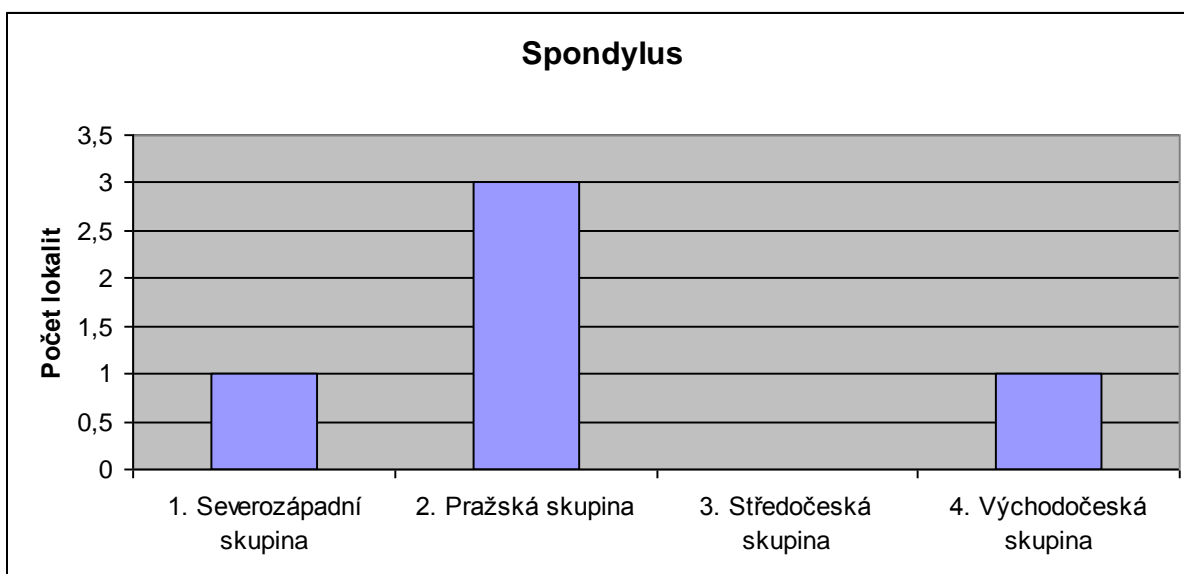

Graf č.: 2. Počet lokalit ve skupinách.

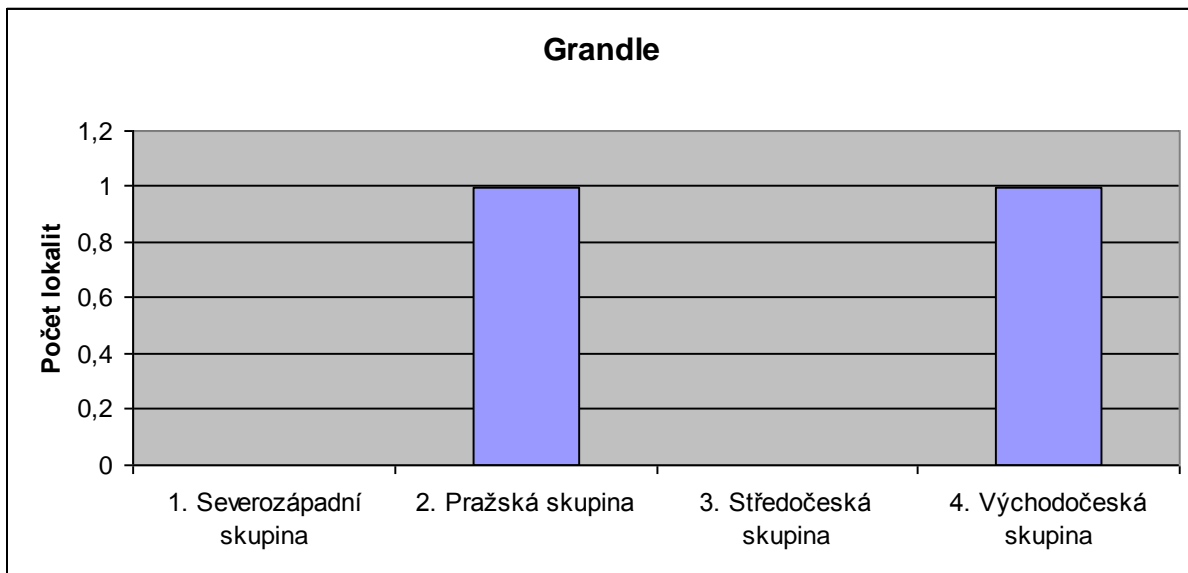

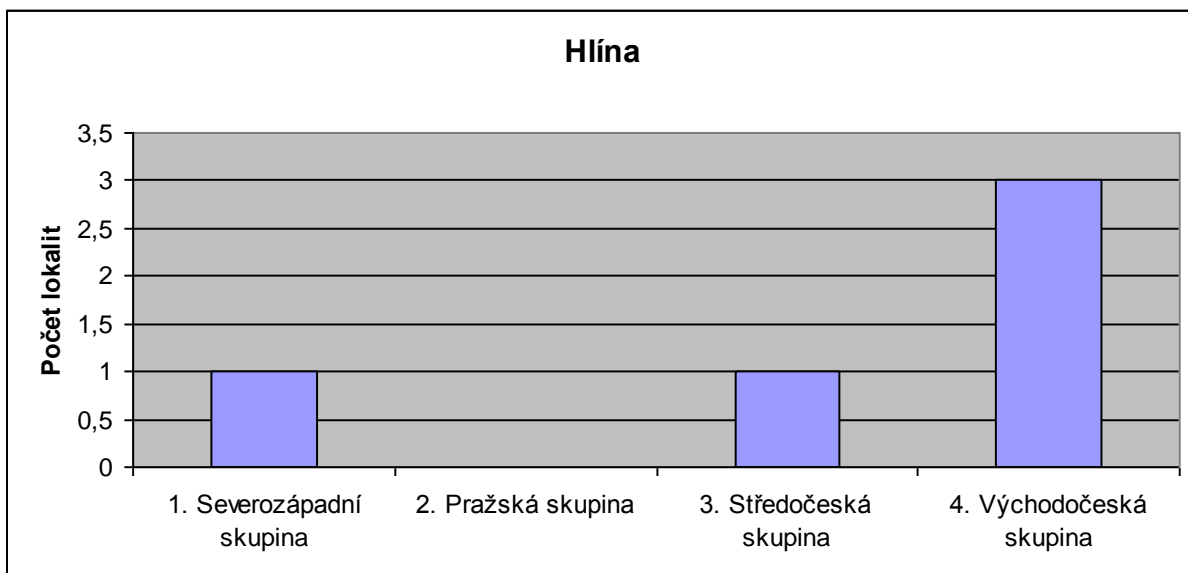
Graf č.: 3. Zastoupení mramoru ve skupinách.

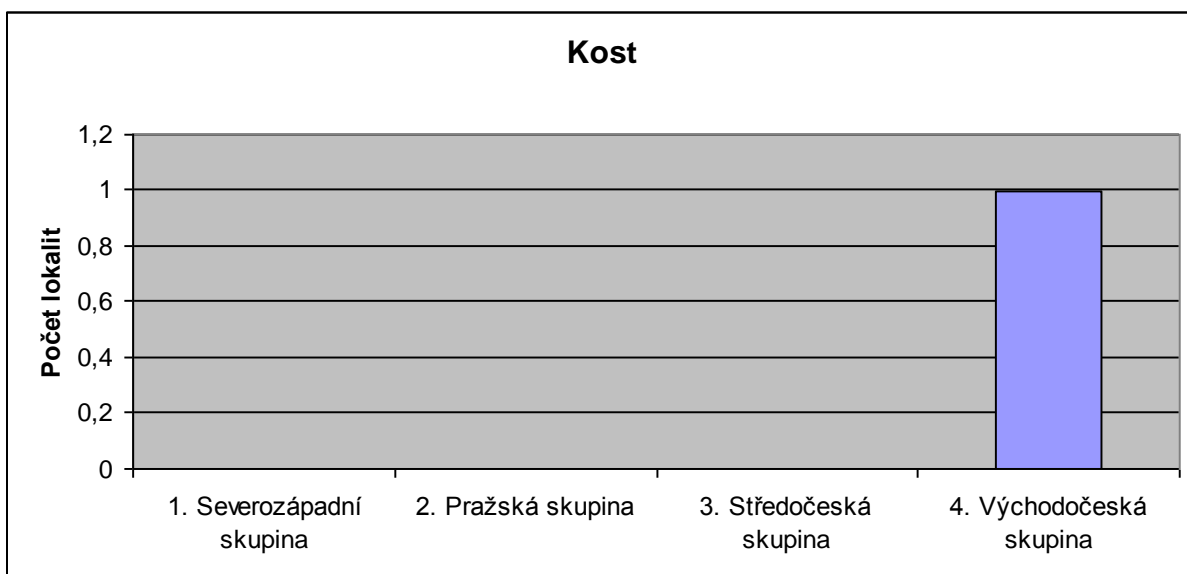
Graf č.: 4. Zastoupení spondylu ve skupinách.

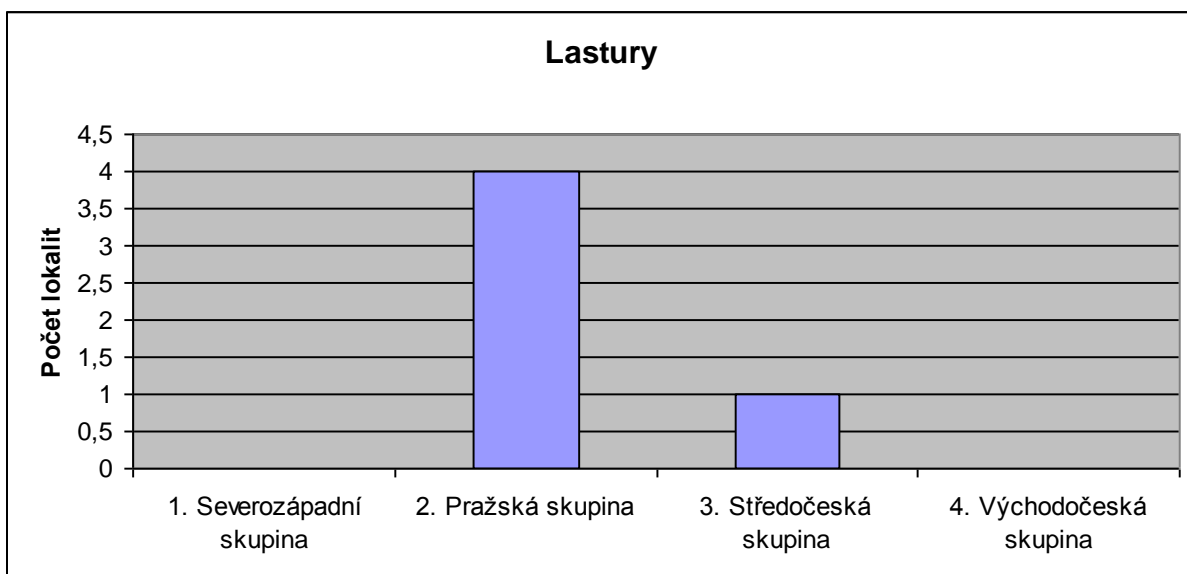
Graf č.: 5. Zastoupení grandlí ve skupinách

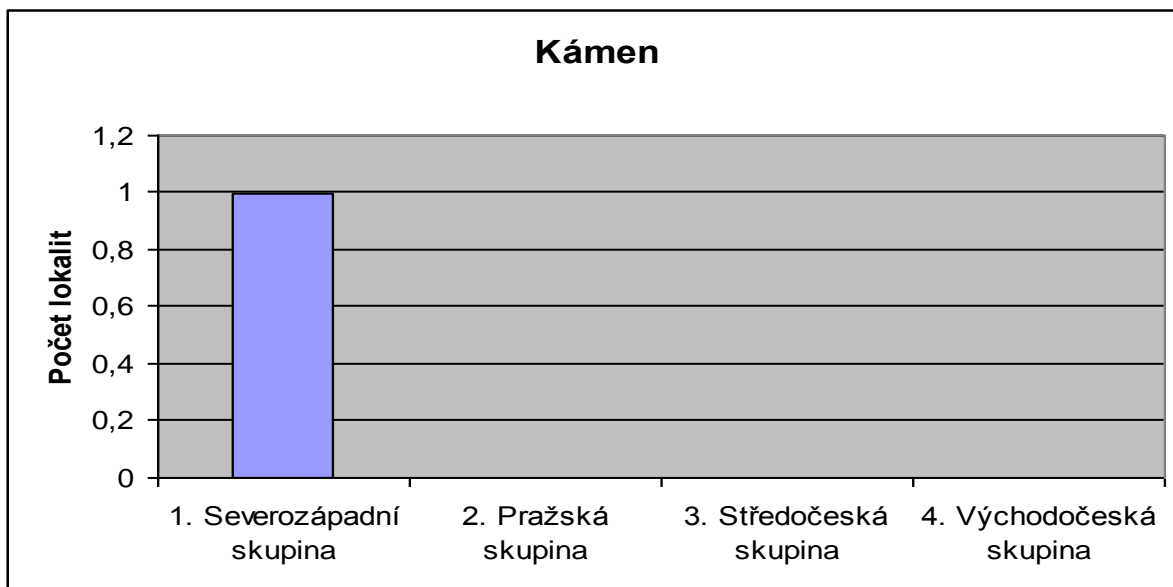
Graf č.:6. Zastoupení hlíny ve skupinách.

Graf č.: 7. Zastoupení kosti ve skupinách.

Graf č.: 8. Zastoupení lastur ve skupinách.

Graf č.: 9. Zastoupení kamene ve skupinách.